

KOROŠKI

svižinar

GLASILO RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto IV.

Ravne na Koroškem, 1. avgusta 1954

Štev. 5-6

Domovina,
koroški kraj,
kvalitetno delo
in
kulturna rast

Krave - na vsem lepem

Tik ob tovarni je to — niti pet minut ni od tod — pa vseeno čisto druga slika. Tako je tudi prav. Javorniške krave dajo Ravnam 120.000 litrov mleka na leto. Pa tudi drugače so taki pogledi dobri — več neba je nad njimi, kajti železarji imajo sicer trde pesti, pa mehka srca.

Upravni odbor Društva rudarskih in metalurških inženirjev in tehnikov Železarn Ravne je razpisal poziv, ki ga priobčujemo na drugem mestu

V tem smislu objavljamo

Nekaj misli za dvig produktivnosti

Znano je, da imajo države z visoko produktivnostjo dela visok življenjski standard. Produktivnost dela je torej nekako merilo za višino življenjske ravni nekega naroda. Merilo in predvsem pogoj!

Pod produktivnostjo dela pojmujeemo razmerje med neko količino proizvodnje in delom, ki je potrebno za njeno ostvareitev. Če primerjamo na tej bazi storilnost delavca Združenih držav Amerike

ja — do dela. Ta odnos je v USA veliko bolj pozitiven kakor v evropskih državah. Že samo poboljšanje »duševne klime« v nekem obratu ima za posledico povečanje produktivnosti, ne da bi morali vlagati v to kake investicije.

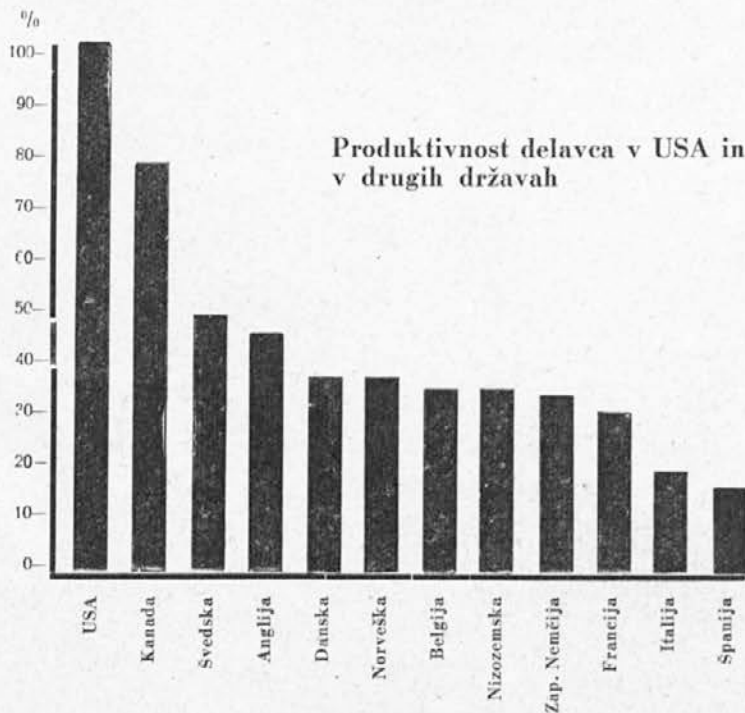
Šele ko zavlada v nekem obratu (podjetju) enotnost v pogledu pravičnega odnosa do dela, postane tak obrat kot celota dovzeten za vsako iz-

Ustvaritev takega obratnega vzdušja ne stane ničesar, nasprotno — samo lahko rodi uspeh, to je — več denarja za vsakega. Potrebno je samo nekaj dobre volje.

Smatram, da je to prvi korak — morda celo eden najvažnejših — za povečanje produktivnosti, ker bomo šele potem lahko in lažje pristopili k reševanju težjih problemov.

Povečana proizvodnja dela bo dala dvig življenjske ravni nas vseh, kar je poglobitveni namen izgradnje socializma pri nas.

Franjo Mahorčič

(USA) s storilnostjo delavcev drugih industrijskih držav, vidimo, da je storilnost teh v povprečju skoro za trikrat manjša od one delavca iz USA (diagram). Storilnost pri nas je seveda manjša.

Temu primeren je seveda tudi narodni dohodek na prebivalca v posameznih državah. Medtem ko znaša v USA 1848 dolarjev na prebivalca letno, znaša v Veliki Britaniji 694 dolarjev, v Belgiji in Luksemburgu 650, v Italiji 280, v Avstriji 200 itd. (podatki za leto 1950). Pri nas je znašal ta dohodek 1953. leta 51.192 dinarjev na prebivalca.

Nasproti temu se mora seveda postaviti stroške realne potrošnje na prebivalca. Ti znašajo v USA 1355 dolarjev, v Veliki Britaniji 518 dolarjev, v Belgiji 614 dolarjev na prebivalca letno. Šele tako dobimo, da je n. pr. v USA čisti ostanek po odbitku potrošnje skoro trikrat večji od angleškega (493 dolarjev, nasproti 176 dolarjem v Angliji).

Diagram in številke so dovolj nazorne in se moramo ob teh zamisliti. Kje je vzrok tako velike produktivnosti v USA? Razne evropske misije, ki so v zadnjih letih potovale v Združene države Amerike, navajajo enodušno, da je poleg visoke mehanizacije eden bistvenih vzrokov: odnos delavca do podjet-

boljšavo, ki vodi k večji storilnosti.

Mislím, da leži v tem ključ do uspeha tudi pri nas.

Če pustimo ob strani velike investicije za povečanje mehanizacije (ki je pri nas v precejšnji meri že izvršena), je možno dokaj povečati storilnost dela z nešteto malimi prijemi:

- boljša organizacija dela za zmanjšanje izgubnih časov,
- zmanjšanje izmečka,
- povečanje izplena,
- zmanjšanje obratnih nesreč, bolezní itd.

Vse to pa se seveda skrha, če trčimo ob prenizko zavest do dela. Delovna in tehnološka disciplina, izkoriščanje delovnega časa in podobno — vse to so pojmi, ki se sami po sebi rešijo in izginejo iz problematike podjetja, če je oddelek (obrat, podjetje) uspel ustvariti dobro »duševno klimo« za delo. Dokler tega ne bomo dosegli, se bomo vrteli v začaranem krogu in ne bomo uspeli poboljšati niti storilnosti niti kvalitete, ki bi se morala približati srednjeevropski višini na napravah, katere — pri današnji stopnji razvoja tehnike — smatramo kot sodobne (n. pr. livarna, kovačnica, jeklarna, mehanična).

Napredne zadolžitve

Proizvodnja izbrane kvalitete in vrst naših izdelkov stavi na vse sodelavce še posebne zahteve znanja. Predvsem pri naši delavnosti tudi ni zadosti, da se samo vrti, niti ni dovolj, da se dobro vrti, temveč je z ozirom na napredek tehnike in napredek zahtev nujno potrebno, da se pri taki delavnosti vedno boljše vrti.

Tega se nekako zavedamo vsi.

Delavski svet in upravni odbor podjetja pa sta to zavest dokazala še posebej in izdala učinkovit ukrep za nenehno usposabljanje vodečega tehniškega in tudi drugega nameščenkega kadra. Vsak tehnik in inženir pri Železarni Ravne mora izdelati strokovni elaborat s svojega delovnega področja s poglobitvami in predlogi najbolj kvalitetnega in gospodarnega dela. Tudi knjigovodska stroka, komercialisti, laboranti, administracija itd. imajo ustrezne zadolžitve študija za izboljšanje dela in poslovanja.

Verjetno je to do sedaj edinstven tak zaključek po naši delavnosti in je zato tembolj pomemben.

Te zadolžitve niso izdane »ad hoc«, temveč v vsej zavesti in težnji boljšega dela in poslovanja delovne skupnosti, ki je interes in dolžnost. Na ta način bomo vsi študirali, se poglobljali v stroko in šli z napredkom. Prvi referatni članov Društva inženirjev in tehnikov pričajo o koristnosti sklepa in o pravi zavesti posameznikov.

Za celoten kolektiv pomembne referate bomo objavili tudi v našem listu.

Združenje jugoslovanskih železarn

Posvetovanje v Sisku

Nedavno je bilo v Sisku širše posvetovanje Udruženja železara FNRJ, v katerem so včlanjena vsa podjetja črne metalurgije. — Posvetovanje je trajalo več dni in so bila obravnavana važna perspektivna in poslovna vprašanja, in sicer:

- Kapitalna izgradnja železarske industrije (M. Hafner)
- Problemi osnovnih surovin črne metalurgije (L. Chloupek)
- Problemi proizvodnje v letih 1954 in 1955 (N. Gostiša)
- Produktivnost dela (B. Homovec)
- Cene in stroški proizvodnje (Z. Andrejević)
- Problemi uvoza in izvoza (Dj. Andrejević)

Razprave so dale smernice za nadaljnje smotno delo in napredek te bistveno važne proizvodnje za celotno naše gospodarstvo.

Ing. Jože Borštner:

Delo v visokofrekvenčni peči

Pred dobrim letom smo začeli obratovati z visokofrekvenčnimi pečmi. V tem času smo si nabrali dosti izkušenj in osvojili več novih kvalit. Videli pa smo tudi, da niso čudežen lonec, v katerem bi se dalo vse »skuhati«. Doživeli smo tudi že več neprijetnosti, kot prodor taline skozi tuljavo in dno, pa na srečo brez posledic za sodelavce. Nekateri so začeli že kar skeptično gledati na celo napravo. V tem času so sodelavci spoznali, da je treba s to napravo ravnati posebno skrbno in z vsem občutkom. Mogoče se nam je v začetku maščevalo, ker nismo imeli izkušenj ljudi. Vsaka šola pač nekaj stane.

Sama naprava in električne osnove so bile že opisane v lanskem letniku Fužinarja, zato se bom omejil le na metalurško plat peči. Za obnovo pa naj ponovim nekatere osnovne stvari.

Visokofrekvenčna peč je v bistvu transformator brez železnega jedra. Tuljava iz votlih bakrenih cevi (sl. 1), po katerih teče hladilna voda, je njegova primarna stran, vložek v talilniku pa sekundarna. V transformatorju se sklenejo magnetne silnice iz primarne k sekundarni strani po železnem jedru. Če je frekvenca dovolj visoka, železnega jedra ne potrebujemo več, magnetne silnice med primarno in sekundarno stranjo se sklenejo kar po zraku. Tako je možen prenos električne energije brez

direktnega dotika obeh strani. Tak primer imamo pri visokofrekvenčni peči. Če namreč pritismo na tuljavo električno napetost, se prenese energija za ogrevanje po zraku od tuljave do vložka. V kosih vložka se tvorijo tako imenovani vrtničasti tokovi, ki ga zagrejejo in končno stalijo vložek.

Metalurške osnove

Visokofrekvenčna peč je predvsem agregat za pretaljevanje. Kot tak ima svoje prednosti in seveda tudi pomanjkljivosti. Prednosti so predvsem:

1. Električna energija se dovaja brez elektrod, zato ni naogljčenja in stroški za elektrode odpadejo.

2. Toplota se proizvaja v samem kosu, ki se topi, zato je izkoristek dober. Možna je neposredna regulacija temperature, kar je važno za event. pregretje taline.

3. Talilnik je izdelan v obliki lonca, zato so toplotne izgube majhne. Ognjestalna obloga je poceni in jo je sorazmerno enostavno izdelati.

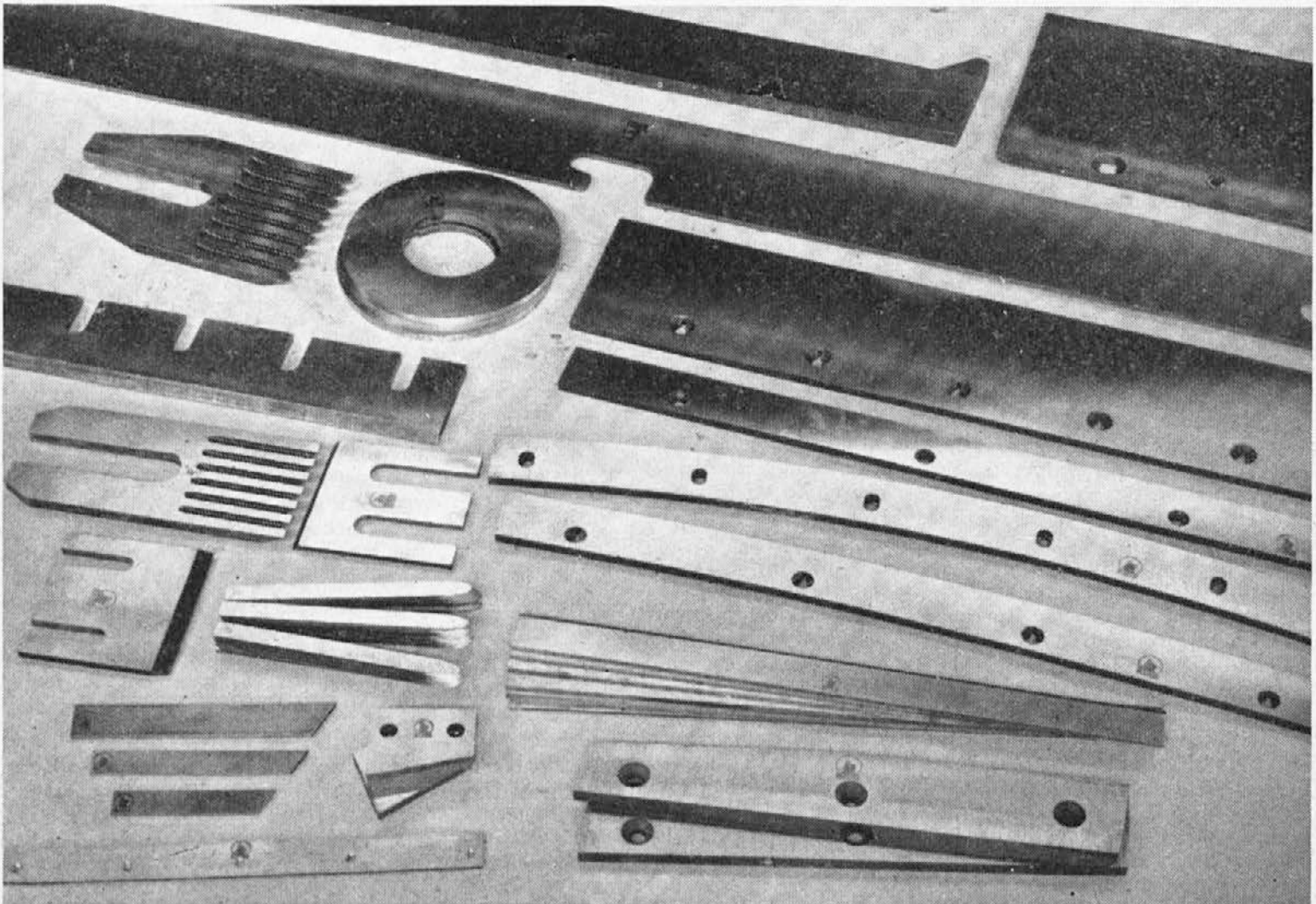
4. Peč je stalno pripravljena za obratovanje; trajanje šarže je najkrajše izmed vseh talilnih agregatov.

5. Odgorki legurnih elementov so minimalni, zato je peč ugodna za pretaljevanje legiranih odpadkov.

Potek šarže moremo razdeliti v dva dela: taljenje in rafinacijo. Vmesne periode — žilavenja — nimamo, ker samo pretaljujemo. Zato mora biti vložek čist, nezarjavel ter z nizkim žveplom in fosforjem. Vlažen vložek poleg nevarnosti plinov v jeklu lahko še neposredno ogroža sodelavce, ker pri zalaganju talina močno brizgne.

Važno je pravilno zalaganje. Na dno ne smemo založiti predrobnega vložka, ker se ta na spodnjem delu hitro stali, zgoraj pa samo zvari. Tako se naredi most, ki ga je zelo težko raztaliti. Talina na dnu se pri tem močno pregreje, kar je za lonca seveda slabo in more privedi do prodora taline. No, reči moram, da smo glede tega pri nas že preko začetnih težav. Najbolje je založiti na dno nekaj večjih kosov, vmesne prostore pa izpolniti z drobižem. S tem se doseže tudi ugoden električni izkoristek, ker je polnilni faktor dober. Polnilni faktor imenujemo razmerje med težo vložka v začetku zalaganja in težo bloka, ki bi izpolnil peč. Če ga dosežemo od 0,65 do 0,7, so razmere že ugodne, več bomo s kosastim vložkom redko dosegli.

Da dobimo čim manj oksidov v kopel, je dobro takoj v začetku založiti na dno nekaj stekla, da se prepreči oksidacija z

Industrijski noži za papirno, tekstilno, tobačno, usnjarsko, furnirsko in kovinsko industrijo.

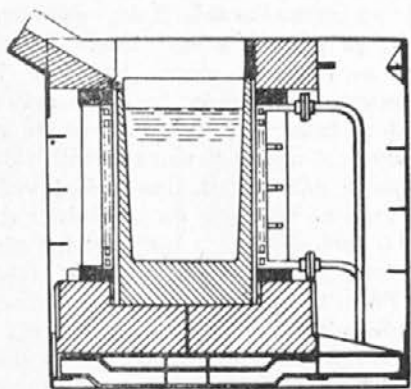
zračom. Na to je treba sploh paziti ves čas med taljenjem.

Ko je vložek staljen, se prvo žlindro posname in doda novo. Kot žlindrotvorna snov se pri kisli peči uporablja steklo, pri bazični pa apno z majhnim dodatkom jedavca.

Z menjavo žindre se že začne rafinacija, pri kateri skušamo talino predvsem čimbolj dezoksidirati. V kislih pečeh se vrši dezoksidacija na tri načine:

1. Z izmivanjem oksidov iz jekla z žlindro; pri tem je važno večkratno menjavanje žindre, posebno še pri mehkejših kvalitetah, kjer samostojna dezoksidacija ne pride v poštev.

2. Samostojna dezoksidacija se vrši po kemični reakciji: SiO_2 (iz kvarcitne ob-

Slika 1

loge) + 2C (iz jekla) = Si (gre v jeklo) + 2CO (gre v zrak). Ta način je važen posebno za trda orodna jekla (C nad 0,7%). Zato opazimo pri le-teh v rafinacijski periodi padec C in narastek Si, če je potek šarže pravilen (posebno temperatura).

3. Za končno dezoksidacijo uporabljamo trdne dezoksidante, predvsem FeSi, Al in alumin, redkeje CaSi. Dodatek aluminija pri kislih jeklih je vedno višji kot pri bazičnih (do 0,1 kg na tono in še več), kar ugodno vpliva na lastnosti pri kaljenju, posebno pri orodnih jeklih.

V bazični peči se principialno da tudi žilaviti. Vendar žilavenje ni ekonomično, ker se zavleče trajanje šarže in močno načne obloga. Z večjim uspehom se da sestaviti dobro rafinacijsko žlindro. Kolikor je kopel dovolj topla, da se tudi žindra zadosti ogreje, more le-ta tudi odžveplati. Predpogoj pa je, da je pravilno sestavljena (n. pr. CaO 70%, CaF₂ 15%, Al₂O₃ 18%, C 2,2%). V večini primerov moramo kopel močno pregreti, da dobimo žlindro dovolj žitko za reakcijo, ker se ta ogreje samo od taline. Pregretje jekla pa more slabo vplivati na kvaliteto. Poleg tega se trajanje zavleče, s tem je ekonomičnost zopet ogrožena. Uporablja se le v izjemnih primerih.

Pomanjkanje žilavenja in težavno delo z rafinacijsko žlindro (pri bazični peči), zato pa izbran in drag vložek, sta poleg velikih investicijskih stroškov glavna pomanjkljivost visokofrekvenčne peči. Investicijski stroški so približno za 100% večji kot pri oblačni peči.

Kvaliteto izdelanega jekla v visokofrekvenčni peči, posebno kisli, so raziskovali v vseh podrobnostih. Mnenja so deljena. Vsi avtorji se strinjajo v tem, da so konstrukcijska jekla iz kisle peči, pri

kateri se zahteva žilavost, slabša kot ta iz oblačne peči. Brzorezna jekla in tudi druga trda orodna jekla so po kakovosti enakovredna ali — po mnenju nekaterih avtorjev — celo boljša kot iz oblačne peči. Za nerjaveča jekla z nizkim ogljikom in za jekla za permanentne magnete je visokofrekvenčna peč nepogrešljiv agregat.

Slabšo kakovost jekel za poboljšanje pripisujejo nikro-vključkom, ki naj bi bili posledica elektro-dinamičnega gibanja kopeli. Gibanje taline nastane zaradi medsebojnega vpliva električnih tokov v vložku in tuljavi. Tokovi povzročajo na eni strani silo, ki deluje navpično ob stenah talinika ter drugo v prečni smeri. Pod vplivom te sile se talina v sredini pretrga (slika 2). Tako dobimo ob stenah gibanje navzdol, v sredini navzgor, pri čemer se stvori značilna kupa na gladini kopeli. Čim višja je frekvenca, tem slabše je to gibanje. Sodbe o vplivu tega gibanja si niso enotne. Dejstvo je, da ima svojo dobro stran v tem, ker pospešuje izenačevanje koncentracij dolegiranih elementov in toplotne razlike v kopeli.

Naša izkustva glede uporabnosti jekel iz visokofrekvenčne peči bomo objavili v posebnem članku.

Poraba električne energije se giblje med 650—850 kWh/t. Zavisi od kvalitete, oblike vložka in pazljivosti topilca pri zalaganju. Ta more namreč s pravilnim zalaganjem mnogo pripomoči k dobremu izkoristku peči.

Ognjestalna obloga visokofrekvenčne peči

Pri izbiri ognjestalne obloge oziroma materiala za njo moramo upoštevati:

1. da je tališče čim višje (malo talil),
2. obloga mora dobro zasintrati, vendar ne pregloboko;
3. mehanska trdnost in odpornost proti izpiranju (gibanje kopeli!) mora biti zadostna;
4. obstojnost pri temperaturnih premenah mora odgovarjati;
5. kemična obstojnost mora biti dobra, t. j. ne sme preveč zažlindrati.

Te zaželene lastnosti bomo dosegli le, če bodo mineraloška in kemična svojstva ter surovine primerna. Ne smemo pa pozabiti tudi pravilne zrnatosti.

Phanje in sintranje lonca mora biti pravilno in temeljito. Pri kislih pečeh se uporablja kvarcitna masa iz naravnih kvarcitov. Vsebovati mora ca. 98% SiO₂. Kot sredstvo za sintranje dodajamo 1 do 2% borove kisline, drugi dodatki niso tako učinkoviti. Vsak kvarcit ni pripraven za izdelavo mase. Najboljši je tako imenovani cementni kvarcit, pri katerem so kremenčeva zrna postлана v nekristalni osnovi (iz kalcedona ali opala). Njihov termični raztezek je majhen. Pri navadnem hribinskem kvarcitu je tudi osnova kristalina, zato je termični raztezek velik. Taki kvarciti tudi globoko presintrajo. Z žarenjem pri visoki temperaturi (1200 do 1300°) se da to več ali manj odpraviti.

Zrnatost mase zavisi od vrste kvarcita, ki je na razpolago ter od velikosti lonca. Za večje lonce se uporablja bolj groba zrnatost. Za lonce srednje kapacitete je ugodna n. pr. taka:

3 — 0,8 mm	ca. 52%,
0,8 — 0,2 mm	ca. 8%,
0,2 — 0,1 mm	ca. 15%,
pod 0,1 mm	ca. 25%.

Kvarciti, ki bi bili primerni za phanje v visokofrekvenčni peči, so pri nas redki. V zadnjem času so odkrili dober kvarcit pri Trsteniku v Srbiji. Iz tega nam bo skušal »Magnohrom« Rankovičevo izdelati poizkusno maso.

S pridom se dajo uporabiti tudi naravni kremenčevi peski z glino, ki je pa ne sme biti preveč (5—8%). Naši naravni peski so tako nestalne sestave, da za to ne pridejo v poštev.

Phanje lonca mora biti skrbno opravljeno. Vsaka nedoslednost se pozneje maščuje, ker se lonec na takem mestu prehitro obrabi. Pred phanjem se tuljavo od znotraj obda z 10 mm azbestne obloge ali pa premaže s keramično izolirno maso (od firme ASEA). Ta je zelo odporna proti ognju in more poleg izolacijskih sposobnosti, ki jih ima, zadržati tudi ev. prodor taline. Ob to izolacijsko oblogo se sedaj naphe kvarcitno maso. Pri tem se uporabljajo koničasti nabijalniki. Ko je dno naphano, se vstavi šablono iz mehke pločevine in jo točno centrira. Nato se nadaljuje s phanjem stene. Masa se uporablja običajno suha, vendar je iz zdravstvenih razlogov priporočljivo phati rahlo navlaženo (silikoza). Pri nasipavanju je paziti, da se ne nasiplje iz velike višine in ne v predebelih plasteh, najbolj od 3—5 cm. Drugače se nam zrna razmešajo, debelejša padejo na dno, manjša ostanejo zgoraj. Na takem mestu talina hitro razje

Slika 2

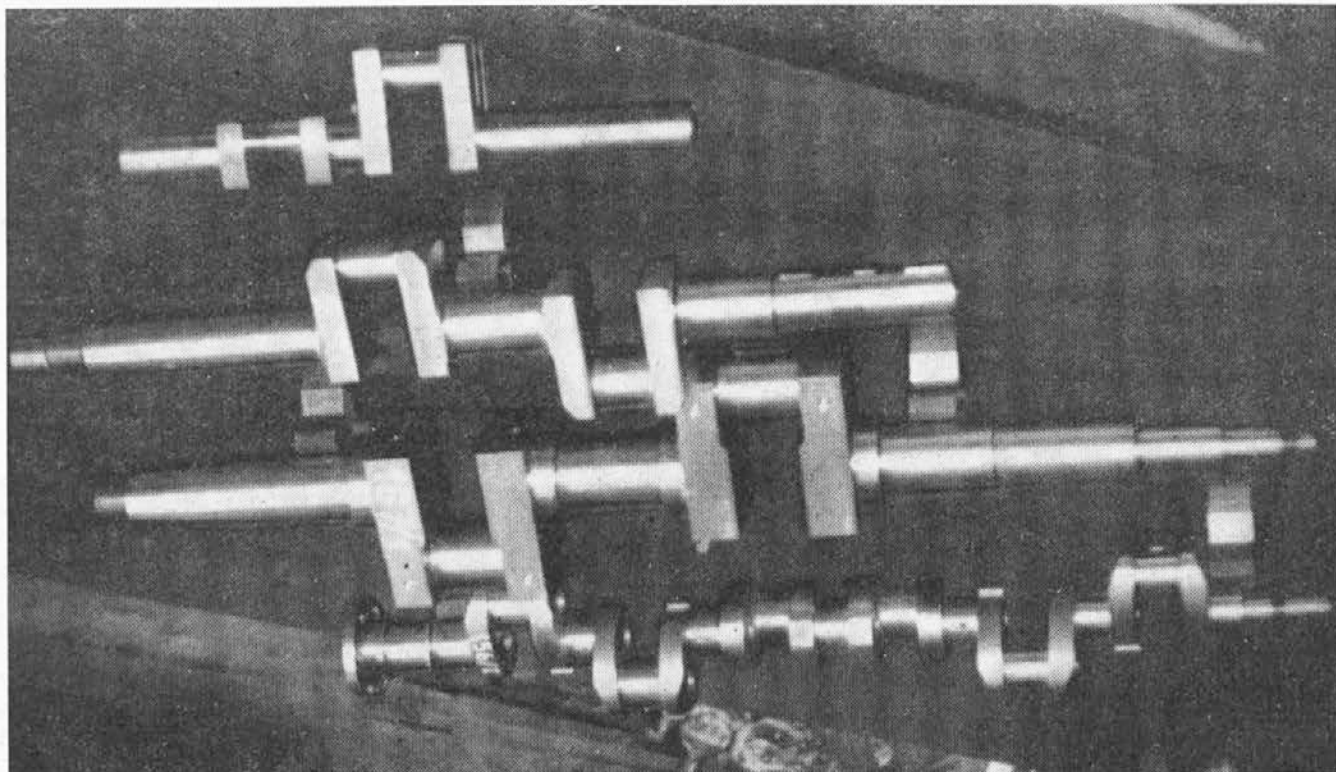
lonec. Gornji del lonca, ki leži že nekaj nad gornjim robom tuljave, navadno slabo zasintrati in se rad osuje. Zato dodamo tam masi nekaj gline in vodnega stekla. Lonec se navzgor zaključuje s formatno šamotno opeko.

Phan lonec se založi in začne električno sušiti oz. sintirati. Do 800° naj se ogreva počasi, nato pa lahko hitreje do belega žara. Za prvo šaržo se uporabi navadno dvojni normalni čas.

Bazični materiali za oblogo se veliko bolj raztezajo kot kisli. Zato je izbira bolj delikatna. V glavnem se uporablja sintran magnezit s standardno zrnovitostjo:

3 — 0,71 mm	45%,
0,71 — 0,21 mm	10%,
0,21 — 0,1 mm	20%,
pod 0,1 mm	25%.

Kolenčaste osi —
mojstrovina
ravenskih fužin.

Bolje od sintranega magnezita se je pri nas obnesel taljen magnezijev oksid (Schmelzmagnesia) s približno isto zrnatostjo. Z njim smo dosegli vzdržnost preko 80 šaržev. Pripomniti pa je treba, da smo v glavnem izdelovali manganska jekla.

Izdelava lonca zahteva več skrbnosti kot pri kisli masi. Ker imamo sorazmerno veliko grobe frakcije, je razmešanje zrn še bolj nevarno. Pri neenakomernem phanju se nagnjenost k razpokam, ki je že itak velika, še poveča. Da bi preprečili razmešanje, se uporabljajo za nasipavanje posebne lopatice, ki se jih na verižicah ali žici spušča v lonec. S tem se zmanjša višina padca na minimum. Za samo phanje so se izkazali kot najboljši nabijalniki ledvičaste oblike, prilagojeni premeru lonca.

Pri izbiri zrnatosti je treba upoštevati dejstvo, da finejši magnezit sicer laže sintra, je pa zato bolj nagnjen k razpokam; grobo zrnat pa obratno slabo sintra in tvori manj razpok. Pri loncih do dveh ton izdelava bazične obloge ne povzroča težav, pri večjih je treba več previdnosti; vendar danes že tudi desetonske lonce phejo bazično. V zadnjem času so se obnesli tudi poizkusi s sintranim dolomitom.

V naši državi imamo zelo čiste magnezite (Bijela stena). Iz njih bomo skušali doma izdelati bazično maso na podlagi sintermagnezita.

Kolikor bodo poizkusi uspeli, bomo že v letošnjem letu lahko prešli pri nabavi phalne mase iz uvoza na domače surovine tako za kisloto kot za bazično peč. S tem bomo proizvodnjo znatno pocenili.

Z a k l j u č k i

Iz gornjega lahko sumiramo:

1. Visokofrekvenčna peč je agregat za pretaljevanje s kratkim trajanjem šarže. Zato je ugoden predvsem za strojno litino in slično, kjer se lije skoraj kontinuirno.

2. Zaradi majhnih odgorkov se morejo pretapljati vsi legirani odpadki, predvsem nerjavečih jekel in jekla za magnete,

v bazični peči pa odpadki 12-odstotnega Mn jekla. Trda orodna jekla, predvsem brzorezna, se dajo ugodno izdelati.

3. Konstruktivskih jekel ni priporočljivo izdelovati v visokofrekvenčni peči.

4. Žilavenje ni ekonomično, od žveplanja se izplača samo v določenih primerih. Zato mora biti vložek izbran in vnaprej preračunan.

5. Kisla obloga dobro drži (povprečna vzdržnost sto šaržev) in jo je sorazmerno

lahko phati. Za phanje z bazično maso je treba več skrbnosti.

Z dobrim vložkom, pazljivostjo pri delu in z izdelavo primernih kvalitet bomo dosegli tudi pri nas zadovoljivo proizvodnjo, posebno še, če bomo peči izkoristili tako, da bomo šteli tudi minute. Uspeh pri tem ne bo izostal. Le tako bomo opravičili drage investicije, ki so vložene v napravo.

PRVI NASTOP GOJENCEV GLASBENE ŠOLE

Dobro leto je od tega, kar je bila na Ravnah ustanovljena tudi Nižja državna glasbena šola. Danes ima že 60 učencev. Šolo vodi ravnatelj tov. Marijan Tancik, kateremu pomaga učiteljski zbor sedmih članov.

Glasbena šola je ob zaključku leta uprizorila prvi javni nastop — v dokaz zanimanja vseh prebivalcev — pri polni dvorani. Gojenci prvega in drugega let-

nika so izvajali programske točke proti pričakovanju dobro. Igrali so odlomke raznih del skladateljev Škerjanca, Mozarta, Schumana, Verdija, Weberja, Millockerja, Dvořaka, Haydna in drugih. Talenti so se pokazali predvsem na klavirju, violini, flauti ter klarinetu. Za zaključek so zaigrali venček slovenskih narodnih pod taktirko učiteljice tovarišice Mire Strosove.

Čestitamo in pričakujemo nadaljnega uspeha.

M. V.

V srca in v granit vklesan

SPOMIN**SVOBOD-
NJAKOM
POD
GORO**Mladinka pred
spominsko ploščo.

*

Spomin na vas
bo živel v nas,
dokler naš rod
bo bival tod.

Zveza borcev — žrtev ne pozabi.

Kisla voda v Kottljah je silno lep pa tih kraj. Zdravilni vrelec, nekaj takih zgradb, smreke in mir; v okolici pa kmetije in kmetje, ki ti iz svojih toplih src voščijo vesel, dober dan.

Pripovedka pravi, da je ta zdravilni vir in kraj odkrila ljubezen.

Tam je bila v maju vzdana in odkrita spominska plošča. Gost, ki bo prišel v to prelest in bo zagledal ploščo, si bo mislil, da more to biti samo kak seznam tistih, ki so tu ozdraveli in potem živeli še sto let, ali pa izraz hvaležnosti temu čudovitemu ljudstvu okoliških kmetij in bajt za gostoljubnost in mir. Toda napis na plošči je pretresljiv: križali, obesili, ustrelili...

Mi pa že vemo. Poznamo Rožankove, Kotnika, Štajnerjeve, Apohaljo Mico in še in še. Skupaj smo rasli in včasih smo šli skupaj tudi po kisko vodo. Takrat so nam doma rekli, da se moramo na Kisli vodi spodobno vesti, vsakega pozdraviti in biti čisto tiho, ker morajo imeti gostje mir. Tam, kjer je sedaj plošča, smo že šepetali in sezuli cikle, da po kamnitih stopnicah niso preveč ropotale.

Taka so srca in tak je obzir te dežele — da ne pozabimo — dokler je vse vsaj količkaj prav.

Potem pa so pred 10 leti prišli na Kislo vodo »gostje« iz Berlina. Ti ljudje niso imeli pokvarjenega drobovja, žolča in dihal, da bi se tu zdravili, imeli pa so pokvarjeno srce. Niso tudi imeli s seboj

prtljage, kopalk, jutrank, copat, knjig in svetlo okovanih sprehajalnih paličk, imeli so le granate in puške in vžigalnike.

Kmalu nato so po okolici Kisle vode goreli kmetski domovi in so padali tisti dobri ljudje. Ni bila to vojska; prava vojska in fronta, ki so jo oni povzročili, je bila silno daleč in tam so že bežali. Pa to tudi ni bila vojska: pobijali so goloroke kmete in ženske. Hodili so navadno ponje domov, jih odtrgali od dela, jih pobili kar tam, ali pa na pol pobite vozili v nadaljnje mučenje v svoj stan.

In zakaj? Nikoli slovenska dežela ni nikomur nič žalega storila, najmanj pa Berlinu. Bili smo le Slovenci, kakor so oni Nemci, kar je vedel ves svet. Za nas niso vedeli po kakih napadih na druge narode, temveč so nas poznali po poštenosti, po pridnosti in po kulturi malega naroda. Samo zato, ker smo bili Slovenci in ker smo ostali narodu zvesti. Ko so vrgli iz šol naš materin jezik, ko so pobijali goloroke poštenjake, ko so po okolici požigali kmetske domove, so — ne vemo iz kakih zatelebanih možganov — še govorili, da rešujejo svet nazadnje še pred komunistično nevarnostjo. Kakšna nevarnost razen te, ki so jo počeli sami, pa naj bi na svetu sploh še bila. Pa še norčevali so se. Nekje so zvedeli, da je bil Rožankov Zep predsednik Katoliške akcije na vasi, zato so ga križali.

Tudi te grdobije bomo pozabili, tudi te rane zacelili. Slovenski narod je znan tudi zato, ker pozablja prizadejane krivice. Koliko napadov in grdih dejanj smo v zgodovini že pozabili in odpustili.

Trdno pa bo stal spomenik, ki ga v malem predstavlja tudi spominska plošča na Kisli vodi, to je spomenik svobodnjaški duši in narodni zavesti, ki je bila v najhujših časih živa tudi pod Uršljo goro. Ljudstvo se je uprlo krivici in grdobiji — toda uprlo šele takrat, ko je bilo napadeno in ko je bilo grdobije že preveč. Niso se naši ljudje dvignili iz sovraštva in hudobe ali zaradi pohlepnosti in želodca. Srca so čutila in rekla, da to ni prav ter dvignila pest. To je plemenit upor.

In ta upor proti vsemu grdemu ima večni spomenik v naših srcih ter spominsko ploščo žrtvam tudi na Kisli vodi.

RAZPIS NAGRAD OBRATNIM KOLEKTIVOM**za nadaljnji boj proti nesrečam pri delu**

Upravni odbor podjetja je obravnaval polletno poročilo o rezultatih borbe proti obratnim nesrečam. Ob dejstvu prizadevanja in prvih uspehov obratnih kolektivov, ki so zrušili nezdogni element za znatno mero, je upravni odbor razpisal nagrado v znesku

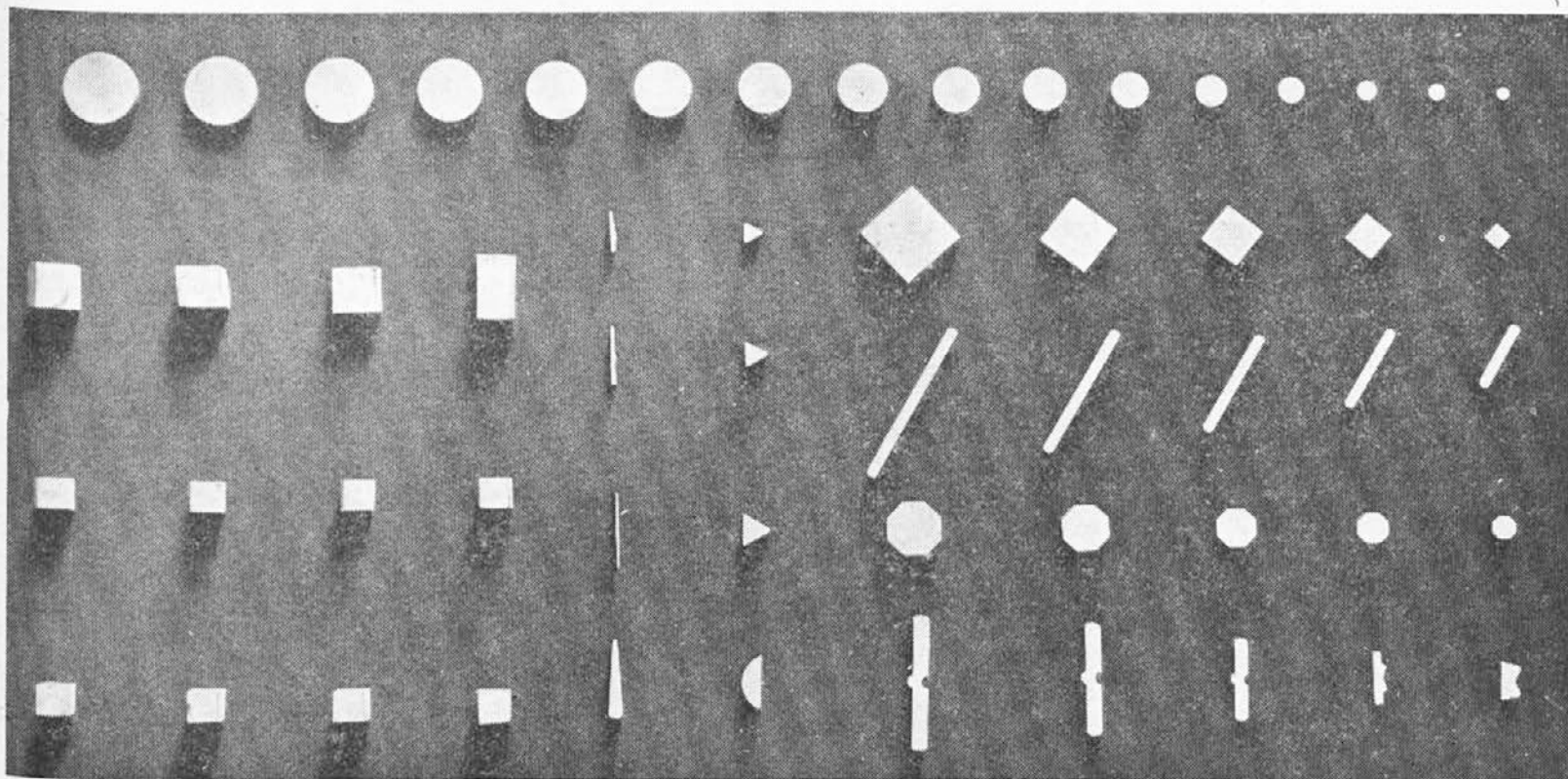
din 200.000

ki se bo razdelila med posamezne obratne kolektive najbolj izpostavljenih del, če bodo do konca leta znižali število nezdognih primerov in izpad dnin za nadaljnjih 10 %.

Znižanje števila nesreč pri delu in vse te škode, ki izhaja iz tega, je nujno. Kot delovna skupnost večinoma sodobnih postrojenj tovarne plemenitih jekel pa smo posebej dolžni, da dosežemo pri tem znosnejšo mero. Ne smemo biti slabši od drugih železarn, niti ni dovolj, če smo enaki z njimi, temveč moramo biti boljše. Domovina nam je dala za to vse pogoje.

Prejeta nagrada bo na razpolago obratnim kolektivom za izlete, ali za karkoli po njihovi odločitvi.

Valjani profili — prerezi oblik naših valjarskih proizvodov.

Valjarna plemenitih jekel

Nov valjarniški obrat na Ravnah bo izpopolnil vrzel in dal industriji plemenitih sort možnost polne funkcije

Po smotrni dosedanji izgradnji naše tovarne stojimo pred prav tako smotrno izgradnjo sodobnega obrata za valjane proizvode plemenitega jekla na Ravnah. To zaključno gradnjo utemeljujejo predvsem potrebe gospodarstva celotne domovine ter vse dosedanje skladne investicije in možnosti ravenske industrije.

V vseh naprednih deželah imajo valjani proizvodi plemenitega jekla znaten trg. Poleg finih in legiranih profilov iz plemenitega konstrukcijskega jekla, poleg specialne žice za elektrode in legirane pločevine, ki je v programu drugih podjetij, prihaja na našo tovarno potreba proizvodnje valjanih profilov plemenitega orodnega in specialnega jekla. To potrebo stavi dalje tudi proizvodnja vzmeti ter drugih specialnih izdelkov.

Postavitev posebne valjarne za plemenita jekla zahteva tudi sam tehnološki proces. Če pomislimo, da je v proizvodnji najmanj 100 različnih vrst jekla in da je za to potrebno počasno ogrevanje pred valjanjem, valjanje z regulacijo ter počasno ohlajevanje, ni mogoče te proizvodnje — ko gre včasih tudi samo za nekaj kilogramov dragocenega materiala, mešati med proizvodnjo masovnih jekel. Po vseh industrijah so za to lastne proge.

Za tako proizvodnjo je treba imeti dalje odgovarjajoči sortiment topilnih agregatov ter je za dobršni del teh izdelkov potrebno predkovanje pred valjanjem. Morda najvažnejše pri vsem pa je izkustvo za proizvodnjo takih jekel.

Ravne imajo vse te pogoje — sortiment in kapaciteto topilnih peči (SM, el-obločne in visokofrekvenčne), kladivarstvo ter v proizvodnji plemenitih jekel

tradicionalno izkušeni kader. Po dograditvi nadaljnje el-peči bo predvsem na razpolago tudi prosta kapaciteta surovega jekla.

Proizvodnja valjanih izdelkov plemenitega jekla je sicer količinsko vsekakor manjša, vendar pomenijo potrebe po njih znatno devizno obremenitev. Proizvodnja se izplača dalje pri nas že zaradi lastne surovinske baze, kajti pretežni del legur izdelujemo doma že sedaj. Izračun prihranka na devizah pokazuje naš skupni veliki interes ter utemeljuje takojšen začetek izgradnje novega obrata.

Na Ravnah je potrebno zgraditi le srednjo in fino progo, ker so topilni agregati zelo povoljni za izgradnjo neprekinjenega liva. Nova valjarna bo zahtevala le okrog 40 nadaljnjih moči.

Gospodarski račun na osnovna sredstva pokaže maksimalno vračanje in se bo investicija izplačala v najkrajšem času.

Poleg valjarne je prav tako v gospodarskem programu še vzmetarna ter izdelovalnica grelne žice.

S tem bo industrija plemenitih jekel na Ravnah za zdaj izpopolnjena.

POČASTITEV ZRTEV.

Predstavnika
tov. Sl. Kočar in
tov. Oto Sekavčič
polagata vence
Okr. komiteja ZKS
in Zveze borcev.

Velika spodbuda naših gozdarjev

Gozdarski del muzeja

prikaz osnove dela in življenja naših krajev

Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesne industrije okraja Slovenj Gradec, ki je dalo spodbudo,

Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec in lesno-industrijska podjetja našega okraja, ki so zagotovili tej spodbudi vso pomoč izvedbe, ter

Lesni odseki KZ, lesno-predelovalni obrati in podjetja našega okraja, ki bodo dali, oskrbeli in izvedli posamezne ponazoritve,

so načeli in bodo dali naši deželi edinstveno stvar: V prostorih Delavskega muzeja na Ravnah, ki do sedaj na žalost še osamljen zeva, bodo upostavili gozdarski muzej.

To ne bo samo neki odsek muzeja, to bo tisti del muzeja, ki ponazoruje naš kraj v njegovem tisočletnem in največjem bistvu, zato je ta spodbuda in zato bo ta upostavitev rojstvo in dokument deželne in državne vrednosti.

Pravi gozdarski muzej v naši republici in — pogumno rečeno — kar v državi more biti po vseh okoliščinah samo v teh krajih. Kajti naš narodni znak svetovne reputacije je smreka. V naših krajih so smreke, kjer se lahko skrrije pred nevihto pod košatijo samo enega drevesa nad 200 ovac. Res so ponekod drevesa še bolj gosto in bolj dolgo divje rasla, a v naših krajih je gozd doživljal vse dobe presnavljanja in vse dobe gozdnega gospodarjenja.

Naši originali so tesarji. Prežihov Voranc, pesnik te dežele, je bil tesar, po tolikih »štantih« teh tesarskih revirjev je tesaril. Dr. Franc Sušnik, ravnatelj koroške gimnazije, je tesarjev sin, Alojz Štajner, prvi kotuljski partizan, je bil tesar, koprivski župnik je po opraviu tesaril itd. Ni akademika in ni berača v naših krajih, ki ne bi bil kdaj in v osnovi tesar.

Naš gozd je doživel vse obdelave in daje to življenje od pragozda do sodobnega gozdarstva tisoč slik našega osnovnega bistva in značaja.

Pa naše gozdarsko in tesarsko orodje — cimrovke, puntake, »žnura« in kranje! Cimrovke tega kraja so slovele do vseh dežel, kjer kaka smreka raste, slovele so po obliki in po rezu, katerega je zagotavljal zven, ki je moral biti tak, da je presunil srce in zvenel do najbolj oddaljenega tesarskega revirja.

In vse to ni bilo kako napravljeno, vse je izhajalo iz življenja in šlo iz roda v rod, zato gozdarski muzej v tej deželi ne bo narejen, temveč bo prisluh rojstnim in življenjskim tonom gozdarskega rodu.

Ko so prišli naši gozdarji, tovariši M. Potočnik, J. Pučko, D. Mlinšek in A. Gross ter podali spodbudo napredne gozdarske družine, ki je v pogledu gradnje dokumentov kraja lahko za vzgled tudi možen drugih velikih področij na-

šega dela — železa in svinea, za to veliko reč, jih je dosedanja skromna možnost Delavskega muzeja na Ravnah sprejela z vsem navdušenjem. Na srečo pa so važnost stvari razumeli tudi drugi. Za spodbudo je zvedel in prišel iz Ljubljane pozdravit gozdarje direktor Tehniškega muzeja Slovenije, prof. Franjo Baš. Na razgovor so prišli tudi zastopnik mestne občine, dr. Erat, zastopnik železarne, sekretar F. Fale, član muzejskega odbora Fr. Torkar ter imenski predsednik Zbirnega urada za tehniški muzej, ki so s tihim utemeljiteljem kulturnih ustanov na tej ravnici pod smrekami, dr. Fr. Sušnikom, sprejeli načrt ter se zahvalili za veliko voljo in veliko delo, ki ga bo uresničenje zahtevalo. Prav pa se bo predstavnikom gozdarstva in njihovim kolektivom mogla zahvaliti šele zgodovina.

Načrt je, da se gozdarski del muzeja upostavi v dveh velikih prostorih po 7×14 metrov. Zavzemal bo tako vse prvo nadstropje zgradbe.

Temeljne ponazoritve bodo tri, in sicer:

- slike gozdov od pragozda do danes,
- človek — napredek, civilizacija (gozdni delavec, kmet — film od davnine do danes),
- razvojne faze dela v gozdu.

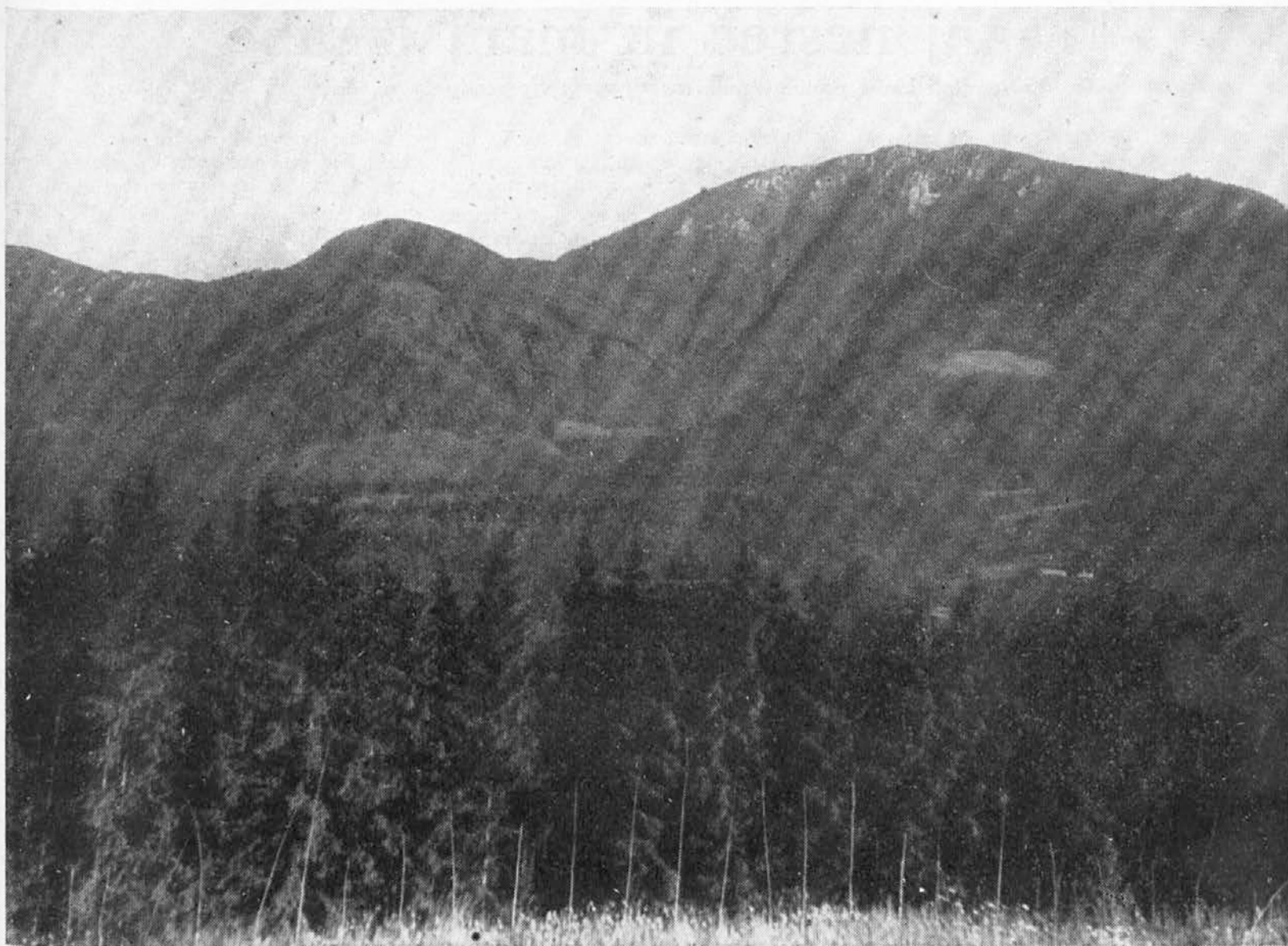
Vse to bo razdeljeno oziroma prikazano v štirih razdobjih.

NA TESISČU.

Gozdarska zbirka bo zbrala tudi značilno orodje koroških tesarskih rodov. (Na sliki Prežihov oče.)

Preproge koroških gozdov okrog Uršlje gore.

I. razdobje. Tu bo maketa pragozda — nedotaknjena oblika koroškega gozda. V muzeju bo ostanek takratnega lesa. V gozdu bodo ponazorjene takratne živali (ris, volk itd.). Dalje bodo v tem delu makete prastare kmetske hiše, olcarske bajte, miniaturre vseh tedanjih lesnih izdelkov, vidno bo tedanje orodje, način dela, sečnja, spravilo domov itd.

II. razdobje. Ponazorjena bo poznejša oblika gozda. Izključni goloseki, prikaz gospodarjenja z novnami, olcarska bajta — prikaz notranjosti s predmeti. Tu bo ponazorjeno že oglarjenje, uporaba orodja pri kopah, spravilo oglja v dolino, uporaba oglja. Rokodelski del bo prikazal izdelke tedanje dobe — stave, kolovrate, cokle, svetilke, produkte rezbarij — sohe, krožnike, zibke, deže, stare jasli itd.

III. razdobje. Nadaljnja slika gozdov kot posledica močne sečnje. Delo z velikimi ročnimi žagami, dele na vencijskih, izdelava lesnih predmetov, setev na kopiščih, ročne žage za 4 ljudi, spravilo lesa po suhih drčah in rižah — furmani itd.

IV. razdobje. Sedanje stanje gozdov in sodobno gozdarstvo. Prikaz plaza, lavine, hudournika. Sodobno delo v gozdovih, moderno spravilo lesa, žičnica, kamion, železnica, vodne riže. Obnova

gozdov — saditev, setev, čiščenje kultur. Zbirka lesa naših drevesnih vrst, zbirka škodljivcev, drevesnice, semena, zbirka orodja za eksploatacijo in vzgojo itd., povsod pa drobne zanimivosti, tolmačenja, tabele, fotografije in redkosti iz posameznih dob.

Gozdarji so rekli, da bodo ta del muzeja odprli za državni praznik, 29. nov. 1954.

To bo dogodek slovenske dežele.

Naprošamo vse domove in vse posameznike, da odstopijo za muzej vse take zanimivosti, ki pri njih nimajo nobene vrednosti, v naši kulturni ustanovi pa bodo imele svojo vrednost in poslanstvo.

Naprošamo vse prebivalce, da na take zanimivosti tudi opozorijo. Vse take prijave pošljite na Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec ali na Zbirni urad za tehniški muzej na gimnaziji, Ravne na Koroškem.

Za dvig produktivnosti dela

Društvo rudarskih in metalurških inženirjev in tehnikov, podružnica Železarne Ravne, je izdalo naslednji poziv:

Vsem članom DRMIT!

Na zadnjem občnem zboru je bil sprejet sklep, da naše društvo tudi kot celota aktivno sodeluje pri dvigu produktivnosti podjetja. Ta smoter bomo dosegli, če bo sodeloval po svojih močeh vsak posameznik.

Pozivamo vsakega člana, da se odloči za način sodelovanja bodisi s samoiniciativnimi predlogi v obratu, bodisi s članki v strokovnem časopisju, s predavanji na naših sestankih ali strokovnimi razpravami in s poukom v tovarniškem listu za dvig kvalifikacije sodelavcev.

Društvo bo predloge zbralo in koordiniralo način dela. Vsi uporabni predlogi bodo predloženi upravnemu odboru podjetja.

Dvig proizvodnosti dela je naša prva stanovska dolžnost, zato pričakujemo polni odziv!

Vse za dvig proizvodnosti!

Tajnik:
Ing. Borštner I. r.

Predsednik:
Ing. Mahorčič I. r.

Društvo inženirjev in tehnikov Železarne Ravne je prvo leto ustanovitve izposlovalo izid zanimive gospodarske monografije Mežiške doline ter napravilo prve korake za ustanovitev Zbirnega urada za tehniški muzej. Obe spodbudi sta danes že realizirani. — Knjiga INDUSTRIALIZACIJA MEŽIŠKE DOLINE je že izšla, Zbirni urad tehniškega muzeja pa tudi že nekako izgleda in dela, zato smo prepričani, da bo realiziran tudi gornji sklep.

Manj nesreč in manj izgube

Rezultati borbe proti nezgodnemu elementu v prvem polletju letos

Iz abnormalij, ki so nas grizle in krnile delovni polet ter postavljale skupnost koroških železarjev ob vsaki priložnosti takih primerjav na najslabše mesto, smo ob zaključku letošnjega polletja prišli s pogostostjo obratnih nesreč in z odstotkom bolniškega staleža na znosnejšo mero.

Stanje je sedaj takole:

— pogostost nesreč pri delu znaša 20 do 22% letno na stalež,

— bolniški stalež dosega ca. 5,8%.

To je napram prejšnjemu, ko smo bili pri nezgodah še na 35% letno na stalež, pri bolniškem staležu pa okrog 8%, znatno izboljšanje teh nesrečnih in bolnih razmer v kolektivu.

Podrobni podatki za prvo polletje so naslednji:

I. Število obratnih nesreč

	1953	1954
januarja	67	27 in 4 izven tov.
februarja	43 in 7 izven	35 in 8 izven tov.
marca	50 in 6 izven	28 in 3 izven tov.
aprila	44	41 in 3 izven tov.
maja	31 in 1 izven	33 in 1 izven tov.
junija	50 in 2 izven	29 in 5 izven tov.
Skupaj	285	193 skupaj

Število nesreč je torej znatno padlo napram lani, vključno temu, da je stalež celo nekoliko večji. V oči pa pade izredno veliko nezgod na potu na delo in z dela — torej izven tovarne.

II. Izpad dnin zaradi obratnih nesreč

	1953	1954
januarja	1039	465
februarja	840	618
marca	1005	587
aprila	769	673
maja	594	517
junija	878	435
Skupaj	5125	3395

Zaradi nesreč pri delu smo torej izgubili precej manj delovnih dni kot lani v istem

času. To je pri obravnavi nezgodnega elementa v podjetju bistveno važna mera.

III. Kako so se držali posamezni obrati

	Odstotek nezgod na stalež	Število izgubljenih dni
jeklarna	17,5%	1420
valjarna	16,8%	371
mehanični obrati	14,8%	1136
kladivarna	13,6%	242
spedicija	12,9%	40
energ. oddelek	8,7%	35
komunalni	5,7%	9
uslužbenci	0,39%	42
ostali obrati	—	—
Povprečno in skupaj	11,5%	3295

Kjer je odstotek nesreč na stalež najvišji, tam ga bomo morali seveda najbolj preganjati. Z ozirom na značaj obrata in dela pa moramo odstotek nesreč preganjati pri vseh obratih in še bolj tam, kjer je z ozirom na naravo dela vključno manjši številki sorazmerno višji. Tako so v obratih mehan. sektorja z ozirom na značaj dela odstotki še posebno visoki.

IV. Bolovanje na eno nezgodo

Na eno obratno nesrečo je prišlo v letošnjem prvem polletju 15 dni izostanka (bolovanja). Leta 1953 je bil ta izostanek še 17,7 dni, leta 1952 pa 19,4 dni.

Bolje je torej tudi tu, vendar kaže izpad dni na eno nezgodo še vedno tudi na težje primere.

V. Ob katerih dnevih je bilo največ nesreč

Ob ponedeljkih	36 in 4 izven tovarne
ob torkih	25 in 2 izven
ob sredo	29 in 1 izven
ob četrtek	41 in 6 izven
ob petkih	27 in 2 izven
ob sobotah	30 in 5 izven
ob nedeljah	5 in 1 izven

Največ obratnih nesreč je dal torej četrtek, takoj za njim pa je ponedeljek.

VI. Koliko dni so bili posamezni obrati brez nesreč

V polletju, torej v 180 dneh, so bili posamezni obratni kolektivi brez vsake nesreče:

jeklarna	118 dni
kladivarna	165 dni
valjarna	164 dni
mehanična	140 dni
energijski	176 dni
spedicija	176 dni
komunalni	179 dni
remont	166 dni

Najmanj dni je bila brez nesreč torej jeklarna, a vseeno 118 dni od 180, tudi tam ni bilo nobene obratne nesreče.

Vsa tovarna skupaj je imela v tem polletju samo 75 dni, ko ni bilo nikjer obratne nesreče.

To so bili svetli dnevi.

VI. Bolniški stalež

Januarja	5,34%
februarja	5,72%
marca	6,26%
aprila	6,04%
maja	5,78%
junija	5,74%

Lani pa je bil še 7,80%.

Dokaj bolje torej tudi tu.

* * *

To je prvi zadovoljivi začetek odpravljanja teh negativov, ki so nas bremenili in postavljali naše podjetje v slabo luč.

Ta uspeh je bil dosežen, ker sodeluje v borbi proti obratnim nesrečam vedno več sodelavcev.

Toda te številke so še vedno previsoke. Odstotek nezgod pri sorodni industriji

Udeleženci tečaja ITZ v Ljubljani. Ti tečaji so odlična podlaga znanstva in ukrepov delovne varnosti po industriji in obrti.

Dr. Josip Šašel:

Pušcarske Borovlje

I.

Znano je, da so Borovlje (domačini pravijo Boróvljane) največje industrijsko mesto v Rožu. Razvoj te industrije ima mnogo podobnosti s koncentracijo železarske industrije v Mežiški dolini. Zato je na mestu, da se za ta kraj zanimamo, tem bolj, ko smo z Borovljanci živeli dolga stoletja v isti državi in deželi; šele doba po prvi svetovni vojni je med nami potegnila državno mejo.

Kdor pogleda na karto in se zamisli v zgodovino Borovljan, se bo začudeno vprašal: zakaj se je ravno na tem mestu razvila tako pomembna naselbina. Kajti mesto leži stran od ljubeljske ceste, ki je bila v teh krajih najstarejša in nekaj tisoč let najpomembnejša prometna žila, pričakovati pa bi bilo, da se bo kak kraj neposredno ob cesti (n. pr. Podljubelj ali Struga pri mostu čez Dravo) razvil v gospodarski center.

Odgovor nam je iskati v zgodovini. Danes prevladuje mnenje, da je ljubeljska cesta od vsega začetka potekala v smeri Podljubelj—Podgora—Kožentavra—Struga ter tam čez dravski most na Humberk gori. Tako se uči še danes v koroških šolah. Edino naš rojak, lokalni zgodovinar Štefan Singer je dokazoval, da je ta predstava napačna, rimska in še srednjeveška ljubeljska cesta je tja do XII. stol. sledila Ljubeljski Borovnici od Podljubelja dalje skoz Borovlje na Medborovnico. Tam je bil brod čez Dravo, cesta pa je onstran šla pod skalami Petelinca na Hemino peč gori in dalje na Imov, St. Urh ter po Žihpoljskem pretržju na Celovec. Za to stališče govori arheološki sledovi na Gradišču in Humu nad Borovljami, v Cirkelcah pri Medborovnici ter na Petelinu. Tudi ime Kobel, nemško Gabel, pod Humom izvira mogoče iz tčdanje dobe; kajti v srednjeveški latinščini je beseda »gabella« pomenila mesto ob cesti, kjer se je pobirala mitnina. Šele ko se je za potrebe rastočega prometa zgradil pod Humberkom lesen most čez Dravo (po Singerju leta 1120), je tudi cesta zavzela najkrajšo smer na ta prehod in se ognila Borovljam. Te pa so se razvile dotlej že do take pomembnosti, da so tudi nadalje obdržale privlačno moč na okolico.

Razvijale so se v novejšem času predvsem industrijsko. Ta razvoj od skromnih fužin Podljubeljem, na Bajdišah in Borovnici (Frajpah) ter v Medborovnici pa do sedanjega KESTAG (Koroška železar-

ska in jeklarska družba) nam je v letošnjem koledarju Slovenske Koroške obširno in lepo prikazal borovski rojak dr. Ferdo Miler in morem čitatelja na njegova izvajanja napotiti. Tudi KESTAG pripada zdaj Avstrijski alpski montanski družbi (Alpine-Montan), ki je imela svoje začetke tudi na Prevaljah.

Borovlje pa so znane med Slovenci predvsem po svojem starem puškarstvu.

Borovlje.

Zgodovino in razvoj te edinstvene domače obrti nam je prav živo naslikal Borovčič prof. Janez Šajnik v Mohorjevem koledarju za leto 1889. Ker so borovski puškarji nekako do srede prejšnjega stoletja preskrbovali celo avstrijsko armado z ročnim strelnim orožjem (podobno kakor je bila na Prevaljah glavna kovačnica za težko industrijo te nekdanje monarhije), je vredno, da v izvlečku obudimo Šajnikovo pripovedovanje.

II.

Prof. Šajnik izvaja: Od leta 1473 so Turki neprestano vdirali v slovenske pokrajine. Zato so deželni stanovi utrdili Celovec, zgradili orožarno za sto topov in pripravili strelno orožje za 4000 do 5000 mož. Da bi se zaloge spopolnjevale, so poklicali sredi XVI. stoletja iz Belgije izurjene puškarje, ki so se naselili v Borovljah. Imeli so pri sledečih stalnih vojnah vedno dosti dela. Zgodovinar Valvasor je leta 1688 poročal, da so Borovlje po vsem svetu znane, tam stanujejo sami puškarji, kovači, žičarji.

Vse puškarstvo je bilo vključeno v cehovsko uredbo; v Borovljah so ceh imenovali »lôt« (od nemške besede Lade). Posamezni deli puške so se izdelovali v domači obrti po »mojsternijah«, katerih je bilo sedem: puškarji, kovači, privijalci, izdelovalci, okovači, celinarji in kopitarji. V

novejšem času so prirastli še paskvilerji in gladilci; v cehu so bili zapisani tudi pilarji. Največ je bilo celinarjev in kopitarjev, najmanj kovačev. Vsak mojster je izdeloval le tisti del puške, katerega se je od očeta naučil; vpisal se je v »lôt« in plačal mojsternino. Kdor se ni vpisal, se je imenoval »fretáč« ali »fretar«. Vsake kvatre je bilo zborovanje »lôta«; tedaj so najemali učence, oproščali pomočnike, sprejemali nove mojstre. Leta 1852 je bilo vpisanih 257 mojstrov, ki so imeli 222 pomočnikov in učencev, največ celinarjev, kopitarjev in okovačev.

Zlati časi so bili za Borovljance, če so se vladarji vojskovali. Zlasti Napoleonove

vojne so zahtevale mnogo orožja. Delalo se je celo ob nedeljah in praznikih. Tako so v letih 1800—1815 izdelali 126.752 pušk za pehoto, 47.044 karabink za konjenico in 56.956 pištol za oficirje; puške so po 17 gl., karabinke po 12, pištola po 8. Ko so bili Francozi potolčeni, so naročila padla. Nekaj se je naredilo tudi za tuje vlade, tako za papeža 6000 pušk, več tisoč surovih cevi pa za Egipt.

Leto 1842 je prineslo hud udarec: vlada je odprla na Dunaju velikansko tovarno za orožje (arsenal) z novimi stroji. V Borovljah je naročala samo še puškine garniture brez celinov in kopit; najmočnejši mojsterniji — celinarji in kopitarji — so prišli ob zaslužek. Tudi drugi mojstri so razpustili delavnice. Pokazala se je slaba stran zastarele cehovske osnove; »lôt« se je preživel, onemogočal je napredek, tekmovanje. V Borovljah je šlo vse rakovo pot, drugod pa je svet napredoval. Od leta 1853 je cesarščina povsem izostala. Prišli so hudi časi! Dobavitelji so bili vajeni čakati na to, kaj bo prinesla ljuba vigrad z Dunaja. Z drugim delom po privatnih naročilih — »hrvatija« so temu rekli — se niso pečali. Drugod pa je ravno lovska puškarija napredovala. Borovljanci so ostali — starokopitneži.

Zdaj šele, ko jih je cesarščina zapustila, so se v večji meri poprijeli tudi »hrvatije« — izdelovanja lovskih pušk. V tem pa so bile tovarne na Angleškem, v Franciji in

srednjeevropske delavnosti je še enkrat nižji (namesto 22% nesreč na stalež letno le 10 do 12%). V Ameriki pa so celo do desetkrat nižji.

Naš interes, naša dolžnost in naša čast so, da vodimo borbo proti nezgodnemu elementu še jače. Pri tem bomo uspeli toliko, kolikor bo živa zavest odgovornosti za osebno varnost pri vseh železarjih.

Nihče drugi nam tega ne bo izboljšal, če stanja ne bomo izboljšali sami.

Belgiji že daleč spredaj; težko je bilo z njimi tekmovati. Za ta prehodni čas so se lotili v Borovljah drobnarije: izdelovali so vsekovalec, čepovlake (odčepnike), kresala, motovila za sukanec, mlinčke, nože (klepeje) itd. Od leta 1867 je vsa državna naročila za armado prevzela velika Wern-dlova tovarna v Štajrah na Gornjem Avstrijskem; v Borovljah se niti ena cesarska puška ni več izdelala.

Začela se je nova doba. Pota v to dobo je kazal zlasti obrtnik Umfahrer v Medborovnici, ki je začel po tujih vzorcih delati najmodernejšo lovske puške in kmalu zaposloval okoli 200 delavcev. Najel je izurjene mojstre z Dunaja, Prage in Suhla, ustanovil šolo za graverje itd. Omeniti je še dobavitelja J. Šašelja in F. Pošingarja, ki sta s finim blagom zastopala borovsko puškarstvo na raznih razstavah.

Leta 1873 je ustanovilo 70 mojstrov neko »zadrugo«, v kateri naj bi bil vsak mojster, delavec in dobavitelj obenem; hoteli so se otresti jarma liferantov. Pa še istega leta je na Dunaju poknil zloglasni bančni »krah«, ki je polomil tudi trdna podjetja; zadruga ni prišla k sapi. Nad 100 delavcev je zapustilo domačijo; šli so iskat dela v Štajre, na Dunaj, celo v Budimpešto.

Že leta 1874 je dovolila vlada, da se ustanovi puškarska šola; predpriprave so pa trajale do 1878, ko se je vendar odprla. Učilo je pet strokovnih učiteljev risanje, graviranje, nasajanje in urezovanje v les, dva učitelja pa vsa dela v železnini. Leta 1883 se je končno odprla še državna preizkuševalnica, kjer se mora vsaka cev trikrat preizkusiti; šele s tozadevnim znamenkom sme priti na prodaj.

Prof. Šajnik zaključuje leta 1889 svoja izvajanja: »Še marsikaj bi se dalo govoriti in pisati o sedanjih razmerah, posebno odkar se uporablja proti delavcem »Truk-system«. Pa mislimo, da bodo te vrstice zadostovale.«

*

K prednjemu zgodovinskemu pregledu je treba še dodati, da so borovski puškarji izdelovali orožje tudi za srbsko vstajo v začetku prejšnjega stoletja proti Turkom. O tem piše »Slovenski poročevalec« od 17. januarja 1954 med drugim: »Iz Koroške so v glavnem pošiljali puške, ki so bile na glas kot najboljše. Te puške so prihajale čez Kranj in Ljubljano v Dvor. V Dvoru so imeli vstasi zaupnega puškarja, ki jih je odpremljal dalje v Srbijo. Ta puškar je nabavljal tudi potrebne surovine za borovske puškarje, ki so izdelovali puške za Srbijo.«

Tako imajo torej Borovljanci zasluge, da so prav učinkovito pripomogli do osvoboditve Srbije pred 150 leti. Pomagali so, da se je ustvarila kristalizacijska točka za vse neosvobojene Jugoslovane.

III.

Kako stoji borovsko puškarstvo danes?

Pred nekaj leti je »Slovenski Vestnik« v Celovcu poročal: »Zmogljivost puškarn se po vojni hitro veča. Izdelki uživajo svetoven sloves. Od leta 1946 so puškarne — skupno jih je 28 — skoraj desetkratno dvignile svojo produkcijo; leta 1946 so izdelale okoli 400 lovskih pušk, v preteklem

1951. letu pa preko 3500... Izdelujejo puške do 90 odstotkov za izvoz.«

Prva leta po vojni je bilo Nemčiji prepovedano izdelovanje orožja. Sedaj pa se že uveljavlja njena konkurenca: pa tudi Švedi, Švicarji, Belgijci i. dr. pritiskajo.

Vendar pa se še lahko reče, da borovsko puškarstvo cveti. Največ kupuje Amerika — v Borovljah je dolar gospod. Od puškarstva živi kakih 26 družin dobaviteljev (obrnitnikov) in 220 družin delavcev na svojih domovih. Kajti puškarstvo je tam še vedno domača obrt. Lovske puške se izdelujejo v glavnem z ročnim (ne tovarniškimi) delom; vsaka taka puška mora biti danes več ali manj umetnina, če hoče vzdržati ostro konkurenco. Dobavitelji in delavci so organizirani v Puškarski zadrugi, ki pa je samo izdelovalna, ne dobavna (razprodajna) zadruga.

Izven te organizacije stoji edino podjetje Franz Sodja, ki je industrijalec. V njegovi tovarni se izdelujejo cele puške. Zaposluje kakih 80 delavcev in dela hudo konkurenco zadrugi dobaviteljem, ker ima najmodernejšo stroje.

Vendar pa tudi večina zadrugi dobaviteljev stoji prav dobro. Na zunaj se to kaže v tem, da ima kakih 7 večjih luksuzne osebne avtomobile.

Kako se vrši izdelovanje lovskih pušk danes?

Vse to je osredotočeno v pisarnah dobaviteljev, katerih je kakih 26 včlanjenih v zadrugi. Ko tak dobavitelj prejme naročilo, prevzame v zadrugi cevi potrebnega kalibra in dolžine. Nato jih izroči garnjerju (izdelovalec cevi), ki dve ali tri cevi zloži v celoto in zlota ter pritrdi na vrhu vizir. Tako garnirane cevi vrne dobavitelju, ki kupi v zadrugi strojno izdelani paskvil (Gehäuse) ter naroči paskvilerju, da cevi in paskvil spoji ter napravi zaklep tako točno, da spojene ploskve tudi pod največjim pritiskom ne propuščajo zraka.

Od paskvilerja gre puška k sistemarju, ki izdelava sistem (vžigalnik i. dr.). To je najfinejše in najbolj plačano delo, od tega zavisi največ točnost strela. Nato dobi puško (kopitar (šiftar), ki napravi kopito iz orehovega lesa in ga spoji z železnimi deli tako trdno, da se pri streljanju ne zrahlja, in tako tesno, da vlaga ne pronica med spojene ploskve; pri finejših puškah kopito tudi izrezlja. Dobavitelj vse to zopet izroči sistemarju, da vse dele zregulira in tako uravnava, da brezhibno funkcionirajo. Cevi grejo potem v zadrugo na fino vrtanje kalibra in glajenje (šmirglanje); za streljanje s šibrami se cev spredaj zoži, da se šibre razpršijo. Zavitke v cevi (Drall) pa napravi rejsovec na posebnem stroju (puške risance), vreže tudi ležišče za naboje in cevi nastreli v državnem strelišču. Po teh procedurah se vsaka zasebna puška razdere; železne dele dobi smirkač v obdelavo, kopito pa polirar, da ga lakira in napravi tudi ribjo kožo (zareze v les, da se zanesljiveje drži). Sistem dobi nato graver, da ga okraši (izdolbe in cizelira) z arabeskami ozir. živalskimi in lovskimi motivi po vzorcih ali po lastni umetniški kompoziciji. Vse to seveda z roko. Za sistemarjem je graver najbolj cenjen in plačan puškar, njegovo delo ugled puške silno povzdigne. Ves sistem se nato še prekali, t. j. razbeli v usnjevem

ogljju od 800—1000° C in nato vrže v vodo, da postanejo zunanje plasti trde in odporne proti koroziji (rjavenju). Cevi dobi potem zopet graver, da napravi borduro ter da vizirno šino matira. Nato pa jih izroči brunerju, da jih kemično počrni in napravi odporne proti rjavenju. Po vsem tem reguler sestavi in vravnava celo puško, da točno deluje. Končno se puška v državnem strelišču preizkusi z dvojno množino smodnika, da se pozneje ne pripeti kaka nezgoda. Taka puška šele pride v promet.

Cene pušk so zelo različne. Povprečno stane trocevka okoli 4000 šilingov (200 dolarjev), dvocevka pa 2000 do 3000 šilingov. Seveda so puške s cevmi iz antinita (nerjaveče), legirane z niklom in kromom, z daljnogledom itd. primerno dražje.

Nekdaj tako številni celinarji so danes skoraj povsem odpadli. Malo pušk se še izdeluje na celine. Skoraj vse so avtomatične, tako imenovane hämerles (Hammerlos — brez celina). Delata menda še dva celinarja, pa še ta nista polno zaposlena.

Puškarji naraščaj se šola v strokovni šoli (Fachschule), ki ima 4 letnike. Učijo se predmeti: paskvil-sistem, kopito, graviranje, celin. Samo bodoči graverji se učijo le svojo stroko, vsi drugi pa morajo obvladati vse ostale predmete. Učitelj je šest. Pouk je predvsem tudi praktičen. Pogoji za sprejem dovršena glavna šola (Hauptschule).

IV.

Puškarji so zelo ponosni na svoje roko-delstvo, ki zahteva tako ročno spretnost kakor tudi umstveno sposobnost. Oni opravljajo na surovo obdelanem železju le še finejša, precizna dela. Mesto nakovala jim služi »šravf« (primež), mesto kladiva pa fina in najfinejša pila. Pila je tudi tisto orodje, s katerim se puškar ponaša in povišuje; zato so puškarji dobili poljudno ime »pileji«. To v začetku gotovo častno ime je dobilo v časih krize (ravno pred sto leti so preživeli najhujše!) tudi nekak kritičen prizvok. V splošnem pa se mora reči, da so »pileji« zelo ugledni roko-delci, duševno živahni in razgledani. Njihovo »blago« pa je konjunktorno; le v ostri konkurenci se morejo v kapitalističnem svetu uveljaviti.

Puškarstvo in njegove peripetije so našle živahen odmev v narodni pesmi Rožanov. Nekdaj se je delalo izključno za potrebe vojske; čim bolj je tekla kri na bojiščih, tem več je bilo v Borovljah dela, tem več zaslužka. Kaj čuda, saj so tudi nebojevitni mojstri korajžno zapeli pri dobri kapljici:

*Borovčiči smo dro luštni l'di,
žovnjirjev primenjka — pa pojdamo mi!*

Okoličani so na to samodopadljivo »prteno gospodo« v Borovljah gledali nekako zavistno. Neradi so videli, če so se njih dekleta zagledale v »pileje«. Pa ljubezen tudi tu ni hodila po potih starosti, marsikatera dečva je potožila:

*Atej se kregajo, mamca mrmrajo,
ko te pavršče dečle — pileje majo!*

Pa pileji so podjetno rogovilili v okolici in se hvalili:

*Borovščâ fantiča vsak vohko spozna,
zajucka, zapoje, da vse zacinglja.*

In vse nasprotovanje zaostalega podeželja se je razbilo ob dejstvih, ki jih nazorno pove pesem:

*Sem pileja meva, sem tolarje števa!
Zdaj mlinarja mam pa še moko petlam!*

Prišli pa so časi, ko je usahnil vir tolarjev. V daljši pesmi »od Borovljancev« nam šaljivo poroča neznan pevec, da so mojstriči

*ko so v Borovljah delo imeli
po oštarijah so sedeli.
Kako pa se tam godi,
ko pri pilejah dela kni —
to vam hočem zdaj poveti...
Poglejte borovšče mojstriče
nobeden nima ceringe, — —
potlej pa pravi: blagú, blagú!
V soboto pa na porh mesú!
Po Trbižu so hodili,
so se mvatiti učili.
Tončov Honzej je najbolj znov,
je svojmu španu nus odbov! —*

V najhujši krizi puškarstva pa so nastale zbadljive vrstice:

*Pileji — grilleji, prazne mošnje!
Dober kup prúdali ribiželne!*

Mnogo, premnogo puškarjev je tedaj nastopilo pot s trebuhom za kruhom v tuji svet. Marsikateri je na tej poti obrnil še zadnji pogled na ljubljene Borovljane in iz globin se mu je izvil vzdih:

*Od Borovljancev teško rajšam,
od njih se teško poslovim!
V sredi humberškega kvanca
zad na vas se razsovim!*

Te in mnoge druge pesmice, v katerih se zrcalijo dobri in hudi časi puškarstva, potrjujejo dejstvo, da so Borovljanci rojeni pevci. Nemci, čeprav jih je po statistiki mnogo, doslej še niso producirali v teh krajih kake izvirne in pristne narodne pesmi. Še vsakdanja govorica Borovljanov je tako pojoča, da se po tej posebni intonaciji med drugimi spozna. Ta intonacija je vtisnila svoj pečat celo nemščini, ki se tam govori. V Celovcu n. pr. kjer govorijo brezbarvno bavarsko narečje, za takega »Nemca« takoj ugotovijo, da je »von der windischen Seiten« (od slovenske strani).

Tako mi je v spominu še iz časov, preden je po Rožu stekla železnica, da se je vozila iz Borovljan ženja večjega dobavitelja v Celovec na nedeljsko »Platzmusik« (promenada okoli zmaja pri vojaški muziki). Bila je impozantna dama, po svoji korpulenci podobna cesarici Mariji Tereziji, katere kip na visokem podstavku stoji za repom tega zmaja. Ta dama je zbudjala splošno pozornost posebno po borovljanski intonaciji nemščine ter je zato tudi dobila priimek »die windische Gräfin«. Seveda smo se mi študentje za njo zanimali. Govorilo se je, da je podpirala (in menda tudi omrežila) visokošolca Trnjakovega Jozeja iz Podljudelja, ki je bil do mature Slovenec, na univerzi

pa je presedlal na vsenemškega konjička in kot zdravnik med. un. dr. Maurer odprl prakso v Borovljah. Ko pa se je poročil z neko učiteljico, si je nakopal sovraštvo »grofice«, obesila mu je na vrat ostro tožbo na povrnitev vseh njenih izdatkov za njegovo burševstvo v Grazu. Pred sodnikom pa sta se poravnala, da dolg odplača »auf Raten« (na obroke).

Še ko je bila senzacija tega procesa sveža, je dobil dr. Maurer častno nalogo, da nastopi kot slavnostni govornik na »Sängerfestu« alpskih nemških pevskih društev. Ob vходу v mesto (tedaj še trg) je bil postavljen slavalok z ogromnima frankfurtaricama (črno-rdeče-žolta zastava) ob vsaki strani. Zgodilo pa se je, da je slavalok z zastavama vred ravno v noči pred vkorakanjem pevcev pogorel. Le oni, ki osebno pomnijo tedanjo dobo vsenemške prepotence, si morejo predstaviti, kako je »furor teutonicus« zbesnel proti »bindišarjem«, ki so bili seveda krivi tega »zločina«! Slavnostni vhod se je vršil pod ožganim slavalokom! Duška vsemu neizmernemu ogorčenju pa je dal dr. Maurer v plamenečem govoru na trgu ob »hajlanju« poslušalcev, Na višku besednega grmenja pa je nek Borovčič izpolnil njegovo govorniško pavzo s prodirnim klicem »Heil auf Raten!« Kakor tuš je ta frapantni medklic zaprl govorniku sapo; vsi, ki so poznali proces z »grofice«, so nehote bušnili v smeh — vsa slavnostna napih-njenost se je razblinila.

V.

Prednja sličica naj vsaj nekoliko osvetli razmere v Borovljah v začetku tega stoletja.

Od nekdanj so znani ostri jeziki in kritični duh Borovčičev. Vkljub nacističnemu pritisku dober del prebivalstva ni trobil slepo v vsenemški rog, kakor večina podeželske zapite nemškutarije.

Že pred sto leti so se rodoljubi trudili uveljaviti slovenščino v Borovljah tako v šoli kakor tudi v uradih in kulturnem življenju. Domače pevsko društvo je gojilo slovensko petje. Te nežne cvetke pa je poparila načrtna germanizacija od šestdesetih let preteklega stoletja dalje, ki je iz šol, uradov in sodišča odstranila vsako sled domačinskega jezika.

Germanizacija, pompozno odeta v plašč liberalizma, je bila kolikor toliko uspešna, ker je imela ves državni in kapitalistični aparat na razpolago in je rezala delavstvu kruh. Tudi je bilo slovensko narodnostno gibanje izključno prikrojeno za konservativno podeželje na verski podlagi in zato v napredujočem industrijskem mestu ni moglo najti pravega odziva.

Delavstvo pa se je organiziralo na socialdemokratski program pod nemškim vodstvom. Poznejši podobni poizkusi iz Ljubljane so ob nemškem odporu spodleteli in se opustili. Vkljub temu pa so »rdečkarji« (nosili so rdeče kravate) uživali velike simpatije v okolici, dobili so poljudno ime »šociji«. V nasprotju s strupenimi »nacijami« so vendarle poudarjali svoj internacionalizem (pa samo v nemškem jeziku). »Šociji« pa po tedanjem volilnem proporcju vkljub številčni moči niso prišli do odgovarjajoče veljave v javnem življenju.

Naciji so bili tako agresivni, da bi jim bili iztrgali tudi njih najmočnejšo gospodarsko postojanko »Konsumno društvo«, ako bi jim Slovenci iz okolice ne pomagali ta naskok odbiti.

Ker se napredni Slovenci z oficialnim slovenskim (konservativnim) programom niso mogli zadovoljiti, so začeli — po zašlugi advokata dr. Milerja iz Celovca — izdajati napredni tednik »Korošec«, ki se je naslanjal predvsem na delavstvo v Borovljah, na Bistrici i. dr. Napredno slovensko gibanje je ravno v Borovljah najbolj živo odjeknilo in se vkljub temu, da so se vse posvetne in cerkvene sile postavile proti, ni več zatrla. Do tega je med drugim prav izdatno pripomogla — tamburica.

To se sliši nekako čudno; pa še bolj čudno je, kako se je tamburica v Borovljah vpeljala. Neki Hrvati so namreč na povratku s svetovne razstave v Parizu zavili s svojimi tamburicami v Borovlje, menda zaradi nakupa lovskih pušk. Na željo srečnih dobaviteljev so priredili večerni koncert, kjer so »die wackeren Kroboten« silno imponirali. Priklicali so vraga! Kmalu potem, jeseni 1904, se je izcimilo slovensko tamburaško društvo »Strel«, ki je res kakor strel zbudilo poplah med borovsko nemškutarijo. Godalo, ki so ga prej občudovali, je postalo pri njih osovraženo, za Slovence pa je postalo simbol jugoslovanstva. Nemci proti tamburici niso imeli postaviti tako izrazitega narodnega instrumenta, njihove citre so pomedle. Kot čarobna piščal je tamburica privlačevala na naše veselice in prireditve v Borovljah vse Slovence od blizu in daleč. Vsa prizadevanja nemškutarjev, da bi te prireditve razgnali, so se razbili, dostikrat ob trdih pesteh Selanov in Rutarjanov.

Okriljeni s temi uspehi so narodni Borovljanci ustanovili 1907 prav delavno Ciril-Methodovo podružnico, leta 1909 pa po več ko enoletnih pripravah prvega »Sokola« na Koroškem. Ta »Sokol« je zbral same puškarje in delavce med svoje člane ter je bil v Gorenjski župi glede števila telovadcev prvi za onim v Kranju; povedati je treba, da so ti telovadci morali po svojem delavniku hoditi skoraj celo uro daleč telovadit v društveno dvorano pri Cingelju v Glinjah, Koroški nacisti so bili zopet iz sebe. Bobnali so po časopisu na poplah, izstrelili ostro interpelacijo v Koroškem deželnem zboru, klicali na pomoč izvežbane pretapaške garde od drugod, celo iz Ptuj, Celja in Slovenj Gradca — pa vse zastonj. Od časa do časa so rdeče srajce preplavile vse Borovljane, tamburice pa so veselo trgale živce nacijev.

Tako se je torej v Borovljah od naprednih domačinov rušil in izpodkopaval steber, katerega je vsenemški »Drang« zabijal do Tržiča onstran Ljubelja in dalje do našega Jadrana. V Borovljah ustvarjeno žarišče narodne zavednosti, socialnega odpora in prečiščenih pojmov o zaostalosti in naprednosti je tako močno prepojilo tudi daljno okolico prav do vrhov Karavank, da se je na tej podlagi moglo v tej svetovni vojni organizirati narodnoosvobodilno gibanje in partizanstvo med Korošci.

Franc Fale:

Mladinski tečaj v Kotljah

V rojstnem kraju Prežihovega Voranca — v Kotljah — je bil v času od 31. junija do 5. julija enotedenski tečaj za vse mladinske funkcionarje okraja Slovenj Gradec. Vodstvo tečaja je izbralo ta prelepi kraj zato, ker je primerno oddaljen od vsakdanjega hrušča, poleg tega pa razpolaga uprava gostišča na Rimskem vrelcu z dokaj lepo urejenimi prostori, kjer so se nastanili mladinski predstavniki.

Odveč bi bilo na dolgo in široko govoriti o pomenu in važnosti tega tečaja, ki je mladinskim funkcionarjem, čeprav je bil kratek, razjasnil nekatere nejasnosti in jim dal smernice za nadaljnje delo.

Na tečaj so prišli tovariši in tovarišice iz Črne, Mežice, Prevalj, Radelj ob Dravi, Mute, Slovenjega Gradca in Dravograda. Ravne na Koroškem pa so zastopali delavci in uslužbenke našega podjetja: Ivan Strmčnik, Ivan Žunko, Miran Krivograd, Jože Kolmančič, Ivica Blatnik, Milena Ivartnik in Marica Potočnik.

Prvo predavanje »O vlogi komunistov« je imel zvezni ljudski poslanec in okrajni sekretar ZKS tov. Pavle Žaucer-Matjaž. V svojem referatu je prikazal glavne naloge, ki stoje pred mladimi komunisti tako na vasi kakor v podjetjih. Poudaril je, da čaka pri nadaljnjem socialističnem razvoju naše domovine prav mladino odgovorno delo, ki mora temeljiti na pravi ljudski demokraciji.

V drugem predavanju pa je bil na zgodovinski osnovi prikazan izvor religije in delo višjega klera za časa narodno-osvobodilne vojne, ki se je razen nekaj izjem povezal celo z okupatorji proti lastnemu ljudstvu.

Tretje predavanje je imel član Centralnega komiteja Ljudske mladine Slovenije, tov. Tone Kropovšek. Obravnaval je predvsem snov IV. plenuma Centralnega komiteja Ljudske mladine Jugoslavije: V svojem referatu je prikazal, kako naj se mladina v večji meri udeležuje na gospodarskem, političnem in kulturnoprosvetnem področju.

Republiški ljudski poslanec Ivo Janžekovič je govoril o delavskem samoupravljanju, ki je plod ljudske revolucije. Tov. Tine Remškar, sekretar Centralnega komiteja Ljudske mladine Slovenije, je govoril o reševanju mladinskih problemov na vasi in v industriji.

Tov. Jožko Slavič, predsednik Gospodarskega sveta okraja Slovenj Gradec, je tolmačil naš gospodarski razvoj in bodočo vlogo komun. Načelnik Sveta za kulturo in prosveto, tov. Vojko Simončič, je govoril o politični in idejni vzgoji mladine. Poudaril je potrebo kulturnoprosvetnega udejstvovanja mladine v javnem življenju. Nadalje je govoril še o samoizobrazbi, o posecanju knjižnic, vplivih filma na mladino ter o pomoči otrokom padlih partizanov in žrtev fašističnega terorja.

Tov. Čuček od okraja Slovenj Gradec je predaval o moralni vzgoji mladine. Temeljito in na preprost način je razložil moralo in njeno spreminjanje v razvoju družbe. Povedal je, da mora biti vsak član

mladinske organizacije prepojen s socialistično družbeno moralo, ki je predpogoj za uspešno udejstvovanje v družbi, hkrati pa pogoj za splošni dvig socialistične zavesti.

H koncu je imel svoje predavanje še tov. Franc Bart od Okrajne zveze kmetijskih zadrug v Dravogradu. Mladinskim predstavnikom je prikazal zgodovinski razvoj zadrugištva v inozemstvu ter v bivši Jugoslaviji. Govoril je o veliki potrebi dviga kmečke proizvodnje, ki jo je moči doseči le v naprednem demokratičnem zadrugištvu.

Po vsakem predavanju je sledila debata, v kateri so se oglašali vsi tečajniki. Po splošni oceni jim je najbolj ugajalo predavanje o moralni vzgoji, ki ga je podal

tov. Čuček. Vsi so si želeli še več takih predavanj.

Med prostim časom so se predstavniki mladinskih organizacij zabavali z namiznim tenisom, s kegljanjem in odbojko. Nekajkrat je upravnik gostišča, tov. Kramaršič, potegnil svojo harmoniko. Tečajniki so si ogledali tudi Železarno Ravne in Študijsko knjižnico ravenske gimnazije. Šli so tudi na Prežihovino, kjer so si ogledali sobo, v kateri je delal in ustvarjal zadnja leta veliki sin koroške zemlje — Prežihov Voranc.

Dne 5. julija 1954 je sekretar Okrajnega komiteja Ljudske mladine, tov. Beno Krivec, zaključil tečaj. V nedeljo, 6. julija, so bili mladinski predstavniki za zaključek prisotni svečanemu odkritju spominske plošče na Rimskem vrelcu v spomin mučenim in padlim koroškim možem in ženam, ki so dali svoja življenja za našo svobodo.

14 livarjev, 2 kovača, 6 strugarjev, 4 rezkalci in 16 ključavničarjev — so letošnji absolventi Metalurške industrijske šole našega podjetja. — Mladi železarji, iskreno Vam čestitamo k uspešno položenim izpitom ter Vam želimo vso osebno srečo in strokovni napredek v naši železarski družini.

Dr. Stefan Varga:

Problemi bolniškega staleža v Železarni Ravne

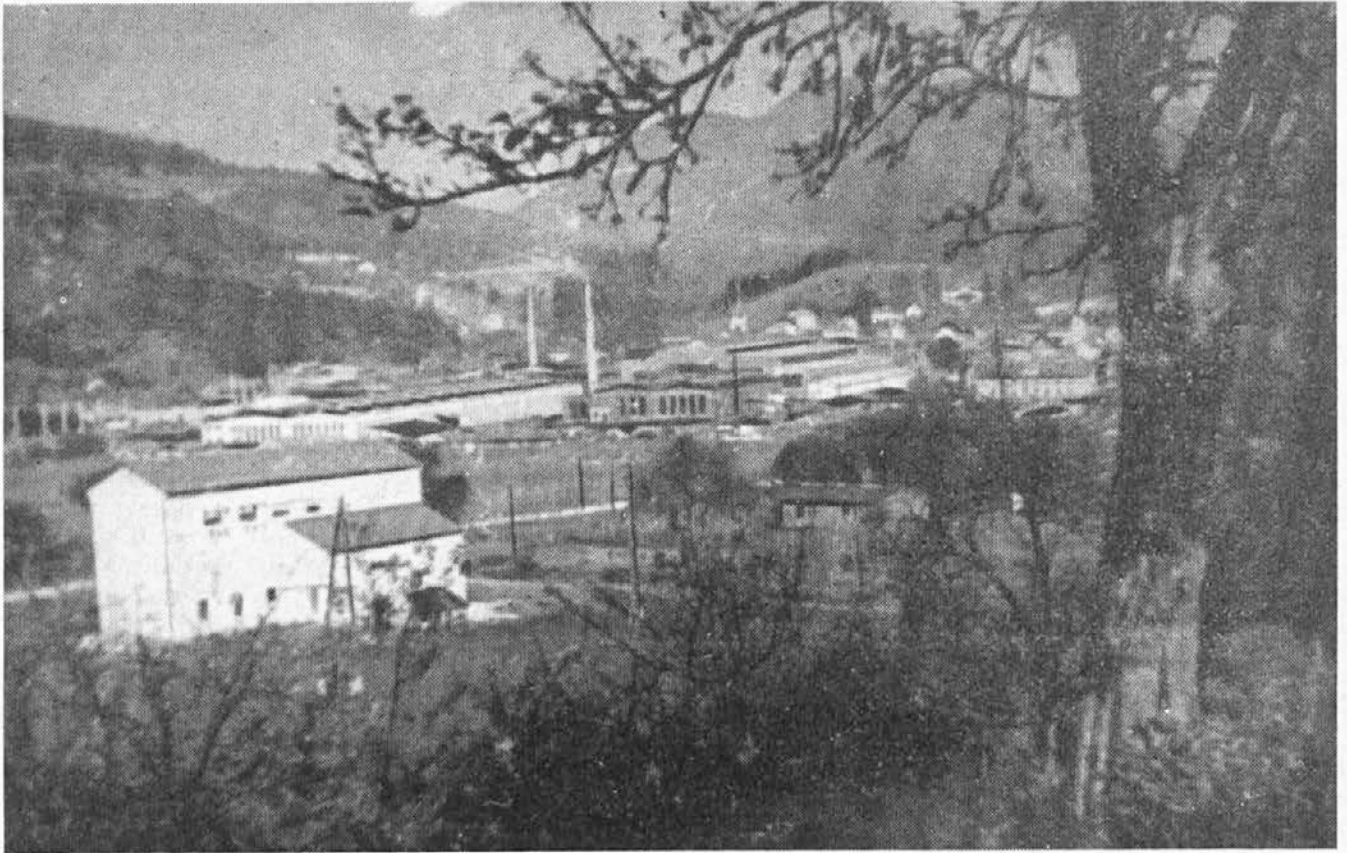
(Nadaljevanje)

Razumljivo je, da se taka razmestitev delavstva ne bo mogla izvesti v najkrajšem času. To niti ni potrebno, zavrla pa bi obenem storilnost in povzročila ogromno gospodarsko škodo. Često je namreč težko zamenjati delavca, ki je priučen in dela leta in leta na istem delovnem mestu, z drugim, ki je opravljal delo povsem druge vrste. Še bolj pride to do izraza pri kvalificiranih in visokokvalificiranih delavcih, ki so nenadomestljivi pri svojem delu in ga pogosto tudi neradi zapustijo, čeprav vedo, da so zdravstveno ogroženi, ker mislijo pri tem na manjše plače, na delo do katerega nimajo veselja itd. Potrebno pa je, da se razme-

ščanje na delovna mesta z ozirom na zdravstveno stanje in fizične sposobnosti delavstva izvaja stalno, postopoma, brez pogojnosti in takoj pa v primerih, kjer je premestitev nujen zdravstveni ukrep.

Nihče ne more trditi, da se je kdajkoli na to polagala posebna pozornost, niti zanikati, da se niso delavci nameščali na delovna mesta, kjer je bila potreba največja, brez ozira na to ali spada novinec trajno na tako delovno mesto ali ne. Poleg tega vemo, da se do nedavna po večini naših podjetij niso vršili niti preventivni zdravniški pregledi ob sprejemih v službo. Ne čudimo se torej, če je danes po vsem tem veliko število delavcev, ki prosijo premestitve, še več pa

Jeklarna na Ravnah po 180 letih obstoja. Žal prve slike nimamo.

takih, ki tega ne žele, vendar pa bo premestitev z ozirom na njihovo zdravstveno stanje nujna. Obratovodje bodo dolžni sporazumno reševati ta problem in se pri vsakem posameznem predlogu za premestitev zavedati, da gre za izboljšanje celotnega sistema razmestitve, ki skriva v sebi nujnost padca bolniškega staleža in povečanja proizvodnje. Izjave »Pojdi k zdravniku, če tega dela ne moreš opravljati«, ali »ostani v staležu, dokler ne boš popolnoma zdrav«, kažejo globoko nerazumevanje do celotne naše problematike in v bistvu mnogo škodujejo. Vsak obrat je v teku let sprejel določeno število novincev, ki za vsako delo niso sposobni, poleg tega pa se v težki industriji v teku let onesposobi določen odstotek delavcev, ki pa še vedno lahko opravljajo razna dela. Ne bi bilo prav v takih primerih delati po načelu: »Če ne moreš opravljati vsega, ne delaj ničesar, tvoje mesto je v bolniškem staležu«. To bi bila sicer enostavna in hitra rešitev. Morda bi bila za podjetje koristna, če bi to obstajalo le nekaj dni, ker pa je relativno trajno in povezano s celotnim družbenim sistemom, prinaša tako gledanje po drugi strani občutne izgube. Zdaj, ko smo že vsi v celoti spoznali potrebo zaščite ter higienske ureditve obratov in sami zabeležili prve pomembne uspehe, bomo morali osvojiti tudi ta problem kot rešljiv. Le tako, če se bomo lotili reševanja vseh, na videz še tako težkih problemov, bomo lahko dosegli nekoč za nas do sedaj skoraj nerazumljivo nizek odstotek obolenj in nezdov v nekaterih tujih državah.

Tesno povezano s pravilnim razmeščanjem delovne sile je tudi predčasno pošiljanje nezgodnikov na delo, ki naj bi do popolnega okrevanja opravljali lažja dela. »V težki industriji ni lahkega dela«, je dokaj razumljivo, a ne popolnoma sprejemljiv razlog, da se to po naših

podjetjih še ne izvaja dosledno. Priznajmo pa, da bi se tudi v podjetjih težke industrije kmalu našlo dovolj drobnega, koristnega dela, če bi ti za lažja dela sposobni, a nezaposleni nezgodniki bremenili za časa bolovanja podjetja sama in ne socialnega zavarovanja.

Pri vprašanju lažjega dela se moramo dotakniti tudi tuberkuloznih bolnikov. Smemo trditi, da v težki industriji ni primernih delovnih mest za te bolnike, ali pa so ta zelo redka. Po težini dela da, težko pa najdemo obrat s klimo, v katerega z mirno vestjo lahko pošljemo delat človeka, ki je prebolel odprto tuberkulozo. Prah, plini in preprih so neizbežni spremljevalci železarn, pa naj je higienska ureditev prostorov še tako precizno izvedena. Kar zdrav človek brez škode prenese, na to vrsto bolnikov še vedno vpliva v veliki meri kvarno. Ugotoviti moramo, žal, da so primeri poslabšanj (recidivov) prepogosti in čisto nastopajo v kratkih razdobjih. Ker v teh primerih ne gre samo za gmotno izgubo, ki nastane zaradi izpada delovnih dni, ampak v prvi vrsti za bolnika-sočloveka, stojimo pred važnim problemom, kam s tuberkulozi v težki industriji, katerih število vsaj pri nas raste.

Ženska delovna sila: če ne bi bilo v našem podjetju zaposlenih žensk po obratih, ampak samo v pisarnah, bi bil ob primerjavi z drugimi boljšimi, težkimi, obrati v Sloveniji odstotek našega bolniškega staleža z njihovim popolnoma izenačen. S tem nočemo reči, da so obolenja žensk mnogo česča kot moških, vendar pa že pri današnjih malih razlikah prihaja to do izraza. Če upoštevamo, da so ženske v glavnem zaposlene na delovnih mestih, kjer nezgodam niso izpostavljene in imajo mesečno le eno do dve obratni nezgodi lažje stopnje na 266 zaposlenih, je bolniški stalež pri ženskah kljub temu za en odstotek višji kot pri

moških, pri katerih so nezgode vseh vrst na dnevnem redu. V tem odstotku niso vračunani izgubljeni dnevi porodnic. Brez dvoma, da so to povišanje ustvarile bolezni, ki so za ženske specifične. Prav tako smo ugotovili, da se ženske po petinštiridesetem letu, v dobi klimksa, sorazmerno zelo često zatekajo v ambulanto, kar je povsem razumljivo. Kljub vsemu pa moramo reči, da je pri ženskah opaziti manj tendence izkoriščanja kot pri moških, čeprav so zaposlene nekatere na delovnih mestih, ki ženski kot taki ne odgovarjajo. Poseben problem tvorijo v industriji žene, matere, ki imajo svoje družine in po končanem delu doma gospodinjujejo. Te matere so praktično brez počitka in se pogosto pojavljajo pri njih znaki utrujenosti, da, skoraj izčrpanosti, na račun česar je bilo tudi izgubljenih nekaj delovnih dni. Niso redki primeri, da matere morajo izostati od dela zaradi potrebe bolnemu otroku, ker ni v družini drugega, ki bi za bolnika skrbel. Tudi ti primeri bremenijo stalež bolnikov. Skratka, mnogo je momentov pri ženah, na osnovi katerih je zvišani odstotek izostankov opravičen tudi v taki meri, če ti nezgode pri moških presežejo.

Če analiziramo število obolelih z ozirom na njihovo oddaljenost od podjetja vidimo, da oni, ki stanujejo v oddaljenosti nad tri kilometre česče nahajajo v ambulanto kot delavci, ki so naseljeni v bližini železarne. Razmerje je 3:2. Zakaj? Brez dvoma moramo pri večini nezdov in boleznih upoštevati oddaljenost, preden ga izločimo iz števila bolnih in pošljemo na delo. Število izgubljenih dni se že s tem zviša. Opravičena pa so tudi česča obolenja, saj so kolesarji in pešči izpostavljeni vsem vremenskim neprilicam, vsi pa iz leta v leto prepuščeni mrzli, suhi hrani, česar posledica so številna obolenja prebavnih organov. Odkrita pa moramo priznati, da je poleg

Ali Uršlja gora - ali Plešivec?

VELIKI PROBLEM

Za domačine ni problema. Mi pravimo kar »gora«.

Težave imajo torej le drugi.

»Uršljo goro« izpodbijajo nekateri in predvsem zato, ker so prepričani, da je nastalo to ime šele po postavitvi cerkve — posvečene sv. Uršuli — na vrhu gore, torej šele pred 350 leti. Vsi so si seveda edini, da je morala biti gora tu vsekakor že prej, preden so mogli nanjo kaj pozidati — in se je morala zato tudi nekako imenovati. To je tisto!

Nekaterim pa to ni dovolj in zavračajo »Uršljo goro« še drugače in tudi zato, ker je bila cerkev tam gori zidana v dobi, ko so v naših krajih krivili in skrivili protestantizem, ki jim je morda osebno bolj simpatičen.

Drugi spet bežijo od »Uršlje gore« zategadelj, ker je bila po nemško Ursula-berg, medtem ko Plesiwetz-berg ni bila, ali pa to ni tako hudo. Svetnica, na katero so posvetili cerkev na gori, ima namreč to esperantsko težavo, da se tudi po nemško podobno kliče. Ni pa še ugotovljeno, kako se je Uršula imenovala prej po slovensko. Nekateri pravijo, da je bila Nina. »Nina-gora« pa spet ni kaj prida.

nešteti vzrokov sum, ali gre za resničnega bolnika, ali ne, ali je verjeti subjektivnim težavam ali ne, najčesej pri tej skupini delavstva. Morda bi bil vzrok to, da točna kontrola tu ni mogoča in gre v nekaterih primerih za pravo izkoriščanje. Težiti je vsekakor za tem, da se število oddaljenih delavcev zmanjšuje, kar bo v korist podjetju in delavcem samim.

Interes delavcev do dela in kolektivnih problemov: kolikor je možno spoznati tri skupine:

1. Oni, ki so z dušo in telesom pri delu, delavstvo v ambulanti, bi ga razdelili v ki živijo s podjetjem, ki so nesrečni, če jih bolezen loči od obrata in hočejo nazaj preden so ozdraveli. Težko bi navedli resničen odstotek teh, ker se k zdravniku zatekajo le v skrajni sili, včasih tudi po več let ne.

2. Drugo skupino tvorijo vestni in pridni delavci, ki skušajo izpolniti svojo dolžnost stoddostno. Ne poznajo izkoriščanja, ker jim je pod čast, a mnogo več kot so dolžni, niso pripravljeni spontano žrtvovati.

3. V tretjo skupino bi dali tiste, ki so se znašli v podjetju brez problemov in interesov. Treba je živeti in služiti. Kakšen si pri tem, ni važno, kako prisluziš in kakšne težave spremljajo njegov kolektiv ni važno. Vsa problematika podjetja mu je tuja. Če se da biti v bolniškem staležu, zakaj ne bi bil. Žal najdemo med temi često mlade ljudi, ki se tudi izven dela ne bavijo z nobeno stvarjo, niso vključeni v nobeno organizacijo, morda je edina pot, ki jo še poznajo, gostilna.

(Dalje prihodnjič)

To so tisti in taki vzroki, da jih ne izgubimo iz vida.

Predvsem kaže, da bi pri reševanju tega »problema« odstranili vsako jezo in vznemirjenost. Zakaj bi moral biti pri takih dokazovanjih kdo na koga jezen; nekako je ta reč pač morala biti, ker je svet tudi okrog te gore že precej star.

Gotovo drži, da je morala stati gora tu vsaj nekaj prej, preden so začeli na njej zidati cerkev, čeprav bi bilo z ozirom na otežkočeno gradnjo po gorah veliko boljše, če bi zidali v dolini in bi potem gora s cerkvijo kar sama zrasla. No, tega tudi tu ni bilo, zato je zanimivo, kako se je ta gora imenovala prej in brez cerkve. Tega ne bo težko ugotoviti. Na kartah in v listinah, ki so starejše kot cerkev na gori, je ta stvar razločno zapisana. S tem je problem že rešen: tisto ime, ki je bilo prej, naj bo naprej.

Vseeno pa so še težave.

Pravijo, da je bil »Plešivec«. Torej le neko ime in nekako sorodno s plešo, ki je gora le ne more skriti. Toda že planinski orjak, R. Badjura, je na »plešo« hud in pravi, da z njo ime gore nima nobene zveze. Tako grdo te lepe gore menda tudi naši predniki niso poimenovali. Ne more tega verjeti. Pleša je res bolj nerodna stvar in je že pri nekoliko obzirnosti prizadetemu niti ne omenimo, čeprav se ji na tihem smejimo, zato je manj verjetno, da bi naši predniki to lepo goro tako očitno zafknili, posebno še, ker so vse druge gore v Karavankah toliko bolj ali vsaj z njo vred plešaste. Če pa so jo le tako nazvali, pomeni, da so bili v poimenovanju mnogo bolj logični in odkriti, kakor prebivalci ob vznožju drugih takih gor. Naziv sosedne gore — Peč (Peca) to logiko potrjuje, kajti Peca je pač peč, pa jo gledaš od koder hočeš.

Torej iz tega vidika — Plešivec. Če se je ta gora tako imenovala prej, zakaj bi je tako ne imenovali sedaj in naprej. Uršula je na Plešivec samo prišla, najmanj pa je imela namen, da bi izpodrinila ime, kar pa se na svetu vseeno večkrat primeri. Zaradi tega še ni treba biti jezen, kajti borba je bila vsekakor odkrita, brez usiljevanja. Ne moremo reči, da nevsiljiv nastop Urške ni celo neka karakterna prednost dekleta pred pleščem — in prav zato je menda tudi zmaga, vsaj povsod tam, od koder se ta gora vidi.

Za »Plešivec« smo torej lahko brez vsake jeze, ker smo ga izkopali iz listin in mu moramo zato pomagati na noge. Seveda pa bodo morali »Plešivca« zahtevati in uveljavljati drugi, domačini bodo manj sodelovali. Najprej jim ta reč ni tako hudo važna, mnogo bolj važna in nujna je, da bi se cerkev — ta znameniti kulturni spomenik na gori — pošteno pokrila ter zavarovala pred zobom časa.

Za staro ime vsekakor dovolj utemeljitve! Potolažiti pa moramo še tiste, ki zavračajo »Uršljo goro« zaradi rokoborbe s protestantstvom v tistih časih. Velika cerkvena zgradba na vrhu, Tomaž Hren,

ki jo je posvetil na sv. Uršulo in protestantje najbrž niso prav nič krivi ali zasluzni, da so domačini »Plešivca« pokopali. Predvsem so prišli na misel zidanja cerkve sami kmetje in je bil Hren na to graditev le bolj opozorjen. Če so kmetje rekli »da«, ni bil Hren neumen, da bi rekel »ne«. Če je prvo dejstvo — staro ime tu, potem ni treba »Uršlje gore« še kako drugače izpodbijati, ker je škoda za misli in trud.

Tudi z germanizacijo ne kaže preganjati Uršk. Germanizacije je tu samo toliko, kot pri imenih, ki se enako slišijo po vsem svetu. Peter Veliki in naš Mrzel Peter sta oba Petra in oba zelo malo germanista, čeprav je nekaj Petrov gotovo tudi v Germaniji.

Tako smo potolažili vse to razburjenje.

Sedaj pa bi omenil, kako sem doživel kot domačin »Plešivec«. Najprej je bila »gora«, ne Uršlje, ne Plešivca ni bilo. »Na gori zvonijo...«, »Ne hodi bos, na gori je še sneg...«, »Gora šumi, dež bo...«, »Letos damo obe bicki v pašo na goro...«. Tako doma in tako tudi na vasi, kadar so oznanili, da bo opravilo na gori... ali da bomo napravili šolski izlet na goro... Vidite, to je naša domačinska prednost in se nobenemu ne zamerimo, kajti »gore« ne moremo znikati, ker je tu.

Ko smo prišli malo ven in slišali še koga drugega ter brali prve črke, je bila »Uršlja gora«. To je še kar šlo, ker je »gora« spet bila, »Plešivec« bi domačin ne šel, ker ni »gora«. Sedaj razumemo, kako ga je Urška spodmaknila: upoštevala je domačine, ohranila je »goro«. »Plešivec« je lahko tudi kak frkovec ali karkoli, gora ni — oziroma gora ni treba, da bi bil.

In vendar sem tudi že doma srečal »Plešivca«. Plešivec je bila znana kmetija oziroma grofija za Uršljo goro. Pravzaprav je bila nekoč vsa gora in še in še last tega podjetnega Plešivčnika. »Po njem se je imenovala tudi naša gora — Plešivca...« je razlagal oče, ki si ni mogel predstavljati, da bi mogla, čeprav gora, poimenovati grofa. Po tej razlagi mi »Plešivca« ni bilo žal, čeprav je morda Plešivčnik zaradi mene več dobrega storil kot pa slabega. Vendar ni šlo, da bi grofovski najemniki morali še goro nazivati nekako po grofu. Vseeno pa tudi to ni neki tehten ugovor proti »Plešivcu« in naj ne zavede koga v raziskovanje in dokazovanje, da je bila vsaj prej kdaj v Plešivcu kakšna beračija, ki naj bi napravila to ime zategadelj bolj simpatično.

Tako je bilo — in ko smo potem na kartah in v knjigah našli tudi »Plešivec« ali celo samo »Plešivec«, je bilo za domačine izpod gore kar odveč. Kje pa je naša »gora«?

Tako smo domačini doživljali in tako je.

Kako bi nazadnje to stvar končno rešili?

Domačini si ne bomo zbijali glave, rekli bomo naprej — gora. Drugi pa se morejo nekako sporazumeti, le jezen ni treba biti pri tej stvari na nikogar. Poglavitno je, da kmetom pod goro in okrog gore še kar nekam gre in da se industrija pod goro lepo razvija, da bomo hodili na Plešivec ali na Uršljo goro čim boljše volje.

Andrej Oset:

Maiš Franjo Malgaj

Jugozahodno od znanega trga Šentjur pri Celju se dviga prijazno pobočje, kjer leži lepa vas Hrušovec. Nad vasjo stoji skromna, na hrib naslonjena hišica — pri Malgajevih.

Na pročelju te hišice je vzdana spominska plošča s sledečim napisom:

V TEJ HIŠI JE BIL ROJEN
20. NOVEMBRA 1894
FRANJO MALGAJ
nadporočnik

PADEL JE ZA OSVOBOJENJE
KOROŠKE DNE 6. MAJA 1919
NA TOLSTEM VRHU
PRI GUSTANJU

Na plošči so vklesane tudi naslednje besede:

JUNAK ŽIVI, DA UMRE
UMRE DA ŽIVI OD RODA DO RODA,
ROJAKOM V PONOS,
DOMOVINI NA SLAVO

Ta spominska plošča na Malgajevi rojstni hiši je bila odkrita leta 1920 ob priložnosti, ko je bilo Malgajevo truplo prepeljano iz Guštanja na domače šentjursko pokopališče, kjer počivajo njegovi starši, bratje in sestre.

Na nagrobnem spomeniku v Šentjurju je napis:

VSE KAR SI IMEL,
SI DAL DOMOVINI V DAR,
POČIVAJ V MIRU
SVOBODE NAŠE ZIDAR

Franjo Malgaj je bil peti otrok družine železniškega čuvaja. Osnovno šolo je obiskoval v Šentjurju. Gimnazijo je končal v Celju, nakar je na univerzi v Grazu nadaljeval pravni študij, kjer ga je tudi zatekla prva svetovna vojna.

Pri Malgajevih je bilo devetero otrok. Živel so v težkih razmerah. Oče in mati sta bila zavedna Slovenca in sta vzgojila vse otroke kot zveste člane slovenskega naroda v revolucionarnem duhu. Stara Avstro-Ogrska in njena privilegirana takratna Južna železnica je s svojim vsenemškim programom Berlin—Bagdad pritiskala na svoje uslužbence, da bi jih germanizirala. Toda železniški čuvaj Malgaj kljub tako številni družini in trdim življenjskim razmeram ni klonil ter je ostal zaveden in revolucionaren Slovenec. Tako je vzgojil tudi otroke.

Franjo Malgaj se je že kot gimnazijec na celjski — seveda nemški — gimnaziji upiral nemškutarskim študentom, nobenih omalovaževanj Slovencev in slovenstva ni dopustil. Znano je bilo v Celju in tudi izven njega, da je Franjo Malgaj s svojo orjaško postavbo in s smelimi nastopom vedno povzročil preplah in ugnal nemškutarske študente, kadar so omalovaževali in zasmehovali slovenski rod.

Malgajeva družina je bila v Šentjurju ter daleč naokrog zelo priljubljena in smo sosedje in drugi zelo radi obiskovali Malgajevo hišo, kjer smo v prijetnem kramljanju preresetavali takratne narodne boje na Spodnjem Štajerskem, ko

je Avstro-Ogrska povsod forsirala nemštvo in nemškutarstvo ter izvajala pritisk nad Slovenci, posebno pa nad slovenskimi državnimi uslužbenci. Tudi o koroških Slovencih in o bojih slovenskih bratov na Koroškem smo razpravljali. Mladi gimnazijec Franjo Malgaj se je že takrat zanimal za Koroško in je bil ogorčen nad krivicami, ki so jih koroški Slovenci trpeli zaradi krivičnega volilnega sistema in šolstva ter zaradi slovenskega jezika v šolah, uradih, na železnici itd.

Ko sem l. 1910 prevzel službo oskrbnika pri podjetju Tolstovrške Slatine, me je dijak Franjo Malgaj večkrat obiskal in se zanimal za narodnostne razmere koroških Slovencev. Bila sva tudi stalno v pismenih zvezah. Med prvo svetovno vojno je ob priložnosti, ko je bil na dopustu, prišel k meni na Tolsti vrh pri Ravnah in z velikim veseljem pripovedoval, da bo Avstrija vojno izgubila ter da bodo podjarmljeni slovanski narodi dobili svoje pravice in samostojnost.

S prijetnim občutkom smo poslušali njegove preroške besede, ko je s prepričevalnimi in odločnimi argumenti razlagal, da avstro-ogrsko monarhija ni sposobna, da bi vladala nad slovanskimi narodi in da bodo Slovenci, Srbi in Hrvati, ki živijo dozdej pod Avstro-Ogrsko, prišli po vojni v sklop samostojne države ter se združili z Makedonci in Črnogorci.

Franjo Malgaj je bil močne postave, lepega širokega obraza, visokega čela, temnorjavih oči in svetlih las. Z njegovega odločnega, toda vedno vedrega obraza si bral in spoznal njegov lepi, odločni značaj, borbenost in revolucionarnost. Imel je za prijatelje in za vso okolico dobro besedo. Vse ga je tudi zanimalo. Zajemal je vse z zdravo, pravično, znanja željno, toda kritično dušo.

S svojo revolucionarno naravo se je Malgaj postavil že na italijanski fronti. Malgajev duh se je razširjal med prijatelji in se odražal tudi med oficirji. Malgaj je trdil, da Avstrija zatira narode in se je kljub prigovarjanju oficirjev odločil za borbo — za dosego lastne države Jugoslavije. O revolucionarnosti Malgaja so pozneje pisale tudi nemške brošure.

Ko je prišel na Koroško, je zaprisegel svoje vojake-prostovoljce na republiko Jugoslavijo. Prišel je na Ravne odločen in si je upal reči: to Mežiško dolino, ta bogat industrijski kraj bomo Slovenci zasedli. Tako je rekel in tako je storil ta nižji oficir malega naroda in se upal postaviti po robu vsem oviram. Sovražil in obsojal je vzdušje ponižnosti in čakanja.

Dne 5. septembra 1918 so se pripeljali k meni na Tolsti vrh poročnik Malgaj, nadporočnik Hafner in profesor Kenda. Povabil sem še svoja soseda in prijatelja Simna Kotnika in Rajka Kotnika. Npravili smo načrt, kako bi bilo treba postopati ob polomu Avstro-Ogrske. Veselili smo se, da se bliža naša svoboda, naša samostojna država s hitrimi koraki. Takrat je Malgaj trdno obljubil, da bo prišel z vojsko prostovoljcev reševati

Malgajev spomenik na Dobrijah — zadnja slika, preden so ga nacisti leta 1941 razstrelili. Sedaj je tu nov skupni spomenik junakom.

Zorko Kotnik:

Nepozabni junak

Ob 35. obletnici smrti nadporočnika
Franja Malgaja

Dne 6. maja je poteklo 35 let, ko je na koroškem bojišču pri Tolstem vrhu blizu Guštanja (Ravne na Koroškem) padel junaški branitelj slovenske Koroške, jurist Franjo Malgaj, doma iz St. Jurja pri Celju.

Med prvimi je prišel na prošnjo zavednih Slovencev Mežiške doline reševati koroške Slovence. Dne 6. novembra 1918 je navdušeno pozdravljen vkorakal v Mežiško dolino, nato v Pliberk in v Velikovec. Takrat je prišel k Malgaju kot vojaškemu poveljniku nemški polkovnik parlamentarec z zahtevo, da brez boja preda Velikovec Nemcem. Mladi nadporočnik se ni uklonil zahtevi ter je izjavil, da hoče braniti Velikovec do zadnjega moža in se živ ne umakne. Koj po odhodu parlamentarca so Nemci začeli napad, toda tudi Malgajeve strojnice so zaregljale in volksverovci so strahopetno zbežali pred peščico slovenskih braniteljev. Pripominjam, da je bilo Nemcev okoli 500, Malgaj pa je imel vsega 72 mož, toda ti so bili na svojem mestu. (Ta boj opišem podrobneje v spominih na Malgaja.) Koroški Slovenci so od takrat še bolj vzljubili poveljnika Malgaja, Nemci pa so se ga bali in ga sovražili. In ni čudno, če so ga odslej imenovali z vzdevkom: Der windische Teufel.

Mežiško dolino in ostalo slovensko Koroško. Besedo je tudi držal do svoje — žal — prerane junaške smrti.

V tem velikem času ukrepov za slovensko Koroško smo bili z Malgajem zbrani člani Narodnega sveta za Mežiško dolino na tajnem sestanku v Guštanju. Iz Dravograda sta bila povabljeni poročnik Kristan in nadporočnik Jurkovič. Na sestanku smo razpravljali o meji na Koroškem, o vojaškem pritisku, o intrigah Italije, o diplomatskih tolažbah in obljubah, da bomo brez vsega dobili koroškega ozemlja »kolikor homo hoteli«.

Premotri smo politični in gospodarski položaj in značaj te dežele, ugotovili važnost živinorej za razvoj države, bogastvo na gozdovih, pomen že obstoječih postojank lesne industrije, elektrarne, rafinerije, zdravilnih vrečev, jeklarne, premogovnika ter rudnika svinca. To dolino moramo za vsako ceno priboriti za našo mlado državo Jugoslavijo.

Sklenili smo storiti hitro in vse, da za vsako ceno rešimo sami vsaj Mežiško dolino in jo takoj dobro organiziramo, trdno zasedemo in očistimo.

Ta trud, sklep in ukrep ter že med vojno pravilni odnos do zgodovinske majniške deklaracije, pravočasni poseg v dogodke ob zlomu Avstro-Ogrske, predvsem pa pripravljenost, sposobnost in hrabrost Malgaja ter njegovih vojakov so se nam poplačali. Vsaj ta košček lepe in bogate koroške zemlje je bil pridobljen za našo državo Jugoslavijo — brez plebiscita.

Nam mladim, ki smo imeli srečo, da smo ga поблиže spoznali, je bil vzor moža junaka. Njegova goreča ljubezen do domovine je bila čista, osebnih koristi ni poznal. Dražja mu je bila dolžnost do domovine nego njegova osebna eksistenca.

Naproti moštvo je bil Malgaj pravičen in prijazen kakor tovariš s tovariši, toda v službi strog in neomahljiv proti vsem, pa tudi proti samemu sebi. Ni čudno, da mu je bilo moštvo vdano in mu je sledilo na vsak migljaj. Zapustilo ga ni do zadnjega hipa, dokler ni pred njihovimi očmi izdihnil. Njegovi borci se ga še danes spominjajo z ljubeznijo in spoštovanjem.

Zelo se je zanimal tudi za politično delo. Ko je videl, da so koroški Slovenci brez svojega lista — Nemci so namreč v Celovcu zatrli njihov list »Mir« — je ustanovil nov list »Slovenski Korotan«,

ki se je hitro širil med slovenskim ljudstvom na južnem Koroškem.

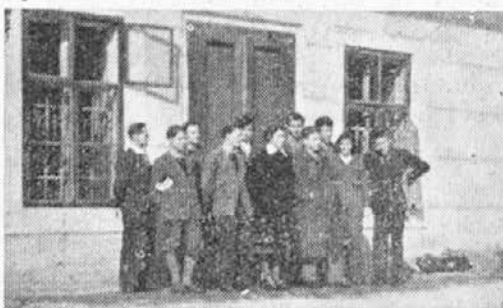
Zal je bil zaradi intrig s svojo četo premeščen iz Velikovca v Guštanj. Tu ga je sprejelo ljudstvo za svojega in se ga rado še danes spominja. Kako ponosen je bil na krasno uspeli tabor v Guštanju dne 26. januarja 1919. leta, kjer so jugoslovanski koroški vojaki prisegli zvestobo za obrambo Korotana. Na čelu svojega moštva je takrat Malgaj prisegel zvestobo domovini in slovenskemu ljudstvu in to prisego tudi častno izpolnil. Kdor ga je takrat videl na iskrem belcu pred svojo zvesto četo, ga ne bo pozabil nikoli.

Mi rojaki Mežiške doline vemo in smotrdno prepričani, da je glavna in največja zasluga Malgaja ta, da je Mežiška dolina danes v okviru naše domovine. Zato smo mu prav mi dolžni največjo hvaležnost.

Res ni prejel za svoja izredna junaštva ne tedaj in tudi ne pozneje najvišjega odlikovanja, ki bi mu po vsej pravici pripadalo, vendar v srcih prebivalstva Mežiške doline je bil in ostane Malgaj junak — heroj.

Esperanto na Ravnah

Marsikdo bo vprašal, kaj je sploh esperanto. To je mednarodni jezik, in sicer planski. S pomočjo tega se vrši širjenje in izmenjavanje idej ter splošnih mnenj. Na splošnem živijo narodi izolirano drug od drugega, pred-

Gimnazijski krožek.

vsem zaradi državnih mej in jezika. Zato pa je bil potreben jezik, ki bi jih vezal v skupnost. Esperantistov je danes že veliko, najbolj je esperanto razširjen na Nizozemskem in Angliji.

Začetki tega skupnega jezika segajo daleč nazaj. Zgodovina nam beleži že prizadevanja rimskega filozofa Claudiusa, da bi ustvaril nekakšen skupni jezik. Bilo je še veliko drugih poizkusov. Prvi nekoliko uspeli poizkus takega jezika je bil v prvi polovici 19. stoletja. Imenoval se je »Volapük«. Avtor mu je bil bavarski duhovnik Johann Schleier. Zaradi stališča, ki ga je zavzemal avtor do reform, je propadel. Medtem se je rodil Zamenhof. L. 1887 je izdal svoj projekt pod naslovom »Dr. Esperanto« (Dr. Upajoči) in tako smo z njim dobili enostavnost slovnice, prilagoditev narodnim jezikom. Kaj kmalu je esperanto dobil mnogo pristašev in se hitro širil. Tako imamo danes že okoli 16 milijonov esperantistov.

Če se sedaj vprašamo, zakaj se je tako naglo razširil, dobimo le en sam odgovor: zato, ker je lahek, kajti jezik je brez izjem, se piše in govori enako ter lahko, ima dalje mednarodni besedni zaklad...

Esperantska literatura obsega okoli 5000 brošur in knjig. Svetovni kongresi se vrše vsako leto od 1905 dalje. Zelo se je esperanto uveljavil na velesejnih (Lyon, Frankfurt in drugod), v tehniki, elektrotehniki, radiu, v tujskem prometu itd.

To je bilo nekaj drobtinic o esperantu.

Sedaj pa o našem delu:

Lansko leto je prišel na Ravne tov. Janko Božič. Okoli 30 tečajnikov-gimnazijcev je pridno začelo študirati esperanto ter dopisovati v tuje države. O njihovem delu priča lanskoletna razstava esperantske literature in njihove korespondence. Razstavo so priredili v počastitev 38. esperantskega kongresa v Zagrebu od 25. julija do 1. avgusta 1953 pri »Podjuni«. Vse to priča, da esperanto ni mrtev jezik, da obstaja praktična uporaba tega jezika. Zahvalo za doseženi uspeh razstave in za zanimanje, ki ga je vzbudil esperanto, so esperantisti dolžni predvsem tov. dr. Sušniku in tov. Koku, našemu županu.

Letos imamo nadaljevalni tečaj esperanta, vendar se naše delo že približuje delu v klubih. Tu bomo časopise ter debatiramo o kulturnih in gospodarskih novicah sveta. Predvsem pa si dopisujemo. Za novo razstavo bi tako imeli precej novega gradiva. Članov nas je okoli 30.

Če se bo le dalo, bomo drugo leto organizirali esperantski tečaj za ravensko mladino, posebej za industrijsko šolo. Seveda, če bo kaj interesentov. Tako bi lahko v Ravnah ustanovili precej številčen esperantski klub, ki bi vzdrževal preko esperanta stike z različnimi ljudmi iz tujih držav ter se tako zblizal z njimi.

Simbol esperantistov je peterokraka zvezda, ki označuje ves svet, njena zelena barva pa označuje in izraža »upanje, da bo prišel čas, ko se bodo ljudje ne samo sporazumeli v esperantu, temveč bodo iskali in našli v človeku pravico, svobodo in srečo!« (Janko Božič v lanskoletnem referatu).

Marjan Kroflič

SPOROČAMO,

da je knjiga »INDUSTRIALIZACIJA MEŽIŠKE DOLINE« z zgodovinskimi popisi ravenske železarne, železarne na Prevaljah, mežiškega rudnika, leškega premogovnika in premogovnika na Holmecu, rafinerije v Dravogradu in druge delavnosti v našem kraju že izšla ter je naprodaj v vseh knjigarnah. Naj ne bo niti ene družine pri nas, ki ne bi imela tega zanimivega dokumenta o delu in življenju domačega kraja na svoji knjižni polici.

NAŠA GIMNAZIJA

DAJE POROČILO ZA ŠOLSKO LETO 1953/54

OSEBJE:

(V oklepaju je navedeno, kaj je v tem letu učil)

Dr. Sušnik Franc, ravnatelj (ne 5a, 6)
 Barbarič Pavla, prof. (an 1a, 2a, 3a, 3b; fr 8; la 5a, 5c, 6, 7)
 Barbarič Štefan, prof. (sl 1b, 2c, 3b, 5a, 8), pom. inšp. sl, sh
 Brglez Andreja, prof.-pr. (ze 1a, 1č, 2b, 2c, 3b, 4a, 4b, 5a, 7, 8; psi 7; mo 3b)
 Černetič Avgust, prof. (zg 4b, 5a, 5b, 5c, 6; ze 5b, 5c, 6; FLRJ 8, la 8; fil 8), pom. inšp. zg, ze, mo, predsednik Sveta za prosveto in kulturo pri OLO
 Debeljak Franc, predm. uč.-pr. (pe 1a, 1b, 1c, 1č, 2a, 2b, 2c, zg 2b, 2c, 3b; m 1č; zbor;)
 Dolinšek Maks (te 2a, 2c, 4ab, 5a, 5bc, 6, 7, 8; ze 1c; mo 1c; ri 1c, 2c; predvoj. 6, 7, 8)
 Janko Bosiljka, predm. uč.-pr. (sh 1a, 1b, 1c, 1č, 2a, 2b, 2c, 3a, 3b, 4a, 4b; mo 2b)
 Kamenik Ignac (sl 1č, 3a, 5b, 5c, 6, 7)
 Kasjak Nada (ke 3a, 3b, 4b; geo 7; predvoj. ž. 8/1; mo 2c; an 2b, 2c in na Prevaljah)
 Klun Olga, predm. uč. (te 1a, 1bc, 1č, 2a, 2b, 2c, 3a, 3b, 4a, 4b, 5a, 5bc, 6, 7, 8), pom. inšp. te
 Kontler Antonija, predm. uč. (ma 1a, 1č, 2a, 2b, 3b, 4a; mo 4a)
 Kontler Nikolaj, predm. uč. (ma 1b, 1c, 2c, 3a, 5b; fi 4a; mo 1b; predvoj. ž. 8/1; te 1bc)
 Lodrant Stanko, prof.-pr. (ke 6, 7, 8; fi 3a, 3b, 4b, 6, 7, 8; mo 4b; predvoj. ž. 6, ri 4b; te 1ač)
 Messner Janko, hon. prof. (sl 2a, 2b, 4a, 4b; ne 5c, 7; mo 2a)
 Pejovnik Gabrijela, predm. uč. (pri 1b, 1č, 2a, 2b, 3b; ke 4a; sl 1a, 1c; mo 1a), pom. inšp. bio, ke; hon. vzgoj. v Dij. domu
 Pirman Sabina, prof.-pr. (pri 1a, 1c, 2c, 3a, 5a, 5b, 5c, 6, 8)
 Rous Štefan, prof. (zg. 2a, 3a, 4a; 7, 8; ze 1b, 2a, 3a; la 5b; mo 3a)
 Stampach Margareta (ma 4b, 5a, 5c, 6, 7, 8; ne 5b), pom. inšp. ma, fi
 Šibila Janez, prof. (ri 1a, 1b, 1č, 2a, 2b, 3a, 3b, 4a, 5a, 5b, 5c, 6)
 Žuljan Franc (an 1b, 1c, 1č, 4a, 4b, 8 in na Prevaljah)
 Knez Ivan, upravnik Dijaškega doma, hon. (te 2b, 3ab)
 Dr. Varga Štefan, zdravnik, šef Ambulante, hon. (predvoj. ž. 7)
 Kosmač Cilka, gimnazijska administratorica
 Podgoršek Martin, pomožni uslužbenec
 Pečovnik Anton, kurjač in snažilca
 Sekavčnik Helena, snažilka
 Mori Jerica, snažilka

IMENIK DIJAKOV

(274 + 322 = 596)

Pri imenih je v oklepaju naznačen očetov ali materin poklic in domači kraj. Odlični dijaki so navedeni s krepkim tiskom, prav dobri pa z razprtim; črta na koncu stoji pri tistih, ki so padli; predmeti na koncu pomenijo popravni izpit.

Ia (17 + 21 = 38)

(Razrednik: Pejovnik Gabrijela)

Ambrož Friderik (nočni čuvaj - Jugopetrol, Dravograd)
 Ferarič Stanislav (strojnik - Elektr. Dravograd) —
 Ferk Ernest (zaporničar - Elektr. Dravograd)
 Gešman Valter (čistilka - Elektr. Dravograd) —
 Gostenčnik Adolf (zidar - Gradis Ravne, Dravograd)
 Gostenčnik Oto (krojač, Dravograd)
 Heber Franc (sirota, † dekla, Črneče)
 Mikic Alojz (prog. delavec, Belšak)
 Mori Mirko (kmet, Ojstrica)
 Naraločnik Ivan (delavec - Želez. Ravne, Črneče) ma
 Pirtovšek Ervin (monter - Elektr. Dravograd)
 Praper Otokar (šol. upravitelj, Dravograd)
 Preložnik Jožef (nameščenec JDŽ, Dravograd)
 Prosenjak Kristijan (tesar - Gradis Ravne, Podklanec)
 Smode Leopold (namešč. - Odpad Dravograd) an ma
 Stogart Roman († namešč. JDŽ, Dravograd) an
 Vravnik Rudolf (cestar, Boštjan) —
 Arih Ivanka († pek, Dravograd) ma
 Čeru Kristina (cestni delavec, Črneče) —
 Črešner Erika (obrtniška, Vuhred) —
 Flis Marija (strojnik - Elektr. Dravograd), pohvaljena
 Franc Hermina (zidar — Gradis Ravne, Goriški vrh)
 Garmuš Štefanija (pismošoš, Dravograd)
 Grešovnik Herta (delavka, Črneče)
 Guttenberger Berta (ključavničar - Elektr. Dravograd)
 Hrvacki Friderika (nameščenka - Gradis Ravne, Trbonje)
 Izak Erika (delavka, Dravograd)
 Katz Erika (kmet, Zvabek)
 Kozmajer Gertraud (sprevodnik, Trbonje)
 Kozmajer Štefanija (sprevod., Trbonje) ma
 Matic Erika (upok. namešč., Črneče)
 Peruzzi Valerija (strojnik - Železarna Ravne, Kotlje) neocenj.
 Petelinc Jerica (namešč. - Železar. Ravne, Podklanec)
 Pristovnik Erna (čistilka - NB, Dravograd) sl ze
 Pušnik Marija (barvar - Tekst. tov. Otiški vrh)
 Stogart Ingeborg (sirota, † namešč. JDŽ, Dravograd)
 Špiljak Antonija (krojaški mojster, Dravograd)

Verdnik Marija (sirota, † namešč., Dravograd)

Ib (17 + 19 = 36)

(Razrednik: Kontler Nikolaj)

Bavče Ludvik (delavec - Želez. Ravne)
 Dobrovnik Franc († rudar, Dolga brda) sl pri
 Dolinšek Karel (nameščenka - Železarna Ravne) —
 Dvornik Kristjan (kmečki, Podgora) —
 Fanel Alojz (mojster - Želez. Ravne)
 Gradišnik Janez (delavec - Žel. Ravne) —
 Haule Franc (delavec - Želez. Ravne) an
 Heiser Adam (delavka - Želez. Ravne) sl
 Kokal Miloš (delavec - Želez. Ravne)
 Kotnik Martin (delavec - Želez. Ravne) sl an
 Lipovnik Leopold (kmet, Tolsti vrh) —
 Medvešek Edvard (delavec - Želez. Ravne) sl ma
 Mezner Jožef (namešč. - MGP Ravne) —
 Novinšek Edvard (delavec - Želez. Ravne) sl ma
 Rozman Ervin (upok. - Želez. Ravne) pohvaljen
 Šteharnik Milan (delavec - Želez. Ravne)
 Trbovšek Viktor (delavka - Želez. Ravne)
 Acman Marija (nameščenka - Trg. pod. Ravne)
 Burger Terezija (gozd preddel., Mozirje)
 Čas Gizela (delavec - Želez. Ravne, Selemperg)
 Čas Marija (delavec - Žel. Ravne, Selemperg)
 Črešnik Zofija (delavec - Želez. Ravne) —
 Glavica Marta (upok. - Želez. Ravne)
 Gorenšek Dora (namešč. - Žel. Ravne) pe
 Gorenšek Hedvika (delavec - Žel. Ravne)
 Kobolt Marija (delavec - Železar. Ravne) sl ma
 Paradiž Jožefa (delavec - Želez. Ravne)
 Pavšer Elizabeta (delavec - Žel. Ravne) —
 Pavšer Ingrid (delavec - Želez. Ravne)
 Pepevnik Ivana (preddel. - Želez. Ravne)
 Pistotnik Ivana (delavka - Želez. Ravne)
 Srebotnik Mira (pismošoš, Libeliče)
 Štor Angela (poslov. - Trg. podj. Ravne)
 Škoflek Pavla (gozdni delavec, Golavabuka)
 Šuler Marija (delavec - Želez. Ravne)
 Valtl Marija (delavec - Želez. Ravne)

Ic (21 + 16 = 37)

(Razrednik: Dolinšek Maks)

Brodnik Drago (delavec - Žel. Ravne) an
 Bukovinski Rudolf (nameščenec, Mali Kamen)
 Golenko Ivan (delavec - Želez. Ravne)
 Knes Jožef († strugar, Ravne na Koroskem) ma pe
 Kotnik Anton (delovodja - Želez. Ravne, Dobrije)
 Kotnik Janez (kmet, Dobrije)
 Kričej Franc (valjar - Želez. Ravne)
 Kričej Karel (strugar - Želez. Ravne) —

Mlinarič Ignac (delavec - Želez. Ravne)
 Marošek Henrik (delavka - Žel. Ravne) an
 Matija Jožef (kmet, Preški vrh)
 Močnik Leopold (kontrolor - OTK, Ravne)
 Mori Viljem (delavec - Želez. Ravne)
 Novak Rajmund (upokojenec, Ravne) sl
 Novšek Ivan (delavec - Želez. Ravne)
 Paradiž Pavel (delavec - Želez. Ravne)
 Sekavčnik Adolf (kuharica, Maribor)
 Šteharik Ivan (tesar, Ravne) —
 Tamše Franc (kmet, Podgora) —
 Urnaut Adolf (namešč. - Kmetij. posestvo
 Javornik)
 Zorman Jožef (valjar - Želez. Ravne)
 Breznik Romana (voznik - MGP Ravne)
 Čapelnik Hildegarda (kurjač -
 Želez. Ravne)
 Čegovnik Herlinda (kalilec - Želez. Ravne)
 ma
 Erjavec Marija (tesar - Želez. Ravne) —
 Hudrap Alojzija (tesar - Želez. Ravne)
 Kotnik Elizabeta (kmet, Dobrije)
 Kotnik Margareta (kmetijski delavec -
 Kmetijsko gospodarstvo Javornik)
 Krivograd Štefanija (delavec - Železarna
 Ravne) —
 Lačen Rozalija († kmet, Dobrije)
 Mihelač Gertruda (delavec - Želez. Ravne)
 sl pri
 Mlinarič Marija (delavec - Žel. Ravne) —
 Mori Marija (kmetica, Tolsti vrh) ma
 Pandel Ivana (delavec - Želez. Ravne) ze
 pri
 Svetina Julijana (valjar - Želez. Ravne) —
Vravnik Marta (urar, Ravne)
 Petrič Marija (najemnik, Ravne) neoc.

I.č (15 + 22 = 37)

(Razrednik: Debeljak Franc)

Čapelnik Andrej (delavec - Žel. Ravne) sl
 Izak Herman (delavka - Želez. Ravne)
 Jamnik Rajmund (gospodinja, Ravne) an
 Kajzer Blaž (delavec - Želez. Ravne) —
 Karner Marjan (delavka - Žel. Ravne) —
 Kokalj Srečko (upokojenec, Ravne)
 Kovač Anton (žagar, Ravne) sl ma
 Lupuh Ivan (delavski, Ravne) sl pe
 Mlakar Ivan (delavec - Želez. Ravne)
 Nabernik Avgust (delavec - Želez. Ravne)
 Navodnik Anton (kmet, Uršlja gora) sl
 Paradiž Milan (delavec - Želez. Ravne)
 Ramšak Rudolf (poljska delavka, Zelovec)
 Rezar Jožef (poljski delavec, Tolsti vrh) an
 Vezovnik Franjo († delavec - Žel. Ravne)
 ma
 Breg Pavla (delavec - Želez. Ravne)
 Brejc Stanislava (gozd. delav., Brdinje) —
 Cegner Ivana (gospodinja, Ravne)
 Emeršič Olga (upravnik - Kmetijsko go-
 spodarstvo Javornik)
 Gradišnik Hildegarda (delavec - Zelezar.
 Ravne) ma
 Hudopisk Ema (kmet, Preški vrh)
 Janet Marija (kmet, Brdinje) —
 Krajger Silvestra (snažilka - Železarna
 Ravne) —
 Logar Rajnhilde (šivilja, Ravne) sl
 Medvešek Mihaela (delavec - Žel. Ravne)
 Merkač Marija (delavec - Želez. Ravne)
 Mori Antonija (delavec - Žel. Ravne) ma
 Pečovnik Mihaela (snažilka - Žel. Ravne,
 Navrški vrh)
 Strgar Antonija (gospodinja, Ravne) sl ma
 Štrigl Ivana (kmet, Preški vrh) neoc.
 Štruc Jožefa (delavec - Žel. Ravne)
 Vavče Jožefa († delavec - Želez. Ravne)
 Vetter Hildegarda (delavec - Žel. Ravne)

Videčnik Marija (delavec - Želez. Ravne)
 Videčnik Zofija (delavec - Želez. Ravne)
 sl an
 Pečovnik Marija (gozdni delavec, Sele) —
 Kotnik Ana (sirota, † železničar, Leše) —

II.a (14 + 25 = 39)

(Razrednik: Messner Janko)

Garbus Miroslav (delavec - Žel. Ravne) —
 Grabner Jožef (delavka - Gradis Ravne)
 sh an
 Gradišek Ivan (kovač - Želez. Ravne)
 Gostenčnik Alojz (kmet, Vič pri Dravo-
 gradu)
 Gorenšek Emil (kovač - Želez. Ravne,
 Preški vrh)
 Kamenik Anton (snažilka, Ravne) an
Ladra Jožef (delavka - Gradis Ravne, Dra-
 vograd)
 Ločičnik Friderik (mizar, Dravograd) an
 Misirlič Aleksander (namešč. - Carin.,
 Dravograd) an
 Mori Rudolf (delavka - Želez. Ravne)
 Pistotnik Ivan (delavka - Želez. Ravne) —
 Pogorevčnik Karel (namešč. -
 Želez. Ravne)
 Praznik Janez (delavec - JDŽ, Dravo-
 grad) —
 Preložnik Franc (namešč. - JDŽ, Pod-
 klanec)
 Arih Gertruda-Erika (delavec - Želez.
 Ravne)
 Arnold Vida Ivana (gospodinja, Stražišče)
 Breznik Marija (ključavničar - Železarna
 Ravne)
 Cehner Elfrida (avtoprevoznik, Dravo-
 grad)
 Čekon Bernarda (kolar - Gradis Ravne) —
 Dietinger Alojzija (tesar - JDŽ) Dravo-
 grad) ma
 Epšek Marija (nameščeneec - JDŽ, Dravo-
 grad)
 Filip Berta (delavec - Želez. Ravne)
 Hibernik Marija (namešč. - JDŽ,
 Dravograd)
 Izak Marija (gospodinja, Dobja vas) sh ma
Jamnik Marija (zidar - Gradis Ravne, Dra-
 vograd)
 Jelen Edita (pek MGP, Ravne) —
 Kadiš Marija (namešč. - JDŽ, Vič pri
 Dravogradu)
Kariž Marjeta (major, Dravograd)
 Koder Frančiška (trgovski poslovodja,
 Gortina) ze pri
 Kokalj Elizabeta (krojač, Ravne) an
Pavlič Alojzija (tesar - Kmet. zadruga,
 Trbonje)
 Petelinc Ana Marija (namešč. - Želez.
 Ravne, Podklanec)
 Petelinc Hedvika (namešč. - Želez. Ravne,
 Podklanec)
 Pungaršek Marija (kmet, Vič pri Dravo-
 gradu)
 Šlebnik Erika (vodja avtoparka, Dravo-
 grad) an
 Šumnik Rozalija (kmet, Navrški vrh) an
 Štumberger Erika (železn., Dravograd) —
 Večko Rozalija († delavec - Želez. Ravne)
 Fečur Silva (mizarski poslovodja, Slovenj
 Gradec)

II.b (20 + 17 = 37)

(Razrednik: Janko Bosiljka)

Bobek Štefan (topilec - Žel. Ravne) neoc.
 Bukovec Herman (namešč. na Kiséli vodi)
Gerjanc Janez (dipl. tehnik - Želez. Ravne)

Jonke Helmut (delavka - Želez. Ravne)
 Krautberger Jožef (delavec - Žel. Ravne)
 an
 Krautberger Andjelko (delavec - Zelezar.
 Ravne) an
 Kavčič Franc († rudar, Ravne)
 Kumprej Drago (kmet, Šentanel)
 Kušej Mihael (namešč. - OZKZ Dravo-
 grad, Libeliče) sl zg
 Polajner Alfonz (delavec - Želez. Ravne)
 Pori Alojz (strugar - Želez. Ravne) ma pe
 Premrl Ludvik (sirota, † elektr., Muta) —
 Rodič Milan (laborant - Želez. Ravne)
 Rožej Jožef (delavka - Želez. Ravne)
 Slivnik Jožef (snažilka - Ambulanta,
 Ravne)
 Šoštarič Marjan (delavec - Želez. Ravne)
 Volf Štefan (delavec - Gradis Ravne)
 Vušnik Ivan (tajnik LOMO Ravne)
 Zavodnik Franc (vrtinar - Mestna vrtna-
 rija Ravne) pe
 Vravnik Engelbert (urar, Ravne)
 Blatnik Marija (delavec - Želez. Ravne)
 Daniel Renata (klepar - Želez. Ravne) —
 Ivartnik Apolonija (rudar - Rudnik
 Mežica, Dolga brda)
 Koren Anica († ključavničar, Radlje) —
 Krebs Ivana (delavec - Želez. Ravne)
 Krivograd Marija († delavec, Ravne) —
 Lečnik Ingeborg (brivec - MGP, Ravne) zg
 Lopan Ērna (delavec - Želez. Ravne) —
 Majcen Jožefa († delavec, Libeliče)
 Matjaž Berta (mizar - Žel. Ravne) zg ma
 Medvešek Irena (delavec - Žel. Ravne) —
 Petrač Bogomira (delavec - Želez. Ravne)
 Pistotnik Erika (delavka - Želez.
 Ravne)
 Spanžel Marija (delavec - Želez. Ravne)
 Šuler Marija (delavec - Želez. Ravne)
 Zavodnik Marija (železničar, Ravne)
 Zorman Irena (valjar - Želez. Ravne)

II.c (19 + 19 = 38)

(Razrednik: Kasjak Nada)

Arcet Bogomir (delavec - Želez. Ravne) sh
 Cehner Adolf (kmet, Libeliče) sl
 Čas Leopold (kmet, Ožbalt ob Dravi) sl
 Gostenčnik Engelbert (namešč. - Želez.
 Ravne)
 Igerc Kazimir (nameščenka - Žel. Ravne)
Ivartnik Franc (delavec - Želez. Ravne)
 Klančnik Gregor (direktor Želez. Ravne)
 sl pe
 Kranjc Rudolf (model. mizar - Žel. Ravne)
 Kristan Verner (upok. delavec, Ravne)
 Lasnik Alojz (delavec - Želez. Ravne)
 Logar Ivan (delavec - Želez. Ravne) sl
 Mandl Alojz (delavec - DES, Brdinje)
 Miklavc Ivan (delavka - Želez. Ravne) —
 Pandev Andrej (valjar - Želez. Ravne)
 Polanc Drago (elektromonter - DES,
 Dobja vas) sl
 Repič Srdžan (gospodinja, Ravne)
 Rezar Rihard (sirota, delavski, Trbonje)
 sl sh
 Štruc Jožef (delovodja - Želez. Ravne) —
 Zdovc Marjan († Rožankov Anza, Kotlje)
 neoc.
 Bauer Jerica (upok. - Želez. Ravne) zg
 Breznik Alojzija (zidar - Želez. Ravne)
 Čekon Ivana (kolar - Gradis Ravne) —
 Dežman Marija (delavec - Žel. Ravne) —
 Gorinšek Jožefa (upok. - Želez. Ravne)
 Gostenčnik Frančiška (delavec - Želez.
 Ravne) —
 Gradišnik Marjeta (mod. mizar - Zelezar.
 Ravne)

Kamnik Alojzija (gospodinja, Ravne) si zg
Lasnik Erika (livar - Želez. Ravne)
Mager Terezija (namešč. občine Ravne)
Mezner Marjeta (delavka - Žel. Ravne) sl
Mori Marjana (snažilka - Želez. Ravne)
Oder Hermina (delavka - Želez. Ravne)
Podgornik Marija (zidar - Žel. Ravne) —
Pokeržnik Marija (delavec - Žel. Ravne) —
Rakovnik Jerica (delavec - Želez. Ravne,
Kotlje)
Rožič Mihaela (delavec - Želez. Ravne)
Rus Ana (zidar - Želez. Ravne)
Zagernik Antonija (delavec - Žel. Ravne,
Kotlje)

III.a (10 + 26 = 36)

(Razrednik: Rous Stefan)

Čreslovnik Anton (delav. - Žel. Ravne) —
Dajčman Henrik (kmet v Avstriji, Dravo-
grad) sl sh
Gerdej Ivan (železničar, Dolga brda) sl an
Hojnik Albert (tapet. - Želez. Ravne)
Horvat Demeter (nameščenec - Varaždin,
Ravne) sl an
Mori Leopold (tesar, Dravograd)
Mori Stanislav († železničar, Vič pri Dra-
vogradu) an
Pečoler Anton (kmet, Dobrova) sl an
Ramšak Alojz (kmet, Vič)
Tušak Anton (ključavničar - Žel. Ravne)
Bevc Erika (čevljar, Maribor-Studenci)
Dobrovnik Ana († rudar, Lokovica)
Gerdej Silva (železničar, Dolga brda) si an
Grabner Marija (nameščenka - Gradis
Ravne) —
Horvat Gabrijela (nameščenec - Tekst.
tov. Otiški vrh)
Izak Vladimira (delavka, Dravograd) sh an
Just Ivana (delavska sirota, Ravne) —
Kotnik Antonija (kmečko-delavska sirota,
Navrški vrh) —
Kotnik Frančiška (kmet, Podklanec) —
Krivograd Emilija (delavec, Ravne) ma
Miklavc Frančiška (železničar,
Podklanec)
Močivnik Marija (kmet, Podkraj) ma
Mori Leopoldina (kmet, Goriški vrh)
Ošlovnik Marija (pismonoša, Dravograd)
Ošlovnik Uršula (delavec, Goriški vrh) an
pri
Pepevnik Štefanija (delavec - Žel. Ravne,
an ma
Preglav Marija (kmet, Boštjan)
Razgoršek Cecilija (livar - Želez. Ravne)
Rezar Ana (kmet, Tolsti vrh) sh an
Rezar Marija (žel. tesar, Dobrije) —
Rozman Avguščina (upok. livar, Ravne)
Skuk Marija (rudar, Dolga brda)
Weingerl Jelka (bančni nameščenec, Dra-
vograd)
Volčanšek Zofija (višji obratni
tehnik - Želez. Ravne)
Zabel Berta (kmet, Brdinje)
Enoh Roža (delavec, Žirovnica) sh an

III.b (11 + 23 = 34)

(Razrednik: Brglez Andreja)

Garmuš Franc (pismonoša, Dravograd) sl
an
Kokalj Roman (admin. Mestne meh.
del. Ravne)
Krivograd Franc (tesar - Želez. Ravne) sh
Lečnik Ivan (kmet, Ravne) —
Logar Ivan (trg. poslovodja, Ravne) sl an
Medvešek Henrik (strugar - Žel. Ravne) —

Pogorevčnik Damjan (skladiščnik
- Želez. Ravne)
Rus Anton (zidar - Želez. Ravne) —
Špegel Marjan (nameščenski, Ravne)
Šteharik Bogomir (laborant - Železarna
Ravne) —
Zavodnik Edmund (mestni vrtnar, Ravne)
neoc.
Acman Milena (nameščenka Trg. podjetja
Ravne)
Blatnik Rozina (ročni oblikovalec - Želez.
Ravne) an zg
Breznik Marija (zidar - Želez. Ravne)
Burger Marija (predelavec - LIP,
Nazarje) ma
Fanedl Kristina (ključ. mojster -
Želez. Ravne)
Gostenčnik Marija (nameščenec - Želez.
Ravne)
Kričej Marija (valjar - Želez. Ravne) —
Langeršek Marija (gospodinja, Mislinje) sl
Lečnik Romana (gospodinja, Ravne) sl zg
Matjaž Ana (model. mizar - Želez. Ravne)
an
Matjaž Faniška (model. mizar - Železarna
Ravne)
Mezner Romana (poslov. MGP Ravne)
Pandev Elizabeta († delavec - Žel. Ravne)
Pfau Marta (namešč. - Želez. Ravne)
Planinc Edita (delavska sirota, Ravne) —
Polajner Marija (mesar - MGP Ravne,
Kotlje) sl
Pšeničnik Marija (kovač - Železar.
Ravne)
Spanžel Jožefa (delovodja - Želez. Ravne)
Šteharik Frančiška (strugar - Železar.
Ravne, Tolsti vrh) —
Šteharik Ljudmila (upok. kurjač - Želez.
Ravne)
Šuler Zofija (delavec - Želez. Ravne)
Trbovšek Marija (nakladač - Žel. Ravne)
sl an
Videčnik Ana (tesar - Želez. Ravne) —

IV.a (14 + 21 = 35)

(Razrednik: Kontler Antonija)

Bastl Maksimilijan (strojnik - Elektr.
Dravograd)
Fabijan Hinko (namešč. LOMO Ravne) sl
Fabijan Boris (namešč. LOMO Ravne) an
Franc Ferdinand (kmečka delavka, Goriški
vrh)
Iglar Boris (pred. učitelj, Mežica)
Karničnik Alojz (nameščenec - KZ Muta,
Vuzenica) ma
Kasper Hubert (sirota, Primož na Poh.)
Mihelič Anton (kmečki najemnik, Hudi
kot)
Mihelič Edvard (kmečki najemnik, Hudi
kot) sl ma
Praper Harald (šol. upravitelj, Dravograd)
Rožič Jakob (delavec - Želez. Ravne)
Toff Albert († gostilničar, Mežica)
Vožič Ivan (žel. nadkurjač, Otiški vrh-
Črneče)
Zupančič Stanislav (zidar, Vuze-
nica)
Bricman Matilda (kmet, Primož na
Pohorju)
Cehner Majda (avtoprevoznik, Dravograd)
Čeru Jerica (delavec - Gradis Vuzenica)
an ma
Gril Albina (železorezač - Želez. Muta,
Vuzenica)
Herman Dragica (delavec - Gradis Vuze-
nica) an ma

Jedlovčnik Nada (knjigovodja - Elektr.
Šoštanj, Dravograd)
Kogelnik Vida (kmet, Podklanec)
Kremzer Sabina (kmet, Vid-Vuzenica)
Ločičnik Marija (mizar, Dravograd)
Ošlovnik Štefanija (kmet, Goriški vrh)
Ozvatič Sonja (upok. namešč., Dra-
vograd)
Pečnik Sonja (soboslikar, Dravograd)
Praper Marija († rudniški namešč., Vuze-
nica)
Rožej Julijana (kmet, Gorče)
Skutnik Jožica (kmet, Dravograd)
Sušel Slavka (rudar, sirota Podpeca) ze ma
Štruc Dragica (gostilničar, Dravograd) ma
Uršnik Matilda (cestar, Vuzenica)
Žvičkart Albina (delavec - Gradis Vuze-
nica)
Horvatič Zlata (nameščenec - KZ Dravo-
grad) ma
Ljubojevič Draginja (bosenska sirota)

IV.b (10 + 23 = 33)

(Razrednik: Lodrant Stanko)

Fanedl Drago (mojster - Želez. Ravne)
Hudej Franc (kmet, Zarazber)
Kobolt Jožef (delavec na Dolgi brdi)
Kotnik Janez (predelavec - Želez.
Ravne, Dobrije)
Petrač Rafael (delavec - Želez. Ravne)
Tarkuš Edvard (delavec - Želez. Ravne)
Zdovc Ivan (cestar, Uršlja gora) ma
Žmavc Marjan (nam. - Žel. Ravne)
Žmavc Tomaž (namešč. - Želez. Ravne)
Turšek Onezim (inž. kem. — Želez.
Ravne)
Arnold Mira (mojster - Želez. Ravne)
Bavče Faniška (delavec - Želez. Ravne)
Blatnik Marija (delavec - Želez. Ravne)
Čas Amalija (kmet, Tolsti vrh)
Ferk Marija (upok. dekla, Dravograd) sh
ze
Filip Marija (delavec - Želez. Ravne,
Kotlje) neoc.
Gams Marija († geometer, Ravne)
Gorenšek Emilija (namešč., Ravne)
Grauf Terezija (rudniški nadp., Mežica)
Hovnik Marta († kmet, Sele)
Hudrap Adela († mlinar, Ravne)
Hudrap Marija († mlinar, Ravne)
Jelen Irena (pek - poslovodja, Ravne) ma
Kajzer Viktorija († delavec - Žel. Ravne)
Kristan Ana (kolar, Libeliče)
Prikeržnik Pavla (delav. - Žel. Ravne) —
Rezar Kristina (kmet, Tolsti vrh) ze ma
Skobir Cvetka (kmet, Brdinje)
Šipek Irena (rudar, Mežica) ma
Tomaž Magdalena (kmet na Dolgi
brdi)
Vuga Avrelija (namešč. - Želez. Ravne)
Zorman Vida (delavec - Želez. Ravne)
Zabel Marija (kmečka, Sele) ma
Hospitanti:
Kramaršič Ernest (ravn. Rimskega vrelca,
Prevalje)
Kotnik Rozalija († delavec, Podgora)
Magdič Zlata (dimnikar, Mežica)
Sinkovec Stanislava (rudniški nadzornik,
Velenje)

V.a (20 + 15 = 35)

(Razrednik: Stampach Margareta)

Bukovec Jožef (namešč. na Kiséli vodi)
Cerar Feliks (upok. železničar, Jedert)
Černač Janez (gozdar, Črna)
Drezgič Branko (namešč. KGP Prevalje)

Fuchs Zvonimir (carinik, Dravograd) —
 Gostenčnik Jožef (kmet, Vič) sl
 Javornik Edvard (kmet, Razborca)
Jeseničnik Stanislav (kmet, Otiški vrh)
 Kavčič Srečko (namešč. JDŽ, Prevalje) sl
 Kompan Alojz (kmet, Javorje)
 Koren Ernest (upok. rudar, Prevalje) la
 Kotnik Marko (učitelj, Fala)
 Križan Vid (delavec, Vuzenica)
 Motaln Vinko (kolar, Vuzenica)
 Ornik Boris (nameščenec - Barvarna
 Otiški vrh) la
 Proje Stanislav (žagar, LIP, Dravograd) la
 Pušnik Ferdinand (rud. paznik, Črna) la
 Rožič Marjan (upok. nameščenec JDŽ,
 Dravograd)
 Sajevec Stanislav (babica, Dravograd) la
 Vovk Ivan (delavec, Mislinje) sl
 Kališ Meta (rudn. nameščenec, Žerjav) la
Kotnik Ana (kmet, Dobrije)
 Maze Kazimira (rudn. delavec, Žerjav) —
 Mravljak Marija (mizar, Vid-Vuzenica)
 Ott Ivanka (kmet, Goriški vrh)
 Ott Majda (kmet, Goriški vrh)
 Pečoler Kristina (kmet, Dobrova)
 Potočnik Urška (kmet, Javorje)
 Prapotnik Marija (rudniški nameščenec,
 Mežica)
 Puhan Marija (rudn. nameščenec, Črna) la
 Radšel Pavla (kmet, Pameče)
Razboršek Metka († dr. prava, Mislinje)
 Skobir Marija (kmet, Brdinje)
 Strohsack Breda (upok. postajenačelnik,
 Mislinje)
 Valenti Frančiška (kmečki najemnik,
 Trbonje-Danijel) sl

V.b (19 + 12 = 31)

(Razrednik: Černetič Avgust)

Apostolović Dušan (namešč. - Gozd. upr.
 Slovenj Gradec)
 Čas Marjan (posestnik, Dobrova-Mislinje)
 Gorjanc Peter (dipl. tehnik - Želez. Ravne)
 Hojnik Anton (tapetnik - Želez. Ravne)
 Jordan Janko (učitelj, Dravograd-Otiški
 vrh)
 Klančnik Marjan (trg. nameščenka, Slo-
 venj Gradec)
 Knez Alojz (delavec, Tov. usnja, Slovenj
 Gradec)
 Kos Milan (pred. učitelj, Slovenj Gradec)
 ne
 Krajnc Anton († rudniški nameščenec, Me-
 žica)
 Kričej Edvard (delavec - Želez. Ravne) ma
 Krivec Bogdan (avtomehanič - Želez.
 Ravne, Selemperg)
 Planinšec Ivan (gozdni delavec, Mislinje)
 Polanc Anton (elektromonter - DES,
 Dobja vas) ne
 Senica Gregor (kmet, Šentanel)
 Stani Nikolaj († geometer, Slovenj Gradec)
 Travnekar Franc (rudar, Mežica)
 Verčko Avgust (upokojen delavec -
 Želez. Ravne)
 Vravnik Ivan (urar, Ravne)
 Vrunč Tomislav (urar, Slovenj
 Gradec)
 Dobaj Ana (delavec - Želez. Ravne) ma
 Doberšek Helga (mojster - Želez. Ravne)
 ma
 Gallob Marija (šolski upravitelj, Mežica)
 Janet Albina († delavec - Želez. Ravne)
 Klavž Ivanka († kmet, Žerjav)
 Klampfer Marija (strojevodja, Slovenj
 Gradec)

Metelko Gabrijela (nočni čuvaj, Slovenj
 Gradec) —
 Polanc Marija († delavec - Želez. Ravne)
 ma
 Pumpernik Marija (delavec - Želez.
 Ravne)
 Stane Marija (rudar, Mežica) sl
Šurc Marija (rudar, Podpeca)
 Vončnina Breda (upok. rud. nameščenec,
 Mežica) ma

V.c (14 + 8 = 22)

(Razrednik: Pirman Sabina)

Cvitanič Janko († gostilničar Ravne) la
 Hovnik Rudolf (kmet, Brdinje)
 Hrženjak Franc (monter - PTT, Radlje)
 Juvan Janez († rudniški delavec, Žerjav)
 Kotnik Ludvik (kmet, Dobrije)
 Lednik Jožef († trgovec, Mežica) la
 Ljubojevič Mičo (bosenska sirota)
 Maklin Milan († rudar, Mežica)
 Mikic Marjan (progovni delavec, Belšak)
 Močnik Ivan (učitelj v pokoju, Libeliče) —
 Rek Jožef (kočarica, Kozji vrh)
 Rupar Ciril (sodnik v pokoju, Prevalje) —
 Virk Janez (nameščenec v pokoju, Ljub-
 ljana)
 Železnikar Drago (nameščenec - PTT,
 Prevalje) —
 Izak Darinka (ročna oblikovalka - Želez.
 Ravne)
 Konečnik Vera († delovodja - Želez. Ravne)
 Korn Marija (mali kmet, Zg. Vižinga)
 Ločnikar Elizabeta (delavec, Gortina) —
 Mezner Ljudmila (strugar - Želez. Ravne)
 Peče Jakobina (trgovski poslovodja, Pre-
 valje) —
 Rupar Majda (sodnik v pok., Prevalje) —
 Uranšek Mira (kmet, Libeliče)

VI. (20 + 22 = 42)

(Razrednik: Barbarič Pavla)

Broman Vaclav (gozdni tehnik, Stražišče)
 ma
 Buchleitner Jožef (kmet, Lipova vas pri
 Velikovcu) sl
 Fišer Simon (slikarski delavec, Gradišče)
 Grobelnik Miroslav (železniški upokoje-
 nec, Završe) la
 Kac Franc (kmet, Šmartno)
 Kosmač Ludvik († kmet, Krnice)
 Kroflič Marjan (namešč. v pok., Legen)
 Marzel Ivan (kmet, Golavabuka)
 Naberžnik Alfonz († ključavničar,
 Muta) pohvaljen
 Pinterič Nikolaj (tehnični direktor - Rud-
 nik Mežica) la
 Praper Metod († rudniški nameščenec,
 Vuzenica) —
 Puc Vladimir (delavec, Slovenj Gradec)
 Ramšak Pavel (zdravnik, Črna)
 Romih Andrej (komercialist - Železarna
 Muta)
 Rutar Marko (avtoprevoznik, Radlje)
 Senica Stanislav (čuvaj - Gradis Ravne,
 Šentanel)
 Slemenik Martin (posestnik, Tomaška vas)
 Šolar Vinko (kmet, Gmajna)
 Tomažič Jožko (upokojen kovač, Vid-
 Vuzenica) sl
 Turnšek Vital (inženir kem. - Železarna
 Ravne)
 Arnold Natalija (elektromonter,
 Slovenj Gradec)
 Čepin Marija (upokojenec, Prevalje) —
 Draksler Breda (učitelj v pok., Radlje) ma

Gams Marta († geometer, Ravne)
 Grabner Mihaela (rudarska, Mušenik) —
 Kavčič Vida (nameščenec JDŽ, Pre-
 valje)
 Knez Albina (delavec, Dobrova) —
 Kodrič Viktorija (nameščenec - Gozdna
 uprava Radlje)
 Ozmec Dolores (nameščenec, Prevalje)
 Pejovnik Vera (kmet, Paka) —
 Pernat Marina (posestnik, Dravograd) sl
 Poschinger Zofija († delavec,
 Glinje pri Borovljah)
 Praper Jožefa (vrtnar, Slovenj Gra-
 dec) pohvaljena
 Radšel Estera (šolski upravitelj, Šentjan)
 Rotovnik Ana (kmet, Mala Mislinja) ma
 Stres Majda (učitelj, Prevalje)
 Strmčnik Marija († rudar, Črna) ma
 Štor Stanislava (nameščenec - Železarna
 Ravne)
 Vidrih Elfrida (gospodinja, Ravne)
 Vivod Marija (upokojenec, Mislinje)
 Zajamšek Darinka (kočar, Završe)
 Zelle Julija (zidar, Dob pri Pliberku)

VII. (15 + 19 = 34)

(Razrednik: Kamenik Ignac)

Ferk Konrad (delavec - Elektr. Dravograd,
 Črneče)
 Ficško Peter (nameščenec - Želez. Ravne)
 Krivograd Alojz (kmet, Belšak pri Pli-
 berku)
 Krpač Ivan († nameščenec, Šmartno) ne
 Maklin Anton († ključavničar - Rudnik
 Mežica)
 Marsek Vinko (mizar - OZKZ Slovenj
 Gradec, Tomaška vas) ne
 Mori Anton († zidarski mojster, Dravo-
 grad)
 Senica Milan (nameščenec, Šentanel)
 Slemenik Srečko (avtoprevoznik, Slovenj
 Gradec)
 Škoflek Ivan (sirota, Mislinje)
 Trbovšek Marjan († delavec, Slovenj Gra-
 dec) la
 Urbančič Stanislav (nameščenec - LIP,
 Radlje)
 Zagorc Drago (strojnik - Rudnik Mežica,
 Črna) la
 Zupančič Jožef (pismonoša, Dravograd) —
 Žener Viljem († učitelj, Muta)
 Anželak Angela (upokojen žagar - Rud-
 nik Mežica) ma
 Arnold Judita (šofer - Rudnik Me-
 žica, Žerjav)
 Cestnik Jožica (nameščenec JDŽ, Prevalje)
 Čreslovnik Stanislava (upokojen name-
 ščenec, Stari trg) an
 Gorinšek Marija (upokojen dela-
 vec - Želez. Ravne)
 Grabec Božena (nameščenec - Tovarna
 meril, Slovenj Gradec)
 Kasper Herta (sirota, Vuzenica)
Kavčič Zdenka (nameščenec JDŽ, Prevalje)
Oprenik Lucija (rudar, Črna)
 Ozvald Doroteja (nameščenec v pokoju,
 Prevalje)
 Pavlič Marjana (ključavničar - Rudnik
 Mežica)
 Potočnik Marija (direktor GG, Slo-
 venj Gradec)
 Ridl Marija (mali kmet, Libeliče)
 Roblek Friderika (šivilja, Mežica)
 Slanič Angela (predvaljar - Želez. Ravne)
 Smolar Erna (nameščenec - KZ Remšnik
 ma)

Uranšek Marta (kmet, Libeliče)
Veršnik Angela (upokojen rudar, Črna
ma
Vinšek Danica (nameščenec JDŽ, Vuhred)

VIII. (18 + 14 = 32)

(Razrednik: Barbarič Stefan)

Apšner Vinko († kmet, Gmajna)
Božič Janko († kočar, Lovanke pri Dobrli
vesi)
Gnamuš Janko (zasebnica, Šentjan)
Ivartnik Anton (delavec - Želez. Ravne)
Krpac Ciril († nameščenec, Šmartno)
Močnik Zdravko († nameščenec,
Dravograd)
Plantev Filip (mlinar, Dravograd) sl
Potočnik Pavel (kmet, Koprivna)
Rac Jožef (čevljar-mali kmet, Šentanel)
Slanič Dušan (nameščenec v pokoju,
Prevalje)
Sokolov Vladimir (sirota)
Štiglić Peter (nameščenec JDŽ, Ogulin)
Uran Stanko (rudar, Žerjav)
Uršej Mihael (delavec - Tovarna meril,
Slovenj Gradec)
Vavkan Anton (delavec-kočar, Dobrova)
Vavpot Franc (uslužbenec OLO, Slovenj
Gradec)
Velak Mirko (matičar, Radlje)
Vobovnik Drago († kamnosek, Vuzenica)
Čegovnik Marija (rudar, Mežica)
Drobnič Breda (rudar, Prevalje) sl
Druškovič Marija (nameščenec - KZ,
Ljubno ob Savinji)
Gašpar Draga (soboslikar, Črna)
Gorenšek Zofija (kmet, Preški vrh)
Grobelnik Terezija (železniški upokojenec,
Završe)
Kotnik Ivanka (kmet, Dobrije)
Pavlič Jožefa (gozdni delavec v pokoju,
Trbonje)
Senica Irena (čuvaj - Gradis Ravne,
Šentanel)
Sevšek Zofija (mizar v pokoju, Št. Janž
pri Velenju)
Snovršnik Marija (kmet, Troblje)
Štraser Marija († železničar, Trbonje)
Vevar Irena (jamomerec - Rudnik Mežica)
Vrhnjak Majda († gozdni inženir)

Matura v juniju 1954

Izpitni odbor: prof. Smolej Viktor, lektor za slovaški jezik na univerzi v Ljubljani, predsednik; dr. Sušnik Franc, ravnatelj gimnazije, podpredsednik; prof. Barbarič Stefan za slovenski in ruski jezik; Žuljan Franc za angleški jezik; prof. Barbarič Pavla za francoski jezik; prof. Messner Janko za nemški jezik; prof. Rous Stefan za zgodovino; Stampach Margareta za matematiko; prof. pr. Lodrant Stanko za kemijo in fiziko; prof. pr. Pirman Sabina za biologijo; Kasjak Nada, tajnica.

Pismene naloge so bile te:
A. Slovenski jezik (na izbiro ena ali druga naloga):

- Izobrazbena in vzgojna vrednost književnosti;
- »Ilirija prstan Evropini bo«. (Naše mesto v Evropi.)

B. Matematika:

- Od vseh krogov, ki imajo svoje središče na abscisni osi, poišči tistega, ki seka elipso $9x^2 + 25y^2 = 225$ v

točki z ordinato $\frac{3}{4}\sqrt{7}$ in polmerom $r=2$, v presečiščih obeh krivulj načrtaj tangente in določi ploščino četrkotnika, ki ga tangente oklepajo!

- V trikotniku s ploščino $p = 237,6 \text{ cm}^2$ je razmerje med stranicama $a : b = 11 : 7$; kot γ , ki ga oklepata ti dve stranici, meri $106^\circ 24'$. Ta trikotnik je značilni presek stožca, ki ima stranico c za premer. Določi ostale sestavine trikotnika in prostornino stožca!
- Za katere vrednosti neodvisne spremenljivke bo izraz $y = x^2 + (\lambda - 1)(x - \lambda) - \lambda^2$ zavzel najmanjšo vrednost in koliko je ta vrednost? Določi količino λ tako, da bo grafikon y presekal ordinatno os v točki $T(0, -1)$ in nariši za ta primer funkcijo!

C. Angleški jezik: prevod iz: Joseph Addison, Adventures of a Shilling.
Francoski jezik: prevod iz: G. Flaubert, Madame Bovary.
Ruski jezik: prevod iz: Tolstoj, Vojna in mir.
Nemški jezik: prevod iz: Perkonig, Patrioten.

Uspeh kandidatov (19 + 14 = 33):

Apšner Vinko (prav dober)
Božič Janko (zadosten)
Krpac Ciril (dober)
Močnik Zdravko (prav dober)
Potočnik Pavel (dober)
Rac Jožef (odličen)
Slanič Dušan (zadosten)
Sokolov Vladimir (dober)
Uran Stanko (prav dober)
Uršej Mihael (dober)
Vavkan Anton (dober)
Vavpot Franc (zadosten)
Druškovič Marija (zadosten)
Čegovnik Marija (dober)
Gorenšek Zofija (zadosten)
Grobelnik Terezija (prav dober)
Kotnik Ivanka (dober)
Senica Irena (dober)
Snovršnik Marija (dober)
Štraser Marija (zadosten)
Vrhnjak Majda (dober)
Gnamuš Janko (popr. sl)
Ivartnik Anton (popr. sl)
Štiglić Peter (popr. sl)
Gašpar Draga (popr. ma)
Kotnik Ivanka (popr. an)
Pavlič Jožefa (popr. sl)
Sevšek Zofija (popr. sl)
Vevar Irena (popr. zg)
Velak Mirko (popr. zg)
Vobovnik Drago (popr. fr)
Kuhar Anton (—)
Picej Janko (—)

Privatni izpiti v juniju 1954:
Uspešno ga je opravil Borovnik Štefan (I. razred). — Neuspešno 1 + 1 = 2.

Izpitni jeseni 1953

Popravni izpiti:

Napravili so jih:
I.a: Garbus Miroslav, Stumberger Erika. —
I.b: Igerc Mirko, Klančnik Gregor, Zavadnik Franc. —
I.c: Bukovec Herman, Logar Ivan, Pori Alojz, Dežman Marija, Jordan Branika, Matjaž Berta. —
I.č: Čas Leopold, Rezar Rihard. —

II.b: Lečnik Ivan, Medvešek Henrik, Rus Anton, Steharnik Bogomir, Blatnik Rozina, Planinc Edita, Steharnik Frančiška, Trbovšek Marija. —
III.a: Čeru Jerica, Herman Dragica, Jelen Irena, Uršnik Matilda, Žvikart Albina, Žvikart Stefanija. —
III.b: Lečnik Alojz, Filip Marija, Hudopisk Rozalija, Kolar Rozalija, Kutnik Marija. —
IV.a: Fuchs Zvonimir, Sajevec Stanislav, Bavče Angela, Haber Pavla, Kotnik II.a: Horvat Demeter, Kobolt Leopold, Zavadnik Stanislav, Kotnik Frančiška, Vinšek Terezija. —
Rozalija, Stravnik Ingeburga. —
IV.b: Cvitanich Janko, Kramaršič Ernest, Pečnik Alojz, Delopst Ljudmila, Harum Pavla, Konečnik Vera, Rosc Erna. —
IV.c: Brod Ivanka, Pečnik Mihaela, Peruš Jelka. —
V.a: Praper Metod, Grabner Mihaela, Pejovnik Vera, Rotovnik Ana. —
V.b: Puc Vladimir, Solar Vinko, Drakster Breda, Knez Albina, Krevh Jožica. —
VI.: Krpac Ivan, Marsek Vinko, Slemenik Srečko, Anželak Angela, Uranšek Marta. —
VII.: Jarc Stanko, Krpac Ciril, Plantev Filip, Vobovnik Drago, Gašpar Draga, Kokošinek Roza, Nabernik Katarina. —
VIII.a: Kuhar Anton, Petrač Bogomir, Vevar Danijel. —
VIII.b: Pahtev Peter, Picej Janko, Šimon Rudolf, Izak Sonja, Kotnik Marija, Lodrant Matilda. —

Matura:

Napravili so jo (uspeh): Vevar Danijel (dober), Lodrant Matilda (zadosten), Izak Sonja (zadosten), Uršič Jožef (dober), Apohal Elfrida (dober), Leskovec Frančiška (zadosten), Mikic Danica (zadosten), Petrač Bogomir (zadosten), Simon Rudolf (zadosten), Pahtev Peter (dober), Picej Janko (—), Kotnik Marija (—).

Privatni izpiti:

Opravili so jih uspešno: Šeruga Kristina (I. razred), Božič Janko (VII. razred), Sokolov Vladimir (VII. razred).
Neuspešno: 0 + 1 = 1.

Popravljamo za planince

»Žerjava in Črne pa ni...«, sta ugotovila Stor in Telcer, ko je izšla planinska revija Mežiške doline. Pri urejevanju inseratnega dela revije na daljavo je pomotoma izostala navedba postojank v Črni in Žerjavu, ki so podprle to prvo planinsko publikacijo našega kraja.

Ker gre za lepo reč — za odnos rudarskega revirja do planinske skupnosti, rade volje nadoknadimo ta izostanek objave v našem železarskem listu.

Izdajo koroške planinske revije so podprli tudi naslednji kolektivi:

ČRNA

Kmetijska zadruga z o. j., Črna, 7000 din,
Občinsko obrtno podjetje — Pekarna II.,
Krajevna obrtna podjetja — mesarija,
Trgovska preskrba,
Trgovina »Prehrana«,
Gostilna »Pod Tebrom«,
Gostilna pri novem mostu,
vse po 2000 din.

ŽERJAV

Trgovina »Živila«,
Občinsko obrtno podjetje — pekarna I.,
Gostilna Pogorevc,
vse po 2000 din.
Planinci se jim zahvaljujejo.

LISTNICA UREDNIŠTVA

O »Mladosti pred sodiščem« je prof. Messner dosti povedal. Toda on je bil organizator gostovanja, zato smo hoteli objaviti še eno sestavo, ki pove doživetje gledalca. Zanimiv prispevek, ki ga je napisala tovarišica Vera Emeršičeva — javniška gospodinja, pa bo moral ob prof. Messnerjevi »dolgosti« zaradi prostora počakati do prihodnjic.

Tovarniška

reševalna služba

— je naš skupni interes in naša skupna dolžnost, vendar ta interes in to našo dolžnost premalo poznamo, zato je — vsaj še pri nas — pomanjkljiva i v funkciji i v opremitvi.

Da ne bi predolgo razlagali in utemeljevali že davno utemeljene stvari, povejmo kar končno: **upostavitev reševalne službe oziroma tako imenovane reševalne ekipe pri podjetjih rudarske in metalurške stroke je oblastni predpis.** Vsako tako, in zato tudi naše podjetje mora torej to skrbstvo predpisno upostaviti in izvajati.

Ker predpis ni nič drugačen kot pa so potrebe, bomo zadevo obrazložili kar po domače.

Pri podjetju mora torej biti upostavljena reševalna služba, ki dela to, kar pove naziv: rešuje, to se pravi, da nastopa v vseh takih primerih, kjer je potrebna pomoč ponesrečenim. Zakonodajalec in vsi namreč vemo, da je takih primerov po industrijah — posebno še tam, kjer nastopa tudi plinski element — žal, še vedno preveč, predvsem pa, da so vedno možni. Ob takem dejstvu se zato ne moremo samo kratko obregnuti z »žal«, temveč je potreben ustrezen ukrep. Tak ukrep je predpis reševalnih ekip za rudarska in metalurška podjetja.

Vsa taka podjetja so upostavila reševalno službo v sklopu industrijskih gasilskih čet. Tja stvar tudi najbolj spada, kajti industrijski gasilci morajo biti šolaní ter opremljeni za vsako reševanje, pa tudi za reševanje na plinskih elementih že po svoji neposredni funkciji. Vsaka tovarniška gasilska četa ima nujno tudi dežurno službo poklicnih gasilcev na vseh izmenah. S tako vključitvijo se torej predpisu in potrebi reševalne službe najbolj ustreže. Poklicni gasilci prevzamejo tudi funkcijo predpisane reševalne skupine kot gasilsko-reševalna skupina.

Ta reševalna ekipa, kakor pravimo, je večja ali manjša — odvisno od značaja in razsežnosti podjetja ter od števila zaposlenih na posameznih dnevih, vsekakor pa mora biti taka, da more službo prav izvrševati. Predvsem so važni izvežbanost in oprema ter pravo vključevanje v celotni organizem podjetja.

Pri tem pa ponekod že nastajajo težave. Navada je in nekako nam vsem prirojeno, da za vsako tako službo pripravljenosti in dežurstva radi rečemo: ta in ta pa nima kaj delati... V isti sapi smo seveda sposobni to reč takoj kritizirati, če v slučaju potrebe ne bi bila takoj pripravljena in polno opremljena. Torej nekako takole: ni te treba v taki meri, za slučaj potrebe pa moraš biti v čim večji meri — kadar pa bi bili klicani morda celo na odgovornost, pa bi bilo najbolje, da si v predpisni dokazni meri. Že tako lagodno gledanje ovira pravo upostavitev pripravljenosti in če potem na vso srečo niti takih primerov nesreč ni, da nas bi sproti opozarjali in prepričevali, lahko ob vsej tej sreči stvar tudi povsem životari na samem nazivu. Tam potem ta reč ni več dobra.

NALOGE, OPREMA IN SODELOVANJE

Ko smo tako opozorili na predpis in potrebo ter tudi na tisto, sicer že preveč splošno oviro prave upostavitve, pogledjmo delo naše reševalne ekipe поблиže.

1. Reševalno moštvo mora biti v stalni pripravljenosti.

2. Reševalci nastopajo takoj, ko je treba ponesrečencu ali kakor koli poškodovanemu priskočiti na pomoč. V sodelovanju s postajo za prvo pomoč in po lastni izvežbanosti oskrbijo najnujnejše na licu mesta do prihoda zdravnika, oziroma oskrbijo pravilni prenos in prevoz do zdravniške oskrbe.

Značaj nesreč in poškodb po rudarskih in metalurških podjetjih je lahko tak, da zahteva vso udarnost in strokovnost reševanja ter tudi tak, kjer je rešitev človeškega zdravja in življenja odvisna od strokovnega postopka na kraju samem ter od minut. Pri ponesrečencu večkrat ne veš za bistveno poškodbo; v takem primeru je pravilno prijemanje in prenašanje toliko bolj nujno, da se ne povzroči še hujša poškodba.

V določenih primerih je treba pristopiti takoj k umetnemu dihanju. Koliko je takih primerov, ko so sposobni reševalci rešili človeka do prihoda zdravnika in jim je zdravnik samo še čestital.

3. Za tako pripravljenost in udarnost pa morajo biti reševalci strokovno šolaní in izvežbani ter prav opremljeni. Vsi morajo dovršiti strokovne tečaje reševalne službe teoretično in praktično ter se redno izpopolnjevati. Vsi morajo znati uporabljati in vzdrževati brezhibno vse pripomočke reševalne službe (obveze, aparate, maske, nosilke in druge elemente). Pri velikih in oddaljenih podjetjih so tudi vsi reševalci šoferji lastnega tovarniškega rešilnega avtomobila, ki je tako v stalni pripravljenosti. (V našem primeru pomaga tu naša zunanja reševalna ustanova, ki ima ustrezni vozni park.)

4. Ker pa njihova služba ni samo direktno reševanje, temveč tudi preventivna, morajo reševalci poleg najbolj rednega vzdrževanja vseh reševalnih elementov ter dnevne kontrole, da so v redu vsi ti pripomočki, nastopati tudi kot strokovno spremstvo pri delih na ogrožujoči plinski atmosferi. Torej strokovno spremstvo pri plinskih remontih itd., da do takih nesreč sploh ne pride, če pa pride, so reševalci na hip v funkciji.

5. Reševalna ekipa si za tako pripravljenost oskrbi in razvrsti najnujnejše pripomočke tudi po posameznih večjih obratih (Draeger aparate, nosilke, prevozna oprema itd.). Seveda so ti elementi — kot smo rekli — dolžnost njene dnevne kontrole, da so v redu.

6. Za čim večjo udarnost, predvsem pa za manj zasedene dežurne dneve je gledati, da se z reševanjem seznanijo tudi prostovoljci-sodelavci po obratih. To je toliko lažje, ker je taka šola interes vsakega posameznika in tudi predmet na tečajih protiletalske zaščite. To je važna

izobrazba in velika pomoč, pri manjših podjetjih morda tudi nadomestilo. Toda rudarska in metalurška podjetja navadno nikjer niso »manjša«, zato je pri teh zanesljiva in odgovorna reševalna služba vedno le poklicna reševalna ekipa, ki pa jo taki prostovoljci koristno izpopolnjujejo.

To so okvirne naloge poklicne reševalne skupine pri podjetju.

Za čim boljše izvežbanost, opremo in funkcijo pa mora skrbeti najprej uprava podjetja, potem odgovorna industrijska gasilska četa, ki ima v sestavi in v dolžnosti to službo — ter končno vsi člani delovne skupnosti.

1. Predvsem prava upostavitev in oprema šta stvar uprave.

2. Šolanje in stopnja pripravljenosti je stvar direktnega vodstva reševalne ekipe.

3. Za reševalno službo je izbrati pridne ljudi in ljudi srca.

4. Pravilna funkcija pa je odvisna od nas vseh:

Reševalce moramo ob taki potrebi klicati takoj in prve. To stori tisti, ki je najbliže telefona oziroma mora nekdo takoj po nje.

Vsi člani delovne skupnosti morajo vedeti za telefonsko številko reševalne postaje, zato mora biti razobešana na več mestih in vedno standardno prva v telefonskih seznamih.

Nikoli ne smemo pripravljenosti reševalnega moštva izrabljati z lažnimi klici. Da, tudi to se zgodi. To je najbolj nevarno in nemarno zlorabljanje.

Vse ureditve reševalne službe po obratih moramo pomagati kar najbolj ustrezno upostaviti in respektirati kot sredstvo, ki ga človek potrebuje ob nesreči in mora biti za tak primer vedno v redu. Kaj več, morda ga boš potreboval prvi ti, ki danes nad to pridigo sučeš glavo.

Reševanje prepustimo poklicnim reševalcem in jim pri tem po njihovih navodilih kar najbolj pomagajmo.

To so te okolnosti in dolžnosti. Glejmo, da bomo slabo popravili, dobro pa ojačali in da bo tako vsak slučaj potrebe polno zavarovan, podjetje pa vzgledno tudi v tej človeški oskrbi.

Tabor koroških planincev

Ko to pišemo, ga še ni, ko bo naš list izšel, bo že davno mimo — pa piši tako, če moreš. Toda o tem ni treba dosti poročati, sami so izdali revijo s prav lepo vsebino. Toliko več pomeni ta njihova izdaja, kolikor je prva taka v našem kraju. Povedali so o naših gorah, povedali o delu planinske skupnosti, da bo lepo za spomin in koristno za razvoj planinstva in tujskega prometa. S to obravnavo so vzeli sicer »Fuzinarju« eno izmed velikih vsebin, vendar pripada njim.

Tabor na Uršlji gori je bil 18. julija — takrat ko je mesec v polnem. Kako je na gorah takrat, vedo samo tisti, ki so povezani z naravo.

Če bi se posamezniki zase tako zanimali, kakor se zanimajo in vtikajo v zadeve drugih, bi šlo njim in drugim boljše.

Prof. Janko Messner:

„Mladost pred sodiščem“ na Ravnah

(Nekaj misli o Nizozemski, o Tiemeyerjevi razpravi in o vzgojni vlogi vsakega odraslega človeka)

Hans Tiemeyer, holandski igralec in dramaturg, je napisal to presunljivo dramo dve leti po končanju zadnje svetovne vojne.

Holandska ali Nizozemska, kakor pač kdo imenuje to deželo, je majhna, a gospodarsko in po svoji civilizaciji kar zavidljiva dežela. Velika je morda tako kot Slovenija s Hrvatsko (brez Dalmacije), a ima razmeroma mnogo prebivalcev — okrog šest milijonov. Dežela je izrazito ravninska, nekateri predeli pa leže celo nižje kot morje; saj se še dobro spominjamo hudih poplav lansko zimo, ko je razburkano morje podrlo jezove vzdolž nizozemske obale in uničilo širna polja in cele vasi.

Nizozemci se preživljajo z industrijo in kmetijstvom. Surovin v deželi skorajda ni, tudi električne pogonske sile doma ni skoraj nič, ker nimajo Drave. Imajo pa še zmeraj številne bogate kolonije po vsem svetu in močno trgovsko mornarico, ki jim vozi surovine v deželo in industrijske izdelke iz nje.

Kmetijstvo pa je tam izredno lepo razvito. Zemlja je rodovitna, kmet pa — kakor na Danskem — študiran in do vzeten za napredno delo. Živinoreja in mlekarstvo tam slovita (krave imajo tu ponekod že bolj udobno kot v zaostalih deželah ljudje: »stanujejo« v belih, higienskih hlevih, vsaka ima svoje lastno okno — z zavesami, če pa se ponečedi, jo umijejo z avtomatično vodno napeljavno. Kravjega gnoja torej ne poznajo, menda jim tudi ni dosti zanj, ker pač zemlja rodi tudi brez njega.)

Na Nizozemskem me je presenetilo v prvi vrsti troje: olikano vedenje mladine do starejših ljudi, zelo snažna in okusno opremljena stanovanja, čiste ulice in velik smisel za upodabljalno umetnost. Šel sem neki dan po ulici v Utrechtu, pred mano skupina treh deklet in dveh pobov, kakih štirinajstih let. Pozdravili so vsakega odraslega človeka in če jim je prišel kateri naproti po pločniku, so se umaknili z njega na cesto. V stanovanjih ne najdeš ne smeti ne prahu, v glavnih ulicah pa mrgoli izložb raznovrstnih slikarjev, portretistov, grafikov in kiparjev. Vse to lahko podčrta trditev, da je nizozemsko ljudstvo zelo kulturno.

Jasno je, da narodna kultura raste iz narodovega gospodarstva. Če se Nizozemci danes lahko postavijo z zavidljivo kulturo pred — n. pr. Bosanci —, vemo, da se morajo za ta napredek zahvaliti v veliki meri izkoriščanim kolonialnim ljudstvom, kakor so bili dolgo časa — da ostanemo v primerjanju — tudi Bosanci. Pa naj bo tako ali tako, posneti je treba od tujih narodov vedno to, kar je pri njih lepše in popolnejše.

* * *

Tiemeyerjeva drama »Mladost pred sodiščem«, ki so nam jo igrali 16. maja

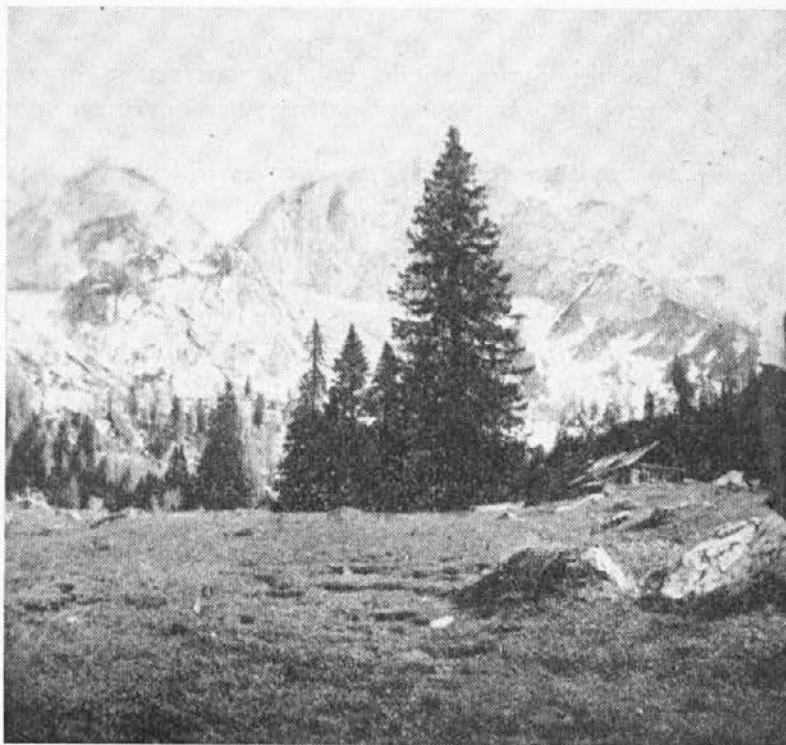
celjski igralci, je samo dokaz več za to, da Nizozemska upravičeno nosi kulturno legitimacijo. Ta drama ali razprava pred sodiščem za mladoletnike, kakor jo je imenoval avtor sam, priča o resnem umetniškem prizadevanju tega zahodnoevropskega narodiča. Tiemeyer se je rodil leta 1908 in prišel leta 1927 h gledališču. — Med vojno je delal v nizozemskem protihitlerjanskem gibanju, zadnje leto pa je prestradal v nemškem koncentracijskem taborišču. Sedaj piše, igra ali režira v Amsterdamu. Napisal je več odrskih del, zadnje je že omenjena drama »Mladost pred sodiščem«, leta 1947. Krstno predstavo so uprizorili še isto leto. Uspeh je bil sijajen. Režiral jo je avtor sam. Igrali so jo zapovrstjo dve sto desetkrat. »Mladost pred sodiščem« je prestavljena tudi že v nemščino in angleščino — sosednja jezika. Da smo jo mogli uživati tudi mi, gre zahvala Branku Gombaču, režiserju celjskega gledališča, ki jo je prevedel iz nemščine in celjsko uprizoritev tudi režiral.

Ravenska večerna predstava Celjanov je bila 26. v dveh mesecih (premiera in krstna predstava v slovenskem prevodu je bila 10. marca t. l. v Celju), igrali pa so doslej vedno v polnih dvoranah. Tov.

predstavah nisi ulovil. Tako polna in bogata je ta drama.«

Ravenčani pa, ki ne vidimo vsak teden, da, niti vsak mesec igranja poklicnega gledališča, bi, mislim, težko rekli, kaj nam je bolj ugajalo: čudovito igranje Celjanov ali globoka življenjska filozofija psihologa in družbenega kritika — Nizozemca Tiemeyerja.

Vsebina drame je kaj preprosta: Mladi nizozemski ljudje so razočarani. Borili so se proti nacističnemu okupatorju in pričakovali, da se bo življenje po osvoboditvi izboljšalo, da ne bo kri Židov in neuklonljivih nizozemskih patriotov zastoj prelita. Svoboda jih je razočarala. Ljudje dvomljive preteklosti so se povzpeli na visoke položaje in s pridom ignorirali svetlo borbo te mladine, zato stopi ta v nadaljnjo borbo proti napihnjenim političnim demagogom. Družba pa smatra to borbo v mirnem času za zločin. Kako že pravi Piet van Doern sodniku: »Za časa okupacije ste temu rekli ‚junaško dejanje‘, sedaj pa naj bi bil zločin!« Storilce »zločina« tirajo torej pred sodišče. Vendar so na zatožni klopi samo formalno, v resnici posadi avtor na zatožno klopi vso družbo, ki je kriva, da so ti mladi ljudje morali iti na pot zločina, pa tudi starše, ki so svoje otroke slabo vzgajali in jih prepuščali ulici. Pred sodiščem ni mladina, marveč vsa brezbrizna masa ljudi, družba, njena zlagana morala, njeno samoljubno sklicevanje na zakone, postave in kazni, ki da so za prestopke mladine. Lahko je mladega človeka soditi in kaznovati, za to ni potreba posebnega žrtvova-

RADUHA.

To sliko smo nekje že videli, vendar smo takrat pozabili opozoriti, da je smreka tu višja od gore.

Fedor Gradišnik, upravnik celjskega gledališča, mi je dejal ob predstavi na Ravnah: »Do sedaj sem bil še pri vsaki predstavi ‚Mladosti‘ in reči moram, da se nisem niti enkrat dolgočasil. Zdi se mi, da jo človek vsakokrat znova gleda, malo drugače in jo ob vsaki prireditvi znova doživi, da te znova pretrese in postaneš pozoren na kako misel, ki je v prejšnjih

nja, a kdo ga bo prijel za roko in ga spravil na pravo pot. Kdo mu bo nudil moralno ali materialno oporo. To zahteva skrb, časa in požrtvovalnosti, zagadelj je pač bolj enostavna in krajša pot: na sodišče z njimi!

Koliko pove ta drama vsakomur izmed nas: materi in očetu, učitelju in profesorju, pijancu in razvratnežu, sestankar-

Svet za kulturo in prosveto mestne občine Ravne na Koroškem

objavlja na sestanku predstavnikov množičnih, kulturnih
in družbenih organizacij osvojeni okvirni

PROGRAM KULTURNEGA TEDNA

za OBČINSKI PRAZNIK in za IX. KOROŠKI FESTIVAL

od 27. septembra do 3. oktobra 1954

- Ponedeljek, 27. IX.:** Začetek kulturnega tedna. — Koncert godbe na pihala domače »Svobode« pred Domom železarjev na Čečovju.
- Torek, 28. IX.:** Nastop najboljše dramske skupine iz okraja, ki bo dobila prvo oceno v okviru festivalskega tekmovanja — v Titovem domu.
- Sreda, 29. IX.:** Nogometna tekma, zvečer film »Poslednji most«.
- Četrtek, 30. IX.:** Popoldne šahovska simultanka v Domu železarjev, zvečer otvoritev predavanj Ljudske univerze.
- Petek, 1. X.:** Nastop slovenjegraškega orkestra v Domu železarjev.
- Sobota, 2. X.:** Popoldne športni nastop, zvečer predstava dramske sekcije ravenske Svobode v Titovem domu.
- Nedelja, 3. X.:** Jutranji pozdrav godbe na pihala, začetek festivalskega programa: slavnostni govor, pevski zbori, recitacije, folklor, nastop »Partizana«, otvoritev novega poslopja gimnazije. Popoldanski program v Domu železarjev.

Podrobni program bodo izdelale posamezne organizacije oziroma sekcije pod vodstvom prireditvenega odbora.

Te prireditve na Ravnah so bile vedno lepe. Vsi hočemo in moramo pomagati, da bo ta kulturna revija še lepša.

skemu verbalistu (gostobesednežu) in demagogu, miličniku in sodniku.

Neki intelektualec naše tovarne je dejal po predstavi: »Ali mi to čudno, moški lahko gre z doma, kadar se mu zljubi in ga lahko lomi po mili volji, opravičila za take svoboščine se najdejo tako ali tako, ženska pa je s svojimi otroki in z gospodinjstvom dobesedno prikovana na svoje stanovanje, in to z vso odgovornostjo pred vso družino. Bog prinesi, da si tudi ona poišče svojo zabavo, ker ji mož ne nudi nobene pozornosti. V tem trenutku je najslabša žena in gospodinja. Taka praksa sodi v srednji vek Turkov, ne pa v dvajseto stoletje kulturne Evrope.« Prav mu dam.

Osrednja misel mladosti pred sodiščem je pisateljevo opozorilo družbi: zavedajte se odrasli, da ste vsi vzgojitelji! Vsak izmed nas odraslih ima neposredno ali posredno opravka z otrokom in z mladoletnikom. Naše vedenje daje mlademu človeku zgled in pobudo za lepe ali skurne navade. Po-

znam dve leti starega pobiča, ki se ti znebi na vsem lepem tistih najgrših bosenskih, da se vprašaš, kako in od kod. Od očeta jih ne čuje, tudi od matere ne, to vem. Druge družbe nima, razen tovarišev iste starosti, s katerimi se igra. Psihologi pravijo temu: okolje dela človeka, navadni ljudje pa rečemo: otrok pač pobere, kar čuje. Ali ne bi bili mi vsi mnogo bolj kulturni, če bi natrosili takim malim v njihovi navzočnosti lepih besed, kakor so: prosim, hvala, oprostite, dober dan, dober večer in srečno, ki bi jih ti s pridom pobirali kjer koli in kadar koli, pa se ugriznili v jezik, preden nam uidejo izrazi, ki nam niso v čast in pričajo o naši lastni nevzgojenosti.

Surovi pogovori med očetom in materjo v družini naredijo surove otroke. Učitelj in profesor, ki vidita v učencu vedno samo to, česar ne zna, pa mu ne priznata za nobeno ceno tega, kar ve in ne upošteva tega, da se dijak, denimo kar prekomerno posveča predmetu, bosta naredila iz življenjsko normalnega, prid-

nega učenca, človeka z manjvrednostnimi kompleksi, ki bo s skepso (nezaupanjem) gledal na učenje, šolanje in nazadnje morda tudi na politično delo in na življenje sploh.

Pijan človek je brez zavesti in ni mu mar za to, kaj govori in kdo ga posluša, zato bi moral pač vsak trezen sosed biti toliko bolj pri zavesti ter ščititi otroka in ga odvrniti, kajti ta pije z velikimi požirki take žalostne nauke njemu neznanega sveta.

Obzirnost, kulturni in pravi odnos moramo gojiti tudi na javnih prostorih, v lokalih, na vlaku itd. Nedavno mi je neki koroški Slovenec iz Avstrije začudeno pripovedoval, kako je bil v vlaku na progi Dravograd—Celje priča nerazumljivemu nastopu celo uradne osebe. Padale so psovke in namigavanja. V vagonu je bilo dosti šolarjev.

Kakšen vtis je odnesel tuji potnik domov? Pa saj se nam ni treba zaradi tujcev, ki prihajajo v našo državo, lepe delati, ne, lepi bi morali biti že zaradi otrok, ki nas odrasle obdajajo na vsakem koraku.

Vsi in povsod moramo biti vzgojitelji z zgledom.

Tu je bistvo in rešitev uganke, kako vzgojiti svobodnega humanista, tistega izsanjanega človeka socialistične družbene ureditve. In še nekje. S kmečkimi otroki vzgojitelji v gimnazijah navadno laže delajo kakor z »industrijskimi«. Zakaj? Tak otrok je dela vaje že od mladih nog, kakor pravimo. Borba za kruh in mleko je huda, ker je marsikje zemlja roda, vreme varljivo, za delo pa ni ljudi. Kakor hitro otrok dobro shodi, ga mati in oče že navajata na nepomembna, lahka opravila, ki pa se z otrokovo rastjo enakomerno stopnjujejo, tako da zna marsikateri dvajsetletni dijak že kositi, kravam streči, svinjsko krmo pripravljati i. pod. Tak otrok prinese v šolo nekaj, kar drugim manjka: ukoreninjeno željo in potrebo po delu, neko delovno tradicijo, se pravi n a v a d o. V šoli samo še spremeni obliko: namesto ročnega dela ga zanima zdaj umsko in če ga dobijo v roke razumevajoči vzgojitelji, bo dobro uspeval.

Kaj pa z otrokom delavca in uslužbenca, ki nima posestva, morda niti kokoši v hiši! Takega otroka pa naj navajajo starši v prostem času (kadar se ne uči) na red in snago. Naj pospravi in zloži svojo obleko vedno na določeno mesto, naj vsak večer osnaži sebi in staršem čevlje, naj briše prah, naj pometa, umiva posodo (bodisi fant ali deklica), pa se mu ne bo treba klatiti po ulici brez cilja in brez nadzorstva staršev. Da pridejo otroku taka opravila v zavest in navado, je treba seveda mnogo doslednosti staršev, ki ne smejo popuščati. (Ne bi rad, da me kdo narobe razume, da ne privoščim mladini tudi igre s tovariši!) To stvar je lepo razložil prof. Šilih iz Maribora na roditeljskem zborovanju gimnazije aprila t. l.

Če bi bila Ana Daalders, glavna junakinja »Mladosti pred sodiščem«, deležna te pozornosti s strani doma, šole in družbe, ki sem jo osvetlil tu samo na splošno, bi si bila morebiti utrla kako drugo pot v življenje, kot si jo je, čeprav gre v »Mladosti pred sodiščem« v vprašanju vzgoje v prvi vrsti bolj za brezbriznost matere,

Za našo gospodinjo

VLAGAJMO ZA ZIMO

Paradižniki v soli. Majhne, zrele, toda še trde paradižnike obrišemo in jih zložimo v lonce ali velike kozarce. Prekuhamo vodo s soljo, na liter vode 20 dkg soli, ohladimo in zalijemo na paradižnike. Ko pozneje te paradižnike uporabljamo, moramo paziti, da jedi malo ali pa sploh ne solimo, ker so paradižniki slani. Uporabljamo jih za juho, golaž ali rižoto.

Paradižnike v kisu pripravljamo ravno tako kot gornje v soli, le da jih namesto s slano vodo zalijemo z osoljenim in ohlajenim kisom. Uporabljamo jih pozimi za pripravljane sveže paradižnikove solate.

Paradižnikova mezga s soljo. Dobro zrele paradižnike operi in jih zmečkaj v lastnem soku. Pretlači jih, zlij sok na plateno krpo, da se čez noč dobro odteče. Na liter dobro odcejene mezge daj 10 dkg drobne soli. Mešaj, da se sol raztopi, nato napolni kozarce. Po vrhu daj žlico olja, lahko tudi brez olja, zaveži in shrani.

Paradižnikov sok v steklenicah. Zrele in očiščene paradižnike zmečkaj v lastnem soku.

ki pusti hčer na cedilu v razvojni dobi, in pa za okrutno — samoljubno občevanje moškega sveta z doraščajočimi dekletimi. »Kako sem jih sovražila, gabili so se mi, studili so se mi, kako sem jih sovražila!« je izbruhnila v krčevit jok pred nami in pred sodnikom.

Ni bil moj namen strokovno ocenjevati predstave, to so opravili že številni poklicni kritiki, med drugimi je napisal Dušan Mevlja v Večeru dne 13. maja pravično in zelo objektivno oceno celjske »Mladosti pred sodiščem« v mariborskem gledališču. Celjanom bi na tem mestu rad priznal samo to: Ravenčani smo se opotekli iz dvorane, če se more tako reči: pijani življenjskih resnic, ki ste nam jih razodeli in osupli zaradi vašega visoko umetniškega igranja. Pridite še, prosimo vas!

Neki ravenški igravec — diletant — je po predstavi zmagoval z glavo in dejal: »Nak, zdaj ste ga pa do kraja polomili, da ste spustili Celjane na naš oder. Kateri vrag si bo pa še zdaj upal z našimi močmi in sredstvi nastopiti pred ravenško publiko.«

Njemu bi tudi rad odgovoril kar tu: vsako igranje zahteva šolanje, diletantsko in poklicno. Tudi celjsko mestno gledališče se je razvilo iz diletantskega kakor vsa gledališča po vsem svetu. Poklicni igralci se morajo učiti in vaditi štiri leta na akademiji, da nas njihova igra prevzame in navduši. Ravenčanom, se mi zdi, je treba zdaj najprej dvoje: združiti s starejšimi igralci mlade ljudi, ki jih umetnost te vrste veseli, in jim nuditi reden jezikovni pouk, sistematične bralne vaje, da prodrejo v jezikovno kulturo, nato pa jim počasi posredovati (morda bi to storil človek iz mariborskega ali celjskega gledališča v obliki tečaja) tudi strokovno vpogled v vse bistvene faktorje umetniškega igranja. Drugo je potem seveda denar, se pravi nujno potrebna materialna sredstva, brez katerih ne more nihče kvalitetno igrati, niti diletant niti strokovnjak. Denarna sredstva tu res ne bi smela predstavljati nerešljivega problema, če hočemo kulturno napredovati.

Pretlači jih in napolni s sokom steklenice, tako da ostane za dva prsta praznega prostora pod robom. — Steklenico postavi v velik lonec, v katerega si dala poprej na dno krpe; pazi, da se ne dotikajo druga druge, prilij toliko vode, da sega do polovice steklenice. Dobro pokrij in kuhaj 20 minut v vreli vodi. Se vroče steklenice vzemi iz lonca, takoj zamaži s prekuhanimi zamaški ter jih položi z vratom navzdol v košare, pokrij in pusti, da se ohladi. Ohlajene zapečati z voskom ali parafinom ter shrani. — Tako vkuhani paradižnik je kakor svež in ga uporabljaj lahko za omake, juhe in kot dodatek k različnim jedem. Da se ti pa paradižnik bolje ohrani, prida na vsak liter soka eno malo noževno konico praška za konzerviranje, če ga imaš, nujno potrebno pa to ni.

Kumarice v kisu. Male kumarice dobro operemo, s krtačo očistimo, nato osušimo in osolimo. Nasoljene pustimo 24 ur in jih medtem večkrat prepoljemo. Pred vlaganjem v kozarce jih še enkrat obrišemo in nato tesno vložimo. Dodamo jim celega popra, česna, čebule, hrena — vse po okusu. Potem jih zalijemo s kisom za vlaganje. Če nimamo tega posebnega kisa za vlaganje, si moramo pomagati z močnim domačim kisom, ki ga prekuhamo in ohladimo. Tudi primerno razredčen esenci kis, prekuhan in ohlajen, je uporaben za to. Kozarce moramo dobro zavezati ter včasih pregledati, če se kumarice ne kvarijo. Če se začne kis na dnu kaliti, ga je treba odliči, ponovno prekuhati, ohladiti in zaliti kumarice.

Naribane kumare v kisu. Popolnoma dorasle, a zdrave kumare zribaj in potresi s soljo, z narezano čebulo in poprom, jih dobro zmešaj in daj v platnen prtč ali vrečo ter jih za en dan obesi, da se prav dobro odtečejo. Medtem zavri vinski kis in mu prida nekaj soli in celega popra. Še bolje je kis za vlaganje, če ga imaš. Daj kumare v kozarce in jih čez in čez zalij s hladnim kisom, pokrij kozarce s papirjem, jih zaveži in hrani na hladnem prostoru. Če se kis osuši, moraš doliti novega.

Kumarice v slani vodi. Kumarice prebode-mo z vilicami (nujno potrebno to ni), nakar jih nasolimo in pustimo nasoljene dve uri. Nato jih preplakemo v čisti vodi in takoj vložimo v prsten ali lesen sodček. Posodo znotraj obložimo z vinskimi listi. Med kumare vlagamo janež in pehtran po okusu. Zalijemo jih z vročo, slano vodo (na 1 liter pest soli). Posodo pustimo toliko časa odkrito, da se ohladi, nakar jo pokrijemo s primerno deščico in zavežemo. Take kumarice so užitne že po treh tednih, držijo se do zime. Ko so povsem okisane, se razlikujejo od tistih, ki so bile vložene v kis. V ta namen uporabimo lahko tudi bolj ali manj dorasle kumare.

Večje kumare v kisu. Srednje velike, lahko tudi starejše kumare, katerim prej odrežemo konice, da niso grenke, prerežemo po dolgem na 2 ali 4 dele, odstranimo jim seme in mehki del, jih močno nasolimo in postavimo za en dan v klet. Potem jih dobro osušimo s prtčem in naložimo v kozarce, glinaste lonce ali sode (vmes potresemo poprova zrna, nekoliko lovrovega listja ter morebiti malo črne redkvice. Lahko dodamo kak košček hrenovega listja in list višnje. Zavremo kis (1 l vinskega kisa, ¼ l vode), ga ohladimo in zalijemo z njim kumare. Kozarce ali lonec pokrijemo in ga pustimo 2 dni na miru, nakar kis zopet odlijemo, prevremo, ohladimo in ponovno zalijemo z njim kumare. Kozarce zavežemo z dvojnimi pergamentom in jih hranimo kakor vkuhano sadje. Take kumare imamo pozimi za solato ali omako.

Gorične kumare. Kumare olupimo, jih prerežemo po dolgem, jim odstranimo seme, jih zrežemo na kose ali nakrhljamo, posolimo in pustimo v soli 24 ur. Nato jih vzamemo iz soli, polijemo z navadnim prevretim kisom in pustimo v tem zopet 24 ur. Nato jih stresemo na rešeto, da se odtečejo. Vložimo jih v steklenice ter potresemo na vsako vrsto kumar pol žlice gorčice. Dodamo nekaj šalotk,

koleščkov hrena, strok česna, kako papriko, lovrov list in nekaj peresc pehtrana. Zalijemo z močno zavretim kisom, ki pa mora biti popolnoma ohlajen. Na vrh kumaric damo 1 do 2 žlici olja in kozarce zavežemo.

Paprika z oljem. 5 kg paprike, zelene, sladke in mesnate, dobro operemo, odstranimo pecelj brez peščiča, tako da ostane lepo cela. Tako pripravljene paprike položimo v en in pol litra vrelega kisa, ki smo mu pridali 2 dcl olja, 12 dkg soli in 15 dkg sladkorja. Vre naj toliko časa, da spremenijo barvo in se vrhnja kožica nagubanči. Tedaj jih pobere-mo iz tekočine v skledo, nato ohlajene vložimo v kozarce s širokim vratom. Pod vratom jih potisnemo navzdol s križcem iz dveh šibic ali trščic in zalijemo z ohlajenim kisom, v katerem smo kuhali papriko. Tako vložene paprike so odličnega okusa, ne prekisle in se prav dobro prilagajo mesnim jedem.

Zelene paprike polnjene z zeljem. Lepe, zelene, zdrave paprike operemo, odstranimo jim peclje in seme in jih osušimo. Narežemo zelje kot za solato, posolimo ga in pustimo stati eno uro. Iztisnemo ga, napolnimo z njim pripravljene paprike in jih zložimo v kozarce, da stojijo pokonci. Kozarce napolnimo z vinskimi kisom. Zelo dobro je, če damo med paprike na palčice narezane hrena. Kozarce zavežemo in shranimo. Ker paprike kis upijejo, ga moramo od časa do časa dolivati, drugače se paprike kaj rade pokvarijo.

Zelene paprike v soli (za polnjenje paprik). Paprike operemo in odstranimo peclje in seme. V vsako papriko damo po eno kavino žličko soli. Zložimo jih v glinast lonec, pritisnemo z deščico in obtežimo s kamnom ali utežjo. Po preteku 2—5 dni zložimo zmečkane paprike v kozarce. Polijemo jih z vodo, ki so jo izločile, kozarce zavežemo in jih spravimo v zračen, hladen prostor. Pred uporabo jih moramo dobro oprati, da se izluži odvečna sol.

Solata iz zelenih paradižnikov in paprik. Nepoškodovane zelene paradižnike, ki v pozni jeseni več ne pordeče, si lahko spravimo za zimo. Zrežemo 1 kg takih paradižnikov na rezine, prav toliko sladke, zelene paprike, ji odstranimo seme, jo zrežemo na rezance in pridamo še pol kilograma drobno narezane čebule. Vse skupaj stresemo v večjo posodo in zmerno osolimo ter pustimo stati pol dneva. Nato odcedimo, premešamo, stresemo v kozarce in zalijemo z vinskimi kisom, v katerem smo pet minut kuhali žlico soli. Po vrhu polijemo za prst visoko stopljenega loja, ki se hitro strdi. To solato pozimi preplakemo z vodo in zabelimo z oljem.

Srbski ajvar. Tri večje modre jajčevce operemo, osušimo in spečemo na pekači v precej vroči pečici ali žerjavici. Na vsak jajčevce vzamemo pet velikih paprik, ki jih tudi spečemo na štedilnikovi plošči ali pekači. Še vročim snamemo kožico z lesenim ali srebrnim nožem, odstranimo peclje in seme. Nato stolčemo v kamnitem ali lesenem možnarju ali sesekljamo na leseni deski z lesenim nožem olupljene jajčevce ter paprike in 2—4 stroke česna. Kovinastih predmetov (nožev) ne uporabljamo, ker zaradi njih zmes počrni. Dodamo soli in popra, malo kisa in precej olja. Zmešamo, damo v stekleno skledo in lahko ponudimo. Ako ga hočemo shraniti za zimo, naložimo ajvar na gosto v majhne kozarce, zalijemo z oljem in dobro zapremo ali zavežemo.

Ukisan stročji fižol. Naberemo stročje, ki še nima razvitega semena in brez nitk. Na obeh koncih ga obrežemo. Obrezanega dobro operemo, ga pred vlaganjem prevremo, osušimo in ohladimo. Za začimbo pripravimo trtno listje, ki ga operemo. Najprimernejša posoda je srednje velik sodček, ki je v navadi za kisanje zelja. Na dno dobro pomitega naložimo plast trtnega listja, nato plast natrosimo fižola, ga dobro stlačimo in posolimo. Na 5 kg fižola vzamemo 100—150 g soli. Na prvo plast fižola pride zopet nekaj trtnega listja, nato zopet fižol itd. Na vrhu pokrijemo z listi. Če ni dal fižol dovolj lastnega soka, da bi bil z njim prelit, dolijemo prekuhane in ohlajene slanice v prej naznačeni raztopini. Polno posodo obtežimo kot kislo zelje in fižol tudi tako oskrbujemo.

Stročji fižol v razredčenem kisu. Zelenemu stročju z nekoliko razvitim zrnjem porežemo konce in odstranimo niti. Deset minut ga ku-

180 let ravenskih fužin

hamo v slanici, nato ga stresemo na rešeto, da se voda odcedi, potem pa v skledo in ga polijemo s kisom. Drugi dan zložimo stročje v steklenice in ga zalijemo s takole vodo: na en liter zavrete vode dodamo en četrt litra vinskega kisa, žlico soli, žlico celega popra in na listke narezano čebulo, korenje, peteršilj, nekaj strokov česna in druge zelenjave po okusu. Tekočina mora docela pokrivati fižol. Ako bi je bilo premalo, jo je treba ponovno pripraviti z vsemi navedenimi dodatki. Na vrhu zalitega fižola še nalijemo za pol prsta visoko stopljenega loja ali olja in ko se ta strdi, kozarec zavežemo. Kadar uporabljamo vloženi fižol, ga najprej odcedimo in kuhamo v vodi; ako je bila tekočina prekisla, ga moramo najprej nekaj časa namakati v vodi. Tako konzerviran fižol lahko pripravimo na vse načine, tudi v solati.

Fižol kuhan v sopari. Lep, mlad stročji fižol očistimo in zrežemo na manjše kose ali vsaj na polovico. Potem ga stresemo v slan krop in ga na pol skuhamo, odcedimo, oplaknemo z mrzlo vodo in pustimo, da se posuši. Nato napolnimo kozarce s fižolom in ko se je fižolova zavrelca shladila, jo vlijemo na fižol, tako da stoji prst visoko nad njim. Zavežemo s pergamentom in kuhamo v sopari eno uro.

Slive v vinu. V petlitrski kozarec naložimo zdrave in odbrane, sveže slive. Polijemo jih z en in pol litrom dobrega, belega vina in posujemo z 1 kg sladkorja in jih pustimo postati do 2 uri. Nato sok odcedimo, ga prekuhamo in ponovno zlijemo na slive. Pred tem moramo kozarec s slivami segreti, da ne bi počil. Ta postopek se ponovi tri dni zaporedoma. Če se vino pri prekuhavanju vkuha, ga še malo dodamo, da se slive pokrijejo s tekočino. Po tretjem prelivanju kozarec dobro zavežemo s čistim platnom ali pergamentom. Hranimo jih na suhem mestu.

Češpljeva mezga. Prav zrele, čisto oprane in osušene češplje razpolovimo in jim odstranimo koščice. Kuhamo jih brez vode v veliki kozi, da razpadejo in se spremene v prav redko tekočino. Se vroče pretlačimo skozi sito. Pretlačeno tvarino sthamo in vzamemo za vsak kilogram 20—25 dkg sladkorja. Mezgo ob nenehnem mešanju kuhamo dalje in ko se je začela gostiti, ji primešamo sladkor in kuhamo potem še 20 minut.

Kutinov sir. Kutine olupimo, odstranimo jim seme in jih razrežemo na krljke. V posodo damo vodo, v katero stisnemo sok dveh limon ali temu ustrežajočega sadnega kisa. V tej vodi pustimo kutine nekoliko časa, nato jih s penarico poberemo in damo v drugo kozico, v katero smo prilili malo vode. Pokrijemo in kuhamo pri šibkem ognju. Mehke kutine pretlačimo skozi sito ter damo na 1 kg pretlačeni 80 dkg sladkorja. Nato kuhamo dalje med neprestanim mešanjem, dokler se ne zgosti. Gotov sir nalijemo v oblike, katere smo prej namočili v vodi in pustimo, da se strdi. Drugi dan zvrnemo trdi sir na papir, posipan s sladkorno sipo, razrežemo ga v poljubne kosce in pustimo, da se popolnoma osuši. Spravimo ga v steklenice ali kartonasto škatlo.

Marelična mezga. 1 kg prav zrelih marelic zvečer olupimo, jih razpolovimo, potresemo s 30—40 dkg sladkorne sipe in jih pustimo čez noč stati. Drugi dan jih kuhamo na močnem ognju ob neprestanem mešanju kakih 15 minut, ako so zelo sočne nekoliko več. Dobro je, da ne kuhamo preveč mezge naenkrat, ker se rada pripali. Ko jo odmaknemo, mešamo dalje v posodi z mrzlo vodo, dokler se ne razpuste vsi koščki. Ohlajeno spravimo v kozarce in dobro zavežemo. Tako pripravljene marelice ohranijo ves svoj aroma.

J. M.

- Vse, kar je storjeno iz namena socialnosti in za koristi skupnosti, je **trajno**
- Vse, kar je osnovano na ozkih, zgolj egoističnih težnjah, je **minljivo**
- Kar pa je povzročeno iz zavisti, pa je **slabo**, če je trajno ali če je **minljivo**

Letos julija je poteklo 180 let, ko je bila prvemu obratu Jeklarne na Meži (takrat še v Črni) podeljena koncesija za postavitev kovaškega kladiva na paro. To je nekak datum začetka Jeklarne na Ravnah. Kmalu potem so dobili še koncesije za peči za izdelavo jekla — tako imenovane pudlovke (zadnji dimnik pudlovk smo podrli letos v maju) — in za valjarno. Leta 1870 so vpeljali povsod kurjavo na plin. Tedaj so začeli izdelovati kvalitetno jeklo v loncih-topilnikih. Leta 1881 so začeli izdelovati jeklo v martinovki. Jeklarne je stalno dobivala na ugledu in je dosegla nekak višek v letih 1900—1910.

Medtem, ko so v začetku izdelovali lopate, motike in slično, so počasi prehajali na izdelavo kvalitetnega jekla. Od

Franjo Baš:

V času ko so Turki odšli

Leta 1683 so Turki oblegali Dunaj, kjer so utrpeli hud poraz. Porazu pri Dunaju je sledilo avstrijsko prodiranje v Srednje Podonavje in na Balkan, ki mu je sledila prestavitve avstrijsko-turške državne meje s podravskega nižin na vzhodu od sedanjega Medžimurja in iz zahodne Slavonije v Srem ter v Bosni na Savo. Z mejami na bosenski Savi ter v Sremu se je Turčija tako oddaljila od slovenskih dežel, da je turška nevarnost prenehala in da ni Slovenija doživela turških vpadov nikoli več.

Od tedaj je minilo nad 270 let. Namesto sedanjih industrij v Mežici, na Ravnah in Slovenjem Gradcu ter elektrarn v Dravogradu in Vuzenici so bila takrat pokrajinska središča trgi s sejmi in gradovi s sodišči na Ravnah, Dravogradu, Radljah, Vuzenici ter mesto Slovenj Gradec. Namesto železnice Maribor—Prevalje je tekla cesta na levem bregu Drave iz Maribora čez Radlje in Dravograd v Labot ter dalje v Velikovec in v Laboško dolino. S severnega Koroškega in Gornjega Štajerskega so tovorili in vozili izdelke, zlasti železne k Dravi pri Dravogradu, jih tam nalagali na splave in po splavih izvažali na vzhod v Maribor, Ptuj in dalje. Prav tako so tudi prebivalci Mislinjske in Mežiške doline svoje pridelke, mast, kože, med in vosek vozili v Dravograd, od koder so jih splavi prevažali dalje na vzhod. Mostu Dravograd še ni imel, temveč samo brod. Pač pa sta Mežiška in Mislinjska dolina uvažale po cesti ob Dravi žito in vino, ki so ga vozile karavane z volj pod vodstvom voznikov podjetnikov na konjih, kot je bil n. pr. samosilniški Ožbolt, gornji Kotnik iz okolice Raven. Drugače pa so bili konji le redki in so med živino prevladovali volje, krave, svinje in zlasti številne ovce. **Krompir je še neznan, koruza se prvič omenja leta 1701**, a vinogradi so bili v okolici Radelj. Od žit so mlátili vsaj še ječmen na prostem pri kopah ali ostrvah in ne na gumnu pod streho. Za zajtrk in večerjo so uživali največ zelje, drugače pa je obstajala hrana iz močnikov, kaše, fižola, črnega kruha in ovčevine. Praznična moška obleka je bila iz surovega sukna, delovna iz ruvanega, perilo iz belega, ženska praznična obleka iz belega ali barvanega platna.

Kmetje in tržani so kot graščinski podložniki prejeli posestvo v dedni zakup s pogodbo z graščino. Po smrti kmeta ali tržana, pri predaji ali prodaji posestva nasledniku je graščinski valpet, včasih tudi sosedje, pregledal premišine in nepremičnine na posestvu ter sestavil posestno inventuro, ki je dajala graščini pregled o stanju vsakega podložniškega posestva. Plačilo kmetov za take preglede je bil eden od najvažnejših dohod-

kraja so dobivali surovine iz bližnjih koroških plavžev, ko so ti ugasnili, pa iz Donawitza. Pudlano jeklo je zaslovelo daleč naokrog in so ga izvažali v Palestino, Perzijo, Indijo ter tudi v Južno in Severno Ameriko. Sloves so dobila tudi ravenska orodna jekla, jekla za vzmeti, za vrtnanje kamna, za kose itd. Kot pogonski vir je v glavnem služila Meža, premog za generatorje so dobivali iz Leš in iz lastnega premogovnika na Holmcu.

To je mera tistih časov.

Knjiga »Industrializacija Mežiške doline« popisuje zgodovino Jeklarne na Ravnah do vseh podrobnosti, zato tu dovolj.

Kaj je naša tovarna danes, vemo in vidimo. V njeno zgodovino je zapisan največji napredek.

kov graščinskih nameščencev. Posestni inventuri je sledila kupna pogodba med graščino in posestnikom, ki je bila temelj, s katerim si je graščina od novega posestnika zagotovila višino dajatev, redno obdelovanje zemlje, ustrezno vzdrževanje stavb in orodja, nadzorstvo nad življenjem posestnikovih potomcev, mirno sožitje s sosedi, pošteno in pobožno obnašanje ter zadovoljitev dedičev. Graščina je posestvo prodajala potomcem v dosmrtni zakup, ki je bil vezan na izpolnjevanje obveznosti iz kupne pogodbe. Slabo gospodarstvo, zadolžitev in prodaja imetja, ki je bilo od dedičev, so pripeljali 25. januarja 1693 do odpusta Tomaža Mihaela s Praznikovega posestva, ali neplačevanje dolgov in premajhna skrb za vzdrževanje poslopij 1. aprila 1694 do odpusta Gregorja Dovnika. Graščina pa je z odpustom s posestva zelo rada grozila zlasti pri spolnih prekrških izven zakona ter pri slabem ponašanju do graščinskih nameščencev.

Prevzem posestev se je vršil po dednem pravu v moškem kolenu. V duhu takratnega časa ženska ali vdova ni mogla voditi posestva brez gospodarja, se pravi brez moža. Tako je dobil posestvo s kupno pogodbo od graščine po starem ali umrlem očetu sin ali pa možki, ki je poročil vdovo ali hčer. Oče je mogel uspešno postaviti graščini predlog za razdedinjenje sina, če je poročil žensko, ki je bila po njegovem mnenju slaba gospodinja. Zaradi tega so otroke dejansko poročali starši. Kadar ni sin sledil očetu, je vdova predlagala graščini za naslednika svojega ali hčerinega ženina, ki je posestvo prevzel; ali pa je prevzela posestvo sama z obveznostjo, da bo v določenem času imenovala moža, ki bo novi posestnik. Marinka Ivanuš pa si je 4. marca 1695 premislila in namesto že imenovanega Luke Komperca, ki da je bolan in za delo malo poraben, predlagala Jožefa Završnika. Tudi imenovani naslednik si je na graščini premislil, češ da vdova, to je njegova nevesta, ne zna gospodariti, nakaar ga je ta z graščine napodila. Vendar sta se pod vplivom graščine končno le dogovorila, da bosta oba skupno gospodarila na posestvu do jeseni, ko izplačata drug drugega; v tem času pa sta se sprijaznila in zmenila, da se po ajdovi setvi vzameta ter sta si na graščini obljubila medsebojno spoštovanje. Ilgo Lučovnik je določil ženina mladoletni hčeri Mariji in s tem tudi naslednika, da mu bo na posestvu pomagal, a ki mu ga bo prepustil po svoji lastni volji.

Novi posestnik je dajal staremu prevziteku navadno v hrani pri skupni mizi ter iz priboljškov v žito, živini ali zemlji; Matija Lužnik je n. pr. 19. novembra dobil hrano in na leto en mernik pšenice, rži, ajde in ovsa,

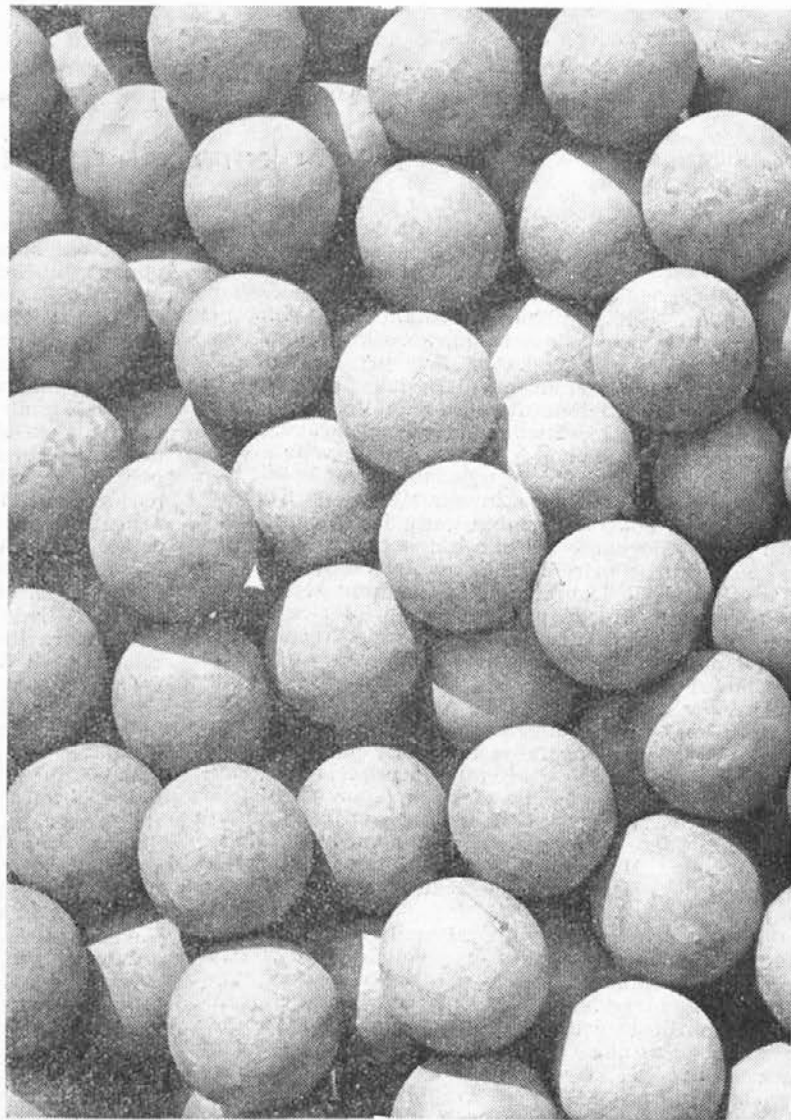

pol mernika prosa in fižola ter krmiljenje dveh juncev, štirih ovc in ene svinje. Redkejši so bili primeri, da se stari enkrat ali takoj izplačajo in spravijo iz doma, kot je bilo 23. januarja 1696 pri Ožboltu Piešivčniku, ki je staremu dal 20 forintov in z ženo ter otroki, kot do Jurjevega, nakar je moral od hiše. Zalostno je bilo z otroki, ki niso prišli na posestvo ter so postali pastirji, hlapci in dekletke. Neznani so primeri, da bi bil novi posestnik v kupni pogodbi zadolžen n. pr. s prehrano slaboumne svakinje, skrbstvom za bolanega svaka ali z vzgojo otrok iz prvega zakona. Pač pa so bile zelo pogoste obveznosti, da bo pogreb starega čimbolj časten. Preužitek je bil najbolj pogosti vzrok za tožbe med podložniki, zlasti ob slabih letinah, ko kmetom ni bilo mogoče izpolnjevati obveznosti iz kupnih pogodb. Pravdam zaradi preužitka so sledile pogoste pravde zaradi meje in z mejnimi spori so bile navadno zvezane tožbe o žaljenju časti, kjer so bili vsi poklici, zlasti pa še tržani izredno občutljivi, in ki je trpela zaradi zmerjanja, pri čemer je bila najbolj žaljiva psovka »nesnaga« (Schelm). Kazni za žaljenje časti so bile denarne in zaporne. Gostilniški pretepi n. pr. na lepo nedeljo in po zaključenih kupčijah so se kaznovali z globo za kaljenje javnega miru in s poravnavo med strankami pri četrti vina, kjer je stranki navadno spravil valpet ali pa tudi kaka obema strankama znana moža. Kazni s pretepanjem izven doma je graščina sicer kaznovala, vendar so bile navadne: mojster je telesno kaznoval pomočnika, pomočnik vajenca, posestnik voznika, ki je nedovoljeno vozil po njegovem svetu, ali gospodar pastirja, ki ni ugnal živine pred mejo. Doma je bil gospodar pravi gospod nad vsemi pod njegovo streho ter je bil pretep domača kazen tudi za starejše; n. pr. Jurij Breznik je 17. decembra 1698 s palico kaznoval poročenega sina in snaha. Graščina do domačih pretefov ni zavzemala določene stališča, kot je razvidno n. pr. iz razprave o zakoncih Druk iz okolice Labota 1698. Možja Matica, ki ženi ni bil zvest, je žena tožila, da mu je ušla, ker slabo gospodari, popiva, jo pretepa in ji grozi, da jo bo ubil. Mož se je izgovarjal, da je res med vožnjo žita v Velikovec popil polič vina. Ker ga je pa za to žena brezčastno in surovo oštevala, ji je zagrozil, da jo bo ubil, ker jo oštevala, si je tako grozljivo hotel odvaditi od neprimerne početja. Graščina ga je zadolžila, da mora ženo zopet vzeti k sebi, ravnati z njo spodobno in je ne ogrožati s palico in udarci, ker bo drugače izgubil posestvo; ženi pa, da mora vinjenemu možu odpustiti ter ga ne sme nespodobno oštevati. Če pa se ne bosta ravnala po teh naročilih in bi zopet prišla na graščino z neresničnimi ter nepotrebnimi tožbami, bosta zaprta oba tri dni. Sorazmerno redke so bile tatvine, ki so se kaznovale mnogo strožje, če je bila oškodovana graščina, kakor pa če je bil oškodovan kmet ali tržan.

Zalostno poglavje v življenju Mežiške, Mislinjske in Dravske doline so bili nezakonski otroci. Velika in malo rodovitna peščena posestva v hribovju so terjala za obdelovanje številno delovno silo, hlapce in dekletke, ki niso imeli gospodarskih možnosti za sklenitev zakonov. Poleg poslov so imeli razmerje z deklami tudi kmečki in trški posestniki. Pri brezpravnosti nezakonskega otroka je bil nad vse težek položaj nezakonske otročnice, ki je bila odvisna od dobre volje posestnika, pri katerem je služila; razen, kjer je bil nezakonski oče posestnik in ji je v otročji postelji pomagal, kot n. pr. Primož Jesenko, ki je Mariji Stražišnik za čas dojenja njegovega nezakonskega otroka posodil molžno kravo ter ji dal nekaj mernikov žita. Graščina je nastopala proti skrivnim in javnim razmerjem z globami hlapcev, globami in grožnjami odpusta s posestva pri posestnikih, javno telesno kaznijo ali z izpostavitvijo v železje vkovanega skozi tri nedelje pred samostanskimi vrati v Radljah, če se je greh izvršil pod samostansko streho.

Duhovna bolezen XVII. stoletja, vera v čarovništvo, to bolešno iskanje škodljivih prirodnih sil v bližnjem sočloveku, je bilo razširjeno tudi v Mislinjski dolini in na zahodnem Pohorju. S čarovništvom so razlagali zlasti nesrečo v živinoreji, v prvi vrsti izostanek mleka pri kravah. En nosilec takega čarovništva naj bi bil Valentin Mlač-

Jeklene krogle za mletje cementa in rud.

nik, mož s svojevrstnim pogledom ali izrazom oči, iz okolice Slovenjega Gradca, ki je dvakrat iskal zadoščenje pred obdolitvami čarovništva od sosedice Uršule Nedvedove. Ko je šel 19. avgusta 1694 čez Nedvedovo dvorišče, mu je Nedvedka sporočila, da od tega dneva njene krave ne dajejo več mleka. Po izpovedi priče Ožbolta Matevža ga je obiskal Mlačnik na binškošno sredo; med razgovorom Nedveda z Matevžem je Matevževa dekla gnala mimo njiju krave, ki od tedaj naprej niso več molzle. Nekoliko drugače je podajal Mlačnik na binškošno sredo; med razgovorom Mlačnik hodil mimo njegove hiše, nakar ni živina hotela tri dni jesti. Vendar je Črnko molzel vso živino, tako da ne ve, ali ni hotela živina jesti zaradi začaranja ali pa zaradi hudega pogleda Mlačnikovih oči. Čez dve leti sta bila Mlačnik in Nedvedka zopet na graščini zaradi Mlačnikovega čarovništva. Tožnik Mlačnik je izpovedal, da mu je toženka rekla med drugim: »Kadar greš čez moje dvorišče, gre s teboj vse naše mleko. Nikdo drugi ni kriv, da smo brez mleka, kot ti, ki si me v zadnjih sedmih letih spravil ob štiri krave!« Obtožena Nedvedka je priznala, da je Mlačniku govorila: »Sosed, lahko hodiš po našem dvorišču; samo bolj pošten moraš biti kot si bil doslej, da ne bo šlo naše mleko s teboj.« Ne ve za nobeno drugo čarovniško žensko kot za Mlačnico in nikdo drugi ne more biti kriv, da dajejo njene krave kri in da je prišla ona ob kravo. Na dan Petra in Pavla so šle Nedvedove krave domov mimo Mlačnikove hiše in že isti večer niso imele več mleka. Ko je Nedved kupil kravo, je imela osem dni pravo mleko, dokler ni neko sredo Mlačnik nosil čez Nedvedovo dvorišče v mlin. Mlačnik je bil oproščen zaradi pomanjkanja dokazov. Nesrečna pa je bila Marjeta Božič, ki jo je obdolžil čarovništva Janez Uršnik od Sv. Daniela nad Dravogradom, ker je našel sedemkrat na svojem — nekdanj Božičevem — dvorišču sumljiv znak iz saj zgorele noge, ki so bile pomešane s svincem in drugimi neznanimi primesmi. Po nasvetu sosedov je sumljivi znak zažgal

na štoru drevesa, ki ga je posekal že gotovo umrli človek. Tretji dan za tem pa je prišla Božička k njegovemu hlapcu Jožefu, ko je pasel vole in ga vprašala, zakaj ste zažgali znak in ali bi ne bilo bolje, da bi zažgali mene? Pri tem je pokazala na obraz, kjer je imela nad in pod očmi temno kovinsko ploskev. Hlapec Jože je svojo izjavo ponovil pod prisego, nakar je graščinsko sodišče v Radljah ugotovilo, da niso bile Božičkine besede samo nad vse sumljive, temveč tudi zločinske. Zaradi tega jo je vrglo v zapor in tretji dan predalo deželskemu sodišču za nadaljnjo razpravo in v redno postopanje.

Razmerje med graščinami ter podložniki je bilo napeto navzlic vsem obveznostim v kupnih pogodbah. Ožbolt, spodnji Kotnik pri Ravnah ni plačal niti globe, ki je bil na njo obsojen, niti se ni odzval vabilu, da pride v graščino. Janez Karn se je upiral tlaki, ko se je zoperstavil valptovemu ustmenemu in temu sledečemu pismenemu ter pečatnemu naročilu, da mora voziti macesne, ki jih je zvozil šele, ko mu je graščina zagrozila z odpustom s posestva. Janže Marič bi moral za tlako voziti kamnite plošče iz Ivnika za lekarno v Radljah, česar pa ni storil, temveč je dva ali še več dni posedal po trgu ter ni šel k maši niti na binškošti! Radeljski tržan Matevž pa je zabavljaj graščinskemu pisarju na trgu, da bo prodal posestvo, ker ni več nobene pravične in poštene gosposke. Zaradi tega je bil zaprt, kaznovan s tremi forinti ter izpuščen na priprošnje spovednika in po objubi, da bo vnaprej spoštoval gosposko kot se spodobi.

Prihodnjič pa »Turške šance«.

Nevoščljivost tudi iz zdravstvenih vidikov ni dobra, ker se pretiranemu nevoščljivcu lahko voda zapre.

Ptički enkrat pojo,
rožice enkrat cveto;
moje življenje
je ravno tako...

Dr. Julij Felaher:

JANEZ MILONIK-KOREN

Starosta koroških planincev

(Ob njegovi 83-letnici)

Medtem je mož umrl in je to tudi njegova osmrtnica.

5. oktobra 1953 sva s Francetom Aichholcerjem, znanim koroškim šolnikom, obiskala v Štebnu pri Bekštanju starosto slovenskih koroških planincev, Janeza Milonika, kateri živi pri svojem sinu Filipu, župniku v Štebnu, okraj Beljak. Več desetletij se s Korenovim očetom nisva videla. Vzlic njegovim 82. letom je še vedno živahne in vesele narave, kakor smo ga poznali študentje iz Ziljske doline v dobi pred prvo svetovno vojno. Bil je ugleden gospodar pd. Korenove kmetije v Zahomcu, imenovali smo ga Korenov oče. Slovel je tedaj kot vzoren gospodar in konjerejec ter odločen Slovenec. Ni bilo slovenskega shoda, ne igre, ne kulturne prireditve in manifestacije, da bi se je ne bil udeležil. Dobro imam v spominu še razglednice-fotografije Korenovega očeta in Marice Vigele pd. Pipove Mojce iz Zahomca — oba v prekrasni ziljski narodni noši, ki jih je pred prvo svetovno vojno dalo v promet Politično in gospodarsko društvo koroških Slovencev v Celovcu, ter slike o obeh, ki so jih predavatelj na prosvetnih prireditvah s skioptičnim aparatom projicirali na platno kot predstavnika Ziljanov v narodnih nošah. Janez Milonik je pripadal oni skupini mož iz našega ljudstva, ki so v monarhistični Avstriji stali na braniku slovenstva v Ziljski dolini in na Koroškem. Kmečke hiše v Zahomcu, pd. Korenova, Abujeva, Hrepčeva, Kriglova, Pipova, Rihtikova, Štavarjeva in vse ostale so bile prave slovenske trdnjave.

Po prisrčnem pozdravu z Milonikom je ta takoj uganil namen mojega obiska. Potegnil je listič iz žepa z mojim naslovom, ker sem ga po drugih že pred letom dni zaprosil za podatke o Ziljski podružnici Slovenskega planinskega društva: »Saj vam mora biti že itak vse znano iz ustnega izročila vaših stricev Antona in Janeza Varmuta, ki sta bila soustanovitelja Ziljske podružnice«. In razvil se je zanimiv pomenek o neposrednih vzrokih ustanovitve Ziljske podružnice, o njenih občnih zborih, o delu podružnice, posebno o markiranju potov in nakupu senožetij v Zajzeri, o načrtih nameravane graditve planinske koče »Krnice« v Zajzeri, o prvih funkcijah podružnice, posebno o predsedniku Francetu Grafenauerju in tajniku Alojziju Knafelcu, o zgraditvi in otvoritvi Milonikove koče na Zahomški planini ter o vzrokih, ki so ovirali razmah dela Ziljske podružnice itd.

*

Na tem mestu naj iznesem samo nekaj bežnih podatkov o Janezu Miloniku v zvezi z Ziljsko podružnico SPD, pri kateri je bil vso dobo njenega obstoja od leta 1900 do 23. februarja 1907 namestnik predsednika, in o njegovem prispevku za razvoj planinstva na Koroškem.

Janez Milonik je bil rojen 18. maja 1871 v Zahomcu, kjer je po očetu prevzel pd. Korenovo posestvo. Po ustanovitvi SPD se je začelo zanimanje za naše planine širiti tudi na Koroškem, kjer so bili poleg splošnih pogojev — boljšega spoznavanja slovenskih gor in utrditve ljubezni do njih — še prav posebno podani narodnoobrambni razlogi, ki so vzdramili najprej slovenske domačine in rodoljube v Beljaku in Ziljski dolini, da ustanovijo podružnico SPD. D. Oe. Alpenverein je namreč s svojim delom v slovenskem delu Koroške bil v tisti dobi nosilec nemške nacionalne ideje, ki jo je povsod očito poudarjal. Poleg tega pa so prelepi planinski pašniki in senožeti v vzhodnih Karnijskih Alpah, ki se razprostirajo južno Ziljske doline v ožjem smislu, t. j. od Podkloštra do Smohorja, in v Ziljskih planinah, z življenjem Ziljanov, posebno z njihovim kmečkim gospodarstvom tako tesno povezani, da je vsak domačin rojen planinec in ljubitelj gor. V neposredni bližini pa vabijo Julijske Alpe, katerih besednik je že tedaj bil po svojih prednikih Ziljan slovenskega rodu, dr. Julij Kugy (njegov rod izvira iz Lipe pri Podkloštru). Ni torej goli slučaj, da se je v Ziljski dolini ustanovila prva podružnica SPD na Koroškem.

Ideja o ustanovitvi podružnice v Ziljski dolini je izšla iz kroga članov tako imenovanega »Beljaškega omizja«, pod katerim nedolžnim imenom so se zbirali in organizirali Slovenci v Beljaku, da so prikrili svojo narodno in kulturnoprosvetno delo pred avstrijsko policijo in nemškimi šovinisti. Na čelu teh za planinstvo navdušenih oseb je bil Alojzij Knafelc, duša prve koroške planinske organizacije. Med iniciatorji je bil tudi naš jubilar Janez Milonik.

Dne 18. januarja 1900 je pripravnici odbor sklical ustanovni občni zbor podružnice v Borlje, v zapadni obmejni občini v Ziljski dolini. Od navzočih je takoj pristopilo k podružnici 16 mož, ki do tedaj še niso bili člani SPD. Med temi so bili France Grafenauer, Janez Milonik, Franc Kriegl, posestnika sin v Zahomcu, Ivan Flašberger, posestnika sin v Veliki vesi in Anton Varmut, kmetovalec v Limarčah, občina Brdo, Matija Kuess, župnik in dekan na Trbižu ter večje število župnikov na slovenskih farah pri Zilji. Na tem ustanovnem občnem zboru je bil za dobo treh let izvoljen podružnični odbor: načelnik France Grafenauer, deželni poslanec v Mostah, občina Brdo, njegov namestnik Janez Milonik pd. Koren, posestnik v Zahomcu, tajnik in blagajnik Alojzij Knafelc, železniški adjunkt v Beljaku, kateri je bil že prej član SPD, odbornika prej navedeni Matija Kuess in Josip Svaton, župnik na Strmcu,¹ slednji je bil tudi že prej član SPD. Sprejeta so bila pravila Ziljske podružnice SPD, njen sedež je bil v Ziljski Bistrici. Pravila je deželno predsedništvo v Celovcu dne 17. junija 1900 potrdilo.

Do konca leta 1900 je Ziljska podružnica štela že 34 rednih članov, med njimi Ivana Hohmillerja, žel. uradnika v Beljaku in predsednika »Beljaškega omizja«, dr. Ferda Milerja, poznejšega odvetnika v Celovcu, Franca Janaha, poštarja in gostilničarja v Bistrici na Zilji, Antona Zobca in Marijo Lapuš v Beljaku, Josipa Cvenka, kovača v Ločah, Zdravka Zwittera, sirarja, in Andreja Vigeleta, posestnika v Ziljski Bistrici, Vekoslava Progarja, umetniškega podobarja, Franca Sadnikarja, trgovca, in Ivana Turka, trgovskega pomočnika v Celovcu, Gregorja Einspielerja, deželnega poslanca in župnika v Podkloštru.²

Od vseh teh 34 rednih članov živijo danes še Milonik Janez v Štebnu, Ivan Hohmiler v Mariboru, dr. Ferdo Miler v Ljubljani in Anton Pelnar, župnik v Št. Štefanu v Ziljski dolini.

Po ustanovitvi Ziljske podružnice se je Janez Milonik kakor ostali člani odbora lotil propagande za novo podružnico, širil zanjo zanimanje, posebno v občinah Straja ves in Ziljska Bistrica, in pridobival člane.

Prvi redni občni zbor podružnice je bil 6. februarja 1901 v Ziljski Bistrici. Tisti dan je zapadel tako visok sneg v Ziljski dolini, da se predsednik podružnice, France Grafenauer, ni mogel udeležiti občnega zbora. Zato ga je vodil podpredsednik Janez Milonik. Mlada podružnica si je stavila na občnem zboru veliko načrtov za bodoče delo. V poročilu o delovanju osrednjega odbora SPD za VIII. društveno leto 1900, podanem na občnem zboru osrednjega društva 15. marca 1901, je bilo rečeno glede Ziljske podružnice sledeče: »Kot važen dogodek in veliko pridobitev je omeniti ustanovitev Ziljske podružnice na Koroškem...« »Podružnica šteje že sedaj 41 članov. Pod spretnim vodstvom odborovim pa je tudi že mnogo delovala.«³

Leta 1901 je Milonik na lastno pobudo in na lastne stroške zgradil na Zahomški planini lično kočo, namenjeno planincem in letoviščarjem. Koča, ki se je imenovala »Milonikova koča«, je bila z vsem preskrbljena; imela je 4 sobe, v vsaki sobi 2 postelji, kuhinjo in jedilnico. Eno od teh sob je Janez Milonik namenil izključno za člane SPD. Koča na Zahomški planini je imela zelo ugodno lego. Tam je bil lep razgled na gorske velikane, posebno na Višarsko stran in je bila od tam odprta pot na Ziljske in Kanalske planine. Iz Ziljske Bistrice je bilo 3 ure pešhoda do koče, iz železniške postaje v Žabnicah v Kanalski dolini 2 in pol uri, od koče na Ojsternik (2035 m) pa 1 uro.

Dne 15. avgusta 1901 je bila koča slovesno otvorjena. Otvoritev se je razvila v veliko narodno manifestacijo Slovencev iz Ziljske doline in Beljaka. Navzočih je bilo 150 oseb, med njimi odposlanec osrednjega odbora SPD iz Ljubljane Miha Verovšek. Tajnik Ziljske podružnice, Alojz Knafelc, ki je pridno fotografiral razne prizore na slavnosti, je pripeljal iz Beljaka močno zastopstvo Slovencev, članov »Beljaškega omizja«. Med temi so bili predsednik omizja Ivan Hohmiler, planinec Dionizij Spitzer in druge člani podružnice. Na vrhovih so plapolale slovenske zastave in pokali so topiči. Domači fantje in dekleta v ziljskih narodnih nošah so nastopili s pevsko prireditvijo. Otvoritev so se udeležili tudi slovenski lovci pri Zilji

¹ Planinski Vestnik (Pl. V.) VI 1900, 1, str. 9, 10.² Pl. V. VI 1900, 2, str. 30, 4, str. 64, 5, str. 80, 8, str. 128, 9, str. 196; »Mir« XIX 1900, 5, str. 2.³ Pl. V. VII 1901, 3, str. 39, 40, 44; »Mir« XX 1901, 8, str. 31.

SVINJE IMAMO TAM...

Ko sem nekega jutra — menda edini lepi dan letošnjega poletja — švedral nekam proti gori, so me prehiteli brhke žene in dekleta. Samo zdravje in sama vedrost, kakor bi šle na raj! Pa vse s srpi v rokah! To jih bodo veselili, kamor gredo pomagat! Te prhe bodo pomendrale vsako njivo v pol dnevu, pa še smeh bo cingljaj.

Ni bilo treba vprašati, pa kar tako zineš: kam pa greste, ravenska dekleta...? »Pomagat, pomagat... tudi ti bi lahko šel...«

Kako veselo »dobro jutro«: pomoč kmetu, ki mu letos vreme zeva, lep odnos fužinarskega ljudstva, odraz dela in zdravja, pa še kako rebro za pozimi! Naše ljudstvo je tako: deklati! Nikoli ni zaždelo v personalih, delo ga je plemenitilo in stik z deželo. Tako in predvsem tudi naše žene in dekleta! Ko je še vse spalo, so se že bliskali lakti gospodinje ob drobnih hlevih, kjer je vedno tudi kaj cvililo, da bo imela družina tudi tako veselje in da bo kdaj bolj zadišalo na mizi, ali pa so šle ob takih delih deželi v pomoč.

Šli smo širok korak naprej in skrb delovnega človeka za obstanek je manjša. Moderna in svetla bivališča sprejemajo vedno več ljudi, bojazen pred brezposelnostjo je izbrisana, standard delavskih družin raste. Veder in zdrav odnos do dela pa je ostal. Veliko delajo te naše gospodinje in dekleta, vse nekaj vrta, kakor dopušča zdravje in številčnost družine. Tudi cvili in kokodajša še ponekod vkljub parketom in svetlejšim oknom, pa še pomagat grede! Tako tudi po industrijskih središčih ne čakamo samo, kdaj bo kdo kaj odkod prinesel, da bomo kupili, temveč po možnosti in za lasten dobro sami drobimo zraven. Za družine je to dobro in za domovino ter povsod na svetu najdemo to, kjer so le dane možnosti. Pametno je zato, da smo od gradnje velikih personalov prešli tudi na gradnjo lastnih malih hišic, kjer predpis ne bo zbrisal srčni gospodinji pravice do cviljenja, če bo to želela. V svoje lastno veselje, za dobro družine, ko bo na mizi večkrat zadišalo po lastnem pridelku ter v korist domovini, ki je gospodarsko vselej tako močna, kolikor so močni njeni veliki in tudi njeni mali proizvodni viri.

»Svinje imamo tam, kjer jih na Ravnah nimamo kje imeti...« so še rekly ter šle v veselem koraku in zvonkem smehu naprej na deželo.

Jaz, ki bi svinje lahko samo še jedel, sem čestital temu zdravju koraka in volji fužinarskih žena. Ka-

s puškami. Janez Milonik je žel pohvalo in priznanje, ki sta mu jo izrekla v svojih govorih zastopnik osrednjega odbora SPD Miha Verovšek in tajnik Ziljske podružnice Alojzij Knafelc, poudarjajoč njegovo razumevanje za potrebe slovenske turisticke na Koroškem in zaslugo, da je ustvaril v Ziljskih planinah novo prijetno planinsko zavetišče in narodno postojanko.⁴

Drugi redni občni zbor podružnice je bil 27. julija 1902 na Višarjah, katerega je vodil načelnik France Grafenauer in na katerem se je sklepalo o nakupu 28.000 m² velike senožeči v Zajzeri za zgradbo planinske koče in restavracije podružnice, katera naj bi se imenovala »Krnica«. Še istega leta pa je bil izredni občni zbor podružnice v Beljaku, na katerem se je odobrila nakup zemljišča v Zajzeri za 2250 kron. Obeh zborov se je udeležil podpredsednik Janez Milonik, ki si je poleg Alojzija Knafelca mnogo prizadeval, da je bil izvršen ugoden nakup pripravnega zemljišča v Zajzeri in da se je začelo z zbiranjem prispevkov-daril za zgraditev koče »Krnica«.⁵ Tako najdemo n. pr. med izkazanimi darovi za planinsko kočo v Zajzeri po poročilu »Planinskega Vestnika« X. 1904, 3, str. 40 med drugimi zbirko Janeza Milonika-Korena, posestnika iz Zahomca v znesku 37 K 60 v.

V letu 1902 je Ziljska podružnica zaznamovala pot iz Zabnic na Zahomsko planino in postavila potrebne kažipoti, kar je privabilo turiste iz Kanalske doline na obisk Milonikove koče in Ojsternika. Tudi za izvedbo te markacije gre Janezu Miloniku zasluga.

*

S tem sem zelo nepopolno orisal delovanje jubilaranta Janeza Milonika, ki ga po pravici štejem med prve pionirje turizma v Ziljski dolini. Da započeto delo v Ziljski podružnici ni zavzelo večjega razmaha, ni krivo samo pomanjkanje zadostnega števila delavcev na polju slovenskega planinstva za tako obsežno področje, kakršno je imela podružnica, in pod katere delovno območje, je tedaj spadala tudi še Kanalska dolina, temveč v veliko večji meri nasprotovanje in ovire, na katere so člani Ziljske podružnice naleteli pri avstrijskih, slovenskem turizmu nasprotujočih oblasteh, posebno glede nameravane zgraditve planinske koče »Krnica« v Zajzeri. »Najbolj me boli, da nismo uspeli postaviti planinsko kočo in restavracijo »Krnica«, mi je rekel Milonik ob slovesu v oktobru 1953. Prva svetovna vojna je lep načrt docela pokopala. Nova državna meja med Avstrijo in Italijo, ki je bila

potegnjena skozi Zahomsko planino, ni samo slovenskemu turizmu v Ziljski dolini zadala smrtni udarec, ker je razpolovila vse druge slovenske planine v Karnijskih Alpah, tako da spada del iste planine pod Italijo, drugi del pa pod Avstrijo; slovenska postojanka — Milonikova koča na Zahomski planini je zgubila svoj veliki pomen. Krivična državna meja pa je poleg tega povzročila veliko škodo kmečkemu gospodarstvu slovenskih Ziljanov, kateremu so planinski pašniki in senožeči v pogledu živinoreje in konjereje nujno potrebni. Po krivdi Italije so slovenski kmetovalci v Ziljskih planinah utrpeli po prvi svetovni vojni veliko nepopravljivo gospodarsko škodo in so bili izpostavljeni neštetim šikanam in izkoriščanju s strani italijanskih oblasti, ker jim Italijani samolastno in brez odškodnine vsa leta sekajo v onih predelih planin, ki so padli pod Italijo, gozdove, otežkočajo na dotičnih planinskih pašnikih pašo in zahtevajo od vsake glave živine za pašo visoke pristojbine.

Janez Milonik mi je zelo potožil o teh gospodarskih težkočah, ki trajajo še danes in tarejo ziljskega kmeta, njega kot planinca pa bolijo kot pekoča rana, ki se nikoli ne zaceli; saj je poleg tega moral doživeti, da se je od njega ustanovljena postojanka za slovenski turizem na Zahomski planini obrezuspešila.

Toda tudi sicer usoda Janezu Miloniku v zadnjih desetletjih ni prizanesla. Tudi on se je z drugimi Slovenci nahajal na seznamu onih zavednih koroških Slovencev, katere so domači šovinisti in nacisti pod vodstvom vojnega zločinca Maier-Kaibitscha z družinami v aprilu 1942 prisilno selili s slovenskih domov. Odveden s Korenovc kmetije v Zahomcu v taborišče v Žrelcu pri Celovcu se je sredi aprila 1942 le po naključju rešil deportacije v Nemčijo. Pred nekaj leti pa ga je zadel najhujši udarec v življenju. Umrl mu je njegov sin, ki je bil prevzel Korenovo domačijo v Zahomcu in nadaljeval slovensko tradicijo te hiše, zapustivši ženo in mlade otroke, tako da je Korenovo posestvo sedaj brez gospodarja.

*

Planinska zveza je Janeza Milonika-Korena pred kratkim odlikovala za njegove zasluge in delo v času obstoja Ziljske podružnice SPD, kateri je bil soustanovitelj in prvi podpredsednik. S tem pa ni dalo samo priznanje zaslužnemu starosti slovenskih koroških planincev, ampak je s tem počastilo spomin na vse one že umrle zveste planince, člane Ziljske podružnice, ki so kot pionirji planinstva na Koroškem širili ljubezen do slovenskih planin in gor, budili in utrjevali pri slovenskem prebivalstvu na Koroškem narodni ponos, pri tujcih pa spoštovanje do Slovencev in njihove rodne grude ter zanimanje za prirodne lepote slovenske koroške zemlje. Obenem pa naj bo to odlikovanje zgled in pobuda za člane pred kratkim ustanovljenega Slovenskega planinskega društva v Celovcu za čim večji razmah dela slovenskih planincev na Koroškem.

kor v filmu so izginile v nebo za ovinkom.

Morda le še nismo tako zamožni, da bi mogli čisto opustiti take male proizvodne vire. Vsaj tam bi jih ne kazalo onemogočiti, kjer jih ljudje še sami želijo.

VELIKA ZAPOVED

Ni še povsod ob vodah betonskih korit in obrambnih zidov ter jih povsod še dolgo ne bo. Zato je tembolj nujno, da obrežja rek, potokov in hudournikov zarašča drevje in grmovje. Korenine take rasti so odlični vezni preplet in zaščita pred trganjem naraslih voda. Letos smo to marsikje videli. Kjer je varoval zaraščen breg, je dobro varoval, kjer tega ni bilo, je spodjedalo in je šla zemlja.

Opustiti moramo torej grdo razvado, da se brez vsake misli zaletavamo s sekiro in pobijamo ob vodah vse, kar se le da. Nasprotno: kjer obrežje še ni zaraščeno, bi morali za to posebej skrbeti in zasažati.

ŠE ENKRAT 600.000.000

Zadnjič smo zapisali o izdatnem naraščanju prebivalstva v Indiji. Sedaj so listi objavili podatke še o Kitajcih, ki jih je že sedaj 600 milijonov. Šest sto milijonov in šest sto milijonov je en tisoč in dve sto milijonov pod to goro zeleno-o-o-o-o...

Vsako leto je na tej ljubi zemlji kar za trideset milijonov več ljudi.

To si bodo zanamci še gledali drug drugemu v piskre.

Ivan Serajnik

Dopisniki ne delamo domovini prevelike usluge, kadar se izogibamo besede o vzorcih tudi duhovniškega stanu. Prej se dela s takim molkom nepotrebni vtis nekega potiskanja vere itd. Rojaki Slovenske Koroške iz Roža in Svaten, ki so prišli na pogreb sinu svoje zemlje, pa so lahko sami videli, da temu le ni tako.

V Svatnah pri p. d. Serajniku v St. Jakobu v Rožu — na zgodovinskih tleh Miklove Zale — je bil doma. Tam živijo ljudje pojoče govorce, viteških src in neuklonljive narodne zavesti. Nad tisoč let — malo so jim pustili vmes miru in sožitja — vztraja ta rod v prvi liniji sicer nenapovedane vojne narodnostnega pritiska v potenčnem razmerju 1:100, toda merjeno po ljubezni do svojega naroda dosledno in trmasto v razmerju 1:1, če ne za njih še več — in bo popustil takrat, kadar bodo popustili drugi, kajti večji narodi bi smeli imeti prednost samo v tem, da so prvi narodnostno bolj strpni in pošteni do narodnih manjšin.

Te dežele sin je bil. Ni je zatajil, povečal jo je.

V življenju srečamo Ivana Serajnika takole:

Kot mlad duhovnik je postal dvorni kaplan pri knezoškofu dr. Kahnu v Celovcu. Toda služba v salonih ni ustrezala njegovemu kmečkemu značaju in tudi ni poznal klečeplastva. Zapustil je to službo in šel na deželo med kmetjsko ljudstvo, kjer se je vsega daroval svojemu narodu. V guštanjski kroniki smo

brali o njegovi znameniti slovenski pridigi na birmo 18. julija 1903 v Prevaljah, kjer je bil kaplan. Bila je taka, do jo je zabeležila celo sosedna fara. Potem ga srečamo v šentanelški kroniki od 1907 do 1911. Uvedba slovenskega uradovanja na občini, zahteva slovenskega učnega jezika v šoli in vsestransko narodno-spodbudno delo so njegov nastop in njegova doba. V kroniko pa je zapisal na dan birme, da je »knezoškof dr. Josef Kahn spregovoril temu ljudstvu samo par nemških besedi — to je bilo vse, kar so verniki čuli iz ust svojega višjega pastirja...« Tako je zapisal Ivan Serajnik, ki je bil še večeraj kaplan pri njemu. V Kotlje je prišel 5. decembra 1914 iz Time-nic. Z njegovim prihodom začena kronika kotuljske župnije novo poglavje — od takrat je tudi slovenska. Eden prvih vpisov je tudi, da novi škof dr. Adam Hefter ni prav izbran, »ker je drugega deželnega jezika nezmožen. Dejstvo, da bivajo na Koroškem tudi Slovenci, se je zopet prezrlo in so dobili dušnega pastirja, ki ga ne bodo razumeli, on pa ne njih...« Tak je bil Serajnik narodno in tako si je upal zapisati v kroniko kljub in prav za vizitacije, ki so te knjige najprej pregledali. Koroški narodni hrast, vreden svojega rodu.

V Kotljah je bil 40 let. Dvakrat jih je zapustil. Volksvehrovcem se je leta 1919 umaknil na Uršljo goro. Sami kmetje so ga opozorili in prišli ponj, da se umakne z njimi. Takrat so mu volksvehrovci pobrali vse. Leta 1941 je prišla gestapo in že stari gorski župnik je moral prvi v pregnanstvo. Zopet je izgubil vse. Vrnil pa se je z narodom na svojo župnijo leta 1945. Bil je pravi ljudski duhovnik. Ni ustanavljal posojilnic, gostiln in mesnic,

ustanavljal in utemeljeval je značaje. Čeprav akademik na vasi, je živel in umrl najbolj skromno — tudi pokopali smo ga brez venca (kakor je v oporoki zahteval), venec na grobu mu je bilo njegovo ljudstvo.

Od njega se je poslovil 80-letni pisatelj Franc Ks. Meško, župnik sosednje župnije. Poudaril je njegovo narodno zavest, njegovo povezo z ljudstvom in njegovo skromnost.

Koroški slovenski hrast in aristokrat skromnosti, hvala Tebi in Tvoji deželi za tak značaj.

Korošci iz dežele Miklove Zale pa ste videli, da so ga Kotlje rade imele. Pa tudi iz tega kratkega spomina v fužinarskem listu vidite, da naša domovina in naše delovno ljudstvo dobre ljudi dobro obravnava, pa so tega ali onega stanu.

Gasilec leta 1946.

19. IX. 1954 v Ostrožnem pri Celju Ljudski tabor

„ŠTAJERSKA V BORBI“

Koroški kraji smo bili skupaj z njimi tedaj in bomo tudi sedaj

Viktor Levovnik:

Na Vorančevem grobu

Voranc, vsi jemljemo od Te,
večno nam boš dajal.
Domačnost, toplina in srce,
da led bi se tajal!

Prezgodaj si odšel,
pesnik koroških dobrav.
Delavcem in kmetom si pel,
borbi na čelu stal.

Ne bomo zabili nikdar,
kar Tvoja beseda uči:
Bliže bomo šli k človeku
in v naše dežele čar.

PRIREDITVE NA RAVNAH

so bile tudi v tem razdobju zadovoljivo pogoste in lepe.

Telovadno društvo »Partizan« je nastopilo dvakrat s prav lepim programom. Vsi, pionirji, pionirke, ženski podmladek, mladinke, članice, mladinci in člani — vsi so pokazali napram prejšnjim nastopom viden napredek. To ni časopisna pohvala, to je bilo res. Ko bodo spet nastopili, jih bo obral v daljši očni strokovnjak.

Dogodek je bilo predavanje tov. Toma Brejca, znanega borca za delavske pravice. V svojih spominih je omenil tudi srečanja in delo s Prežihovim Vorancem v inozemstvu.

Studenti so nastopili z igro in z različnimi drugimi točkami. Dvorana je sicer malo zevala, vendar je najbolj veselo, da so začeli naši študentje osvajati tudi naš oder. Ko bodo nastopili nekajkrat in prepričali, bo tudi v dvorani boljše.

Potem je bila tu radeljska igralska družina z »Vio Malo«. Zadovoljni mi, zadovoljni gotovo tudi gostje iz Radelj.

Prevalje so nastopile z »Morjem«. Tudi veliko zanimanje in priznanje.

O nastopu celjskega gledališča pišemo na drugem mestu. To je bila lepa reč, na to predstavo so prišli iz vsega okraja in tudi našega poslanca tov. ing. Zaverca smo videli.

Naša folklorja je doma pomagala samo študentom, sicer pa je uspešno nastopala in dala tudi celovečerne programe v Smartnem in v Vuzenici. Ravenske barve je zastopala tudi na mladinskem festivalu v Kopru.

Slovenjegoriški rojak Svengali je po svetu že marsikomu kako zagodel. Nedavno je tako godel tudi Ravenčanom. Marsikdo je kako zapel, čeprav je prej mislil, da »mu nihče nič ne more...«

Vmes pa še občni zbor in druge take društvene stvari. Morda smo tudi kaj izpustili, kajti nazaj teže seštevam.

KURJAVA

Deset predlogov in zahtev je že dobilo naše uredništvo, da načnemo vprašanje oskrbe drv in premoga na Ravnah tudi

v našem listu. Ta reč menda ne gre najbolje. Sicer je naša okolica dokaj kosmata in se zmrzovanja ne moremo tako bati, vendar velja tudi v tem neki red in mora imeti vsako bruno menda neko štampiljko, preden ga smeš privleči in razklati. Toda taka individualna oskrba tudi ni najbolj interesantna, čeprav bi v našem rusastem kraju vseeno lahko obstajala in bi ne delala nobenih težav drugim. Vseeno pa bi radi imeli tudi pri tem neko mestno udobje, predvsem pa gotovost v oskrbi kurjave. Slednje je življenjsko nujno in važno.

Predlogi so, da naj se tudi na Ravnah ustanovi tako imenovani KURIVO-PROMET, ki ga imajo ponekod že po vaseh. Ta bi se zanimal za to reč, oskrbel robo in jo vozil lepo na domove skozi vse ljubo leto, kakor bi kdo pozelel oz. potreboval.

Morda kdo upostavi tako nabavno in razdeljevalno mesto. Dobro bo za tistega, ki ga bo upostavil, in dobro za vse prebivalce. Če in brž ko pa je taka stvar dvakrat dobra, se že izplača.

MALI PREDLOG

Protij pijančenju smo vsi. (Mišljeno je seveda »grand«-pijančenje, ker tako pomalo ga vsi pijemo.) Huda razvada je to, kjer je, in moralni in socialni pa tudi gospodarski minus. Kako žalostne so slike, ko tarnajo in moledujejo otroci pred oštarijami ter vabijo očeta, da bi šel domov, hudo in žalostno, kjer mora nastopati žena (seveda če ne pije z njim) s prošnjami za popoljšanje in za denar na takem kraju. Tudi če nastopi žena bolj odločno, ni tak nastop nikakor bolj simpatičen, čeprav menda kdaj bolj učinkovit.

Takih primerov in takih slik je vedno manj in so sedaj že kar bele vrane v deželi, pri nas pa jih celo ni več.

Če je kje še tako, kako bi stvar odpravili? Ob istočasnem tarnanju, kako knjige »ne gredo«, je prišel nekdo na tole misel: Na pijačo bi opravičevalo karte, toda ne take, ki se jih vsi bojimo iz stisnjenih vojnih časov, temveč zelo širokogrudne karte. Pijačo po gostinskih postojankah in kjer koli bi dobil vsakdo, ki bi se izkazal s karto. To karto pa bi dobil takrat in tolikokrat, kadar bi kupil lepo knjigo. Tudi če bi se naročil na kako revijo ali knjižno zbirko, bi dobil tako karto za alkohol. Skratka: čim bolj bi kdo kupoval in bral knjige, tem več bi imel teh kart. Taki pa, ki kupujejo in berejo knjige, kmalu manj pijančujejo (polomil ga je menda samo naš Cankar). Tako bi to slabo zadevo zaježili, kulturi pa pomagali.

Po tem predlogu bi torej ta reč izgledala takole: Nekdo bi zahteval pijačo, točilka bi zahtevala dokaz, če je kupil v tem mesecu kako knjigo, pokazal bi in — pil. Kdor pa bi karte še ne imel, bi moral zaviti prej v knjižarno.

Ta ovinek pred oštarijo in pot skozi knjižne zbirke bi bila baje zelo koristna še za marsikatero tako razvado, ki pripravlja sirovšno.

Seveda pa bi morale biti knjige res samo dobre, pa tudi po pametni ceni, da bi kdo na tak ukrep ne naslanjal slabih kvalitete.

ZIRANO VREME

Naša vremenska postaja na Javorniku ima že v prvem letu obstoja hudo zmošano vreme. Do datuma, ko zaključujemo list (12. julij), pravega poletja pravzaprav še ni bilo. Tisti, ki so šli na počitnice poletno oblečeni za julijske dni, so se hudo vsekali. 7. julija je pobelil naše hribe sneg. Nekako tako je bilo še 25. julija 1939 — vendar takrat za hip. Potem pa mokrota in nevihte in poplave. — Celje je doživelo od 4. do 5. junija strašno noč. Voglajna, Hudinja, Savinja so kar podivjale — tričetrt mesta pod vodo in več mrtvih. Pa Šoštanj in iztok Savinjske doline. Potem je nalivalo v Bosni, kjer so bile tudi smrtno žrtve, potem je šlo na Vojvodino. Sedaj beremo, da sta prizadeti Nemčija in Avstrija. Donava je pri mestu Passau narasla za 12 in pol metra nad normalo (pomislite Donava!). Nad Kotljami je pred tednom bučala toča — debela kot kurja jajca. Kjer je bila, je zbila vse; dobro, da ni zajela širšega pasu.

Sicer pa, kjer ni zbito in odneseno, letina še nekam vzdrži — vsaj, če bo odslej bolj normalno.

Torej slabo gradivo tudi za vremenske kronike in za vremensko postajo, v katero je celo treščilo. V tiste gambele, ki ste jih videli v zadnji številki, je kratkomalo zaropotala strela, vendar so ostale pri vsej energiji nepoškodovane.

KJE BOŠ NAJPREJ IN NAJVEČ KAJ VIDEL, KO OBIŠEŠ BEOGRAD

Obišči njegove muzeje, ki so:
Narodni muzej — na Trgu Republike 1.
Etnografski muzej — Študentski trg 13.
Muzej primerjalne umetnosti — V. Karađića 18,
Muzej Vuka i Dositeja — G. Jevremova 21.
Vojni muzej — Kalimegdan,
Muzej grada Beograda — Zmaj Jovina 1,
Muzej 5. jula — Bulevar Maršala Tita 10a,
Muzej ilegalnih partijskih štamparija — Banjički Venac 18,
Muzej srpske zemlje — Njegoševa 51,
Pozorišni muzej — G. Jevremova 19,
Galerija fresaka — Cara Uroša 20,
Željezniški muzej — Nemanjina 6,
Muzej kinoteka — Kosovska 11.

Listnica uredništva

Čeprav je številka precej obsežna, pa le nismo mogli objaviti vsega, kar smo prejeli. Več stvari smo morali tudi krajšati. Predvsem so tu prizadeta poročila o prireditvah. Ne zamerite, vsem uredništvom se tako godi. Naša dežela ima toliko takih zanimivosti in Ravnah na Koroškem so vedno bolj živahen kraj, da naš tovarniški list mimo svojega programa ne more več dosti zadovoljiti.

Dve možnosti sta: dopisništvo v naše središnje liste bi moglo biti bolj živahno, ali pa bi izhajal za vso to mežiško, mislinjsko in dravsko deželo posebni pokrajinski tednik, kakor izhajajo taki listi drugod poleg vseh tovarniških glasil. Bolj bi se med seboj spoznali, bolj skupaj držali in lahko katero rekli bolj na široko. Tak list bi spadal v okrajno središče — v Slovenji Gradec.

Od 27. IX. do 3. X. 1954 Koroški kulturni teden

Sodelovali bodo vsi kraji slovenjegraškega okraja - Središnje prireditve na Ravnah